

ΧΡΥΣΑΛΛΙΣ

ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ, ΚΑΛΙΤΕΧΝΙΑ, ΠΟΙΚΙΛΑ.

ΤΟΜΟΣ Δ΄.

30 ΙΟΥΝΙΟΥ, 1866.

ΦΥΛΛΑΔΙΟΝ 84.

ΠΟΜΠΗΙΑ.

Ο ΕΠΑΡΧΙΑΚΟΣ ΒΙΟΣ ΕΝ ΤΗ ΡΩΜΑΙΚΗ
ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑ.

(Εκ τῆς Ἐπιθεωρήσεως τῶν δύο Κόσμων).

Γνωρίζομεν κάλλιστα ὅποιος ἦτο ὁ βίος ἐν Ρώμῃ, καθόσον οἱ ἀρχαῖοι συγγραφεῖς πλημμυροῦσιν ὡς πρὸς τοῦτο ἐκ περιέργων πληροφοριῶν. Δύναται τις διὰ τῶν ἐπιστολῶν τοῦ Κικέρωνος νὰ μετασκευάσῃ τὸν ἡμερήσιον βίον πολιτικοῦ ἀνδρός. Αἱ σάτυροι τοῦ Ὀρακίου παριστῶσι φυσικῶς ἡμῖν τὴν ζωὴν τοῦ ματαιοσκόλου, οὔτινος ἡ κυρία ἐνασχόλησις εἶναι νὰ περιδιαβάξῃ ἐν τῇ Ἀγορᾷ ἢ κατὰ τὸ μῆκος τῆς Ἱερᾶς ὁδοῦ, νὰ παρατηρῇ τοὺς σφαιροπαίκτας εἰς τὸ πεδίον τοῦ Ἄρεως, νὰ συνομιλῇ μετὰ τῶν σιτεμπόρων ἢ λαχανοπωλῶν, τὸ δ' ἐσπέρας ν' ἀκροᾷται τῶν ἀγυρῶν καὶ τῶν χειροσκόπων. Ὁ Ἰουβενάλης, ἀκριτομυθώτερος, ζωγραφίζει ἡμῖν τὸ ἐσωτερικὸν ἀθλίου καπηλείου, τόπου συνεντεύξεως τῶν ναυτῶν, τῶν κλεπτῶν, τῶν ἀποδιδρασκόντων δούλων, ἐν τῇ βῆθει τοῦ ὁποίου οἱ ὑπάλληλοι τῶν ἐπιχειρῶν τελετῶν κοιμῶνται ἐγγύτατα τῶν ἐπαυτῶν ἱερῶν τῆς μεγάλης Θεᾶς. Ὅτι μακρὰν ἡμῶν ὑπάρχει εἶναι ὁ ἐν ταῖς ἐπαρχίαις βίος, δν

ἠθέλομεν κάλλιον γνωρίζει, εἰ εἴχομεν ὅλον τὸ λατινικὸν θέατρον. Οἱ κάτοικοι τῶν μεγάλων πόλεων ἀρέσκονται ἀρκοῦντως ν' ἀστεϊεύωνται διὰ τὰ γελοῖα τῶν μικρῶν· δὲν δύναται τις νὰ εἰκάσῃ, ὅτι οἱ ποιηταὶ τῶν μίμων καὶ τῶν σατυρικῶν δραμάτων θὰ ἦσαν πλήρεις πολλῶν νοστιμοτήτων περιέργων διὰ τὰς ἐπαρχίας, ὅπερ ἀποδείκνυται ἐκ τῶν τίτλων πονημάτων τινῶν αὐτῶν καὶ ἐκ τεμαχίων μέχρις ἡμῶν διασωθέντων; Ὁ Πομπόνιος καὶ ὁ Νόβιος πολλὰκις διεσκέδασαν ἰχνογραφοῦντες τὰς ἀτυχίας ὑποψηφίου τινος, καὶ βεβαίως πρόκειται περὶ τῶν ἐκλογῶν μικρᾶς τινος πόλεως, καθότι οἱ Ρωμαῖοι δὲν θὰ ὑπέφερον νὰ γελῶσι διὰ τὰς ἰδικὰς των. Ὁ ποιητὴς Τιτίνιος εἰς ἓν τῶν ἔργων του, ἐπιγραφόμενον ἢ *Σετιανῆ*, εἶχε θέσει ἐπὶ τῆς σκηνῆς μίαν τῶν σκληροτραχέλων ἐκείνων ἐπαρχιωτῶν, τῶν εὐκόλως φανταζομένων, ὅτι ὁ κόσμος ἅπας περὶ τὸ χωρίον των στρέφεται, εἰς δ' τὰ πάντα ἀποδίδουσι καὶ δι' ὃ τὰ πάντα ἐπλάσθησαν, πιστεύουσι. Ἡ ἐπαρχιωτὴς αὕτη, ἐνῶ τὴν Ρώμην τῇ δεικνύουσι, πρὸς τὸ χωρίον της, πρὸς τὴν Σετίαν μόνον σκέπτεται. « Ἄ! ἀποκρίνεται πρὸς τοὺς δεικνύοντας αὐτῇ τὸν Τίβεριν, ὅποις εὐεργεσία διὰ τὴν Σετίαν, ἐὰν ἠδύνατό τις νὰ φέρῃ τὸ ὕδωρ τοῦ Τιβέριος καὶ ἐπὶ τοῦ ἐδάφους αὐτῆς! » Δυστυχῶς μικρά τινα μόνον τοιαῦτα τεμάχια ἔχομεν, καθότι τὰ πονήματα

ταῦτα ἐξ ὀλοκλήρου σχεδὸν ἀπωλέσθησαν, καὶ τὸ ὀλίγον αὐτῶν, τὸ μένον ἡμῖν, διεγείρει μόνον τὴν περιέργειαν, μὴ εὐχαριστοῦν αὐτήν.

Ἄν ἐξ ἄλλου ἀποταθῶμεν πρὸς τοὺς συγγραφείς, ὧν τὰ ἔργα ἀκέραια ἐσώθησαν, κατ' οὐδὲν εὐτυχέστεροι ὑπάρχομεν. Γενικῶς, ὁμιλοῦσι διὰ τὰς ἐπαρχίας, ἵνα εἰπῶσιν ἡμῖν μόνον ὅποσον ἀποστρέφονται αὐτάς· αἱ ἐπαρχίαι καὶ τότε, ὡς καὶ σήμερον, δὲν ἦσαν τοῦ συρμού παρὰ τοῖς παιδευμένοις καὶ τοῖς σοφοῖς, οἵτινες πάντες ἐκλήρυτον ὁμοφώνως, ὅτι ἀδύνατον νὰ ζῆση τις ἐκτὸς τῆς Ρώμης. Ἀναμφιβόλως ἠναγκάζοντο ν' ἀναγνωρίζωσι τὴν ἐν αὐτῇ κατοικίαν ὡς τὴν ἐπιδραβεστέραν τοῦ κόσμου διὰ τὴν ὑγείαν. Ὁ Πυρετὸς ἔσχεν, ἀπὸ τῆς βασιλείας ἡδὴ τοῦ Νουμᾶ, βωμούς ἐν αὐτῇ, αἱ δὲ πρὸ τῶσδε καιροῦ προσευχάι κατ' οὐδὲν ἀφώπλιζον αὐτὸν (1). Ὁ Σενέκας ὁμολογεῖ, ὅτι ἤρκει ν' ἀφήσῃ τις ἐπὶ στιγμὴν καὶ τὴν βαρεῖαν ἐκείνην τοῦ κονιορτοῦ καὶ τοῦ καπνοῦ ἀτμοσφαιραν, ἵνα αἰσθανθῇ ἐκυτὸν ὑγιέστερον· ὁ δὲ Κικέρων, καθόσον ἠσύχως ἔζη ἐν αὐτῇ, τὸ παράπαν δὲν ἐδυσκολεύετο νὰ λέγῃ, καὶ ἐν αὐταῖς ταῖς δημηγορίαις αὐτοῦ, ὅτι ἡ Ρώμη ἦτο πόλις ἀσχημαστὰ καὶ λίαν κακῶς ἐκτισμένη, ὅτι αἱ οἰκίαι ἦσαν πολλὰ ὑψηλαί, οἱ δὲ δρόμοι λίαν στενοί. Μετέβαλεν ὁμοίως γνώμην ὁ βῆτωρ, εὐθὺς ὡς ἠναγκάσθη νὰ ἐξέλθῃ αὐτῆς. « Ὅποσον εἶναι ὠραία! » ἀνεφώνει εἰσερχόμενος πάλιν, καὶ τῷ ἤρκεσαν μὴνές τινες ἐξορίας, ὅπως εὖρη αὐτὴν θαυμασίαν. Ἐν τούτοις ἐγκατέλιπεν αὐτὴν ἔτι ἄπαξ βραδύτερον, πρὸς τὴν Κιλικίαν διευθυνόμενος ὡς διοικητῆς, ἀλλὰ καὶ πάλιν ἤρρησε νὰ ἐπιθυμῇ αὐτήν, καὶ, πρὶν ἔτι φθάσῃ ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ του, ἐπὶ πολὺ εἶχε σκεφθῆ ὡς πρὸς τὰ μέσα τῆς ταχυτέρας κατὰ τὸ δυνατόν ἐπιστροφῆς του. Ἐνῶ ἐκυβέρνηα χώρας μεγαλειτέρας βασιλείων, ἐστρατήγει ὀλοκλήρων στρατῶν, ἐνῶ ἐδέχετο τὰς προσρήσεις τῆς γερουσίας διὰ τὰς νίκας αὐτοῦ, δὲν ἐπαρηγορεῖτο ὅτι εὕρισκετο τόσῳ μακρὰν τοῦ Καπιτωλίου, ἔγραψε πρὸς τὸν φίλον αὐτοῦ Κοίλιον ἐπιστολὰς θλιβεράς, ἐν αἷς συνεβούλευεν αὐ-

τὸν νὰ μὴ ἐγκαταλείψῃ πώποτε τὴν Ρώμην, νὰ ζῆσῃ δὲ πάντοτε ἐν ἐκείνῳ τῷ φωτὶ — urbem, urbem, mi Rufe, cole, et in hac face vive! Ὅπως δὴποτε, βεβαίως δύσκολον θὰ ἦτο εἰς πολιτικὸν ἄνδρα νὰ μὴ βλέπῃ πλέον τὴν ἀγορὰν, ἐν ἣ εἶχε τόσα ἴσως συμφέροντα, αὐτὸν ζητούντα. Εἶναι ὁμοίως περιέργον, ὅτι καὶ αὐτοὶ οἱ ἄποροι, τῶν ὁποίων ὁ βίος ἦτο τόσῳ ἀκαθῶς καὶ δύσκολος ἐν Ρώμῃ, ἐπέμενον νὰ μένωσιν ἐν αὐτῇ. Ὁ Ἰουβενάλης περιέγραψε λίαν εὐγλωττῶς πῶσα ὑποφέρει ὁ πτωχὸς, ὡς αὐτὸς, κατοικῶν τὴν Ρώμην, καὶ ἵν' ἀποφασίσῃ θάρρων νὰ ἐξέλθῃ, ἐπαίνει ἑαυτῷ τὴν Σόραν, τὴν Φαβριανὴν καὶ Φρουσινὸν, πόλεις ἀξιαγάστους, ἐν αἷς οὐδεὶς ὑπάρχει κίνδυνος νὰ κατακερατισθῇ τις τὴν πρῶταν ὑπὸ τῶν ἀμαζῶν, τὴν δ' ἐσπέραν νὰ δολοφονηθῇ ὑπὸ τῶν κλεπτῶν, ἐν αἷς δυνατόν ν' ἀγοράσῃ τις οἰκίαν καὶ κῆπον ἀνθ' ὧσων τιμᾶται ἐν Ρώμῃ τὸ ἐνοίκιον σκοτεινοῦ ἀχυρῶνος· « ὦ! λέγει καθ' ἑαυτὸν ἐν συγκινήσει, ἡμᾶς συγκινούσῃ, ἐκεῖ πρέπει νὰ κατοικήσῃς ἀγαπῶν τὸν λίτγον σου καὶ φροντίζων καλῶς τὸν περιπεφραγμένον κῆπόν σου, ὅστις θὰ σοῦ δώσῃ ἀρκούντα λάχανα ἵνα δροσίσης ἑκατὸν πυθαγορικούς. Εἶναι κᾶτι τι, ὀλίγον μέλει ποῦ, ὀλίγον μέλει ἐν ποίᾳ γωνίᾳ, νὰ ἦναι τις ἰδιοκτήτης, καὶ αὐτῆς τῆς ὀπῆς τῆς σαύρας! » Καὶ ἐν τούτοις ὁ Ἰουβενάλης δὲν κατάρθωσε νὰ καταπεισθῇ· διέμεινεν ἐν Ρώμῃ, ἔνθα ὁ Μαρτιάλης δεικνύει ἡμᾶς αὐτὸν ἐν κόπῳ ἀπὸ πρῶτης ἀνσθαινόντα τὰς βαθμίδας τοῦ μεγάλου καὶ μικροῦ Κοιλίου ἵνα προσφέρῃ τὰς ἐκδουλεύσεις αὐτοῦ τοῖς μεγάλοις ἄρχουσιν. Ὁ Στάκιος τοῦλάχιστον ἔδειξε μείζονα ἀπόφασιν. Ἐβλεπεν ὁσημέραι αὐξάνουσαν τὴν φήμην αὐτοῦ, οὐχὶ ὁμοίως καὶ τὴν κατάστασιν· ἦτο ὁ πρῶτος τῆς Ρώμης παιπτής, καὶ εἰς τῶν πενεστέρων, καὶ ἵνα ζῆ, ὤφειλε νὰ ψάλλῃ τοὺς ἔρωτας τῶν πλουσίων καὶ νὰ αἰνῇ ὑφ' ὄλου τοὺς τόνους τὰς ἀρετὰς τοῦ Δομιτιανοῦ. Τὴν πλείστην δὲ λύπην τῷ ἐπροξέτει μεγάλη τις κόρη, γάμου ἡλικίας, νεάνις πλήρης προτερημάτων, τὴν λύραν παίζουσα καὶ ψάλλουσα θαυμασίως τοὺς στίχους τοῦ πατρὸς αὐτῆς. Δυστυχῶς ἐστερεῖτο καὶ δὲν εἶχε νὰ δώσῃ προῖκα καὶ « ἡ νεότης αὐτῆς παρήρηγετο στεῖρα καὶ ἀπομεινωμένη. » Ἀπεράσισε λοιπὸν νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς Νεάπολιν τὴν πατρίδα του, ἐν ἣ ἤλιπε νὰ εὖρη βίον εὐκολώτερον καὶ γαμβροῦς ἦττον ἀπαιτητικούς. Ἡ σύζυγός του ὁμοίως ἠρνήθη νὰ παρακολουθῆσθαι αὐτόν. Ἦτο Ρωμαῖα ἐξ ἐκεί-

(1) Ὁρα, ὡς πρὸς τὸ νοσῶδες τῆς Ρώμης τὸ α' κεφ. τοῦ ἀξιολόγου συγγράμματος, Sittengeschichte Roms, ὅπερ σοφῶς τις κἀθηγητῆς τῆς Κενισβέργης, ὁ K. Friedlaender, ἐσχάτως ἐξέδωκεν. Εἶναι βιβλίον πλήρες περιεργῶν ἐιδήσεων τοῦ Ῥωμαϊκοῦ βίου ἐπὶ τῆς αὐτοκρατορίας. Ὁ πρῶτος τόμος μετεφράσθη γαλλιστὶ ὑπὸ τοῦ K. Vogel ὑπὸ τὸν τίτλον Moeurs romaines du règne d' Auguste à la fin des Antonins.

των ἐπιμόνων, αἵτινες ἐπίστευον ὅτι ἀδύνατον νὰ ζῆσῃ τις ἀλλαχοῦ, ἢ ἐπὶ τῶν ἑπτὰ λόφων, καὶ ἐξέβαλλε στεναγμούς βαθεῖς, σκεπτομένη μόνον νὰ ἐγκαταλίπῃ τὴν Ρώμην, καὶ νύκτας ὀλοκλήρους δὲν ἐκοιμάτο. Μάτην ὁ Στάκιος τῇ ἐξογράφει ἐν στίχοις ὠραίους τὰς καλλονὰς τῆς Πουζόλλης καὶ τῆς Βαίας, τῶν μαγικῶν ἐκείνων χωρῶν « ἐν αἷς τὰ πάντα ἐνοῦνται ἵνα τὸν βίον καταθέλωσιν, ἐν αἷς τὰ θέρη εἶναι δροσερὰ καὶ οἱ χειμῶνες γλυκεῖς, ἐν αἷς ἡ θάλασσα προσέρχεται ἠσύχως, ἵνα ἐκπνεύσῃ ἐπὶ τῶν παραλίων, ἃ θεωρεῖ » ἡ γυνὴ του τὰ Σύβυρρα καὶ τὰς Ἑσκιλίας ἐσκέπετο μόνον, ἦτο δὲ ἀξία καὶ πρὸ τῆς θαλάσσης τῆς Νεαπόλεως νὰ θαυμάσῃ τῆς Ρώμης τοὺς βύκκας.

Ἡ ἀπέχθεια αὕτη, ἣν αἱ ἐπαρχίαι ἐνέπνεον τοῖς σοφοῖς τῆς Ρώμης, ἐπεξηγεῖ τὴν σιωπὴν, ἣν οὗτοι δι' αὐτάς ἐκράτησαν, καθότι οὐδεὶς ὁ ἀρεσκόμενος νὰ ὁμιλῇ περὶ πραγμάτων, αὐτῷ δυσάρεστων διὰ τοῦτο ὁμιλοῦσι τὸ ἦττον δυνατόν δι' αὐτοὺς, καὶ οἱ λόγοι των οὐδὲν ἀκριβῆς ἢ νέον λέγουσιν ἡμῖν. Θὰ περιπλέκετό τις λοιπὸν λίαν σήμερον ὅπως μαντεύσῃ τίνι τρόπῳ διήρητο ὁ βίος ἐν πόλει μικρᾷ τῆς Ῥωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας, ἐὰν εὐτυχέστατα δὲν ἀνεκαλύπτετο μία. Ἡ ἀνακάλυψις τῆς Πομπηίας παρηγορεῖ ἡμᾶς ἐντελῶς διὰ τὴν σιωπὴν τῶν ἀρχαίων συγγραφέων, καὶ ἵνα γνωρίζωμεν πῶς διῆγον ἐκτὸς τῆς Ρώμης, οὐδεμίαν πλέον ἔχομεν ἀνάγκην νὰ συναθροίζωμεν διὰ μεγάλων κόπων ἀσήμαντα καὶ ἀμφίβολα κείμενα, μικρὸς δὲ μόνον ἐν Πομπηίᾳ περίπατος πληροφορεῖ ἡμᾶς περὶ τούτου πληρέστερον.

I.

Πρὶν τὸν πόδα ἡμῶν θέσωμεν ἐπὶ τῆς ὁδοῦ τῶν μνημάτων, ἐξ ἧς συνήθως ἀρχεται ὁ περίπατος οὗτος, ὑπάρχει καταπειστικωτάτη ἀλήθεια, ὅτι ἡ Πομπηία ἐξίτηται κατὰ τὸ δυνατόν τῇ Ρώμῃ νὰ παρομοιάζῃ. Ἐν ὅλαις ταῖς χώραις ἐν αἷς ἐπίσημος ὑπάρχει πρωτεύουσα, ἐξασκεῖ αὕτη ἐπὶ τῶν ἄλλων πόλεων κυρίαρχον ἐπιβροῖον· μιμοῦνται τὰς οἰκοδομὰς τῆς, ἀντιγράφουσι τοὺς συρμούς αὐτῆς, ὁμιλοῦσι τὴν διάλεκτόν τῆς, ζῶσι τὸν βίον αὐτῆς. Κατὰ τὸν Ἀ' αἰῶνα, οἱ ὀφθαλμοὶ πάντες ἦσαν ἐπὶ τῆς Ρώμης προσηλωμένοι, καθόσον τὰ ἦθη αὐτῆς εἶχον πανταχοῦ εἰσχωρήσει. Ὁ Ἕλληνας μόνον πολιτισμὸς ἀντίειχεν ἀκόμη, τῆς Ἐωμῆθ' ἐνεργείας ὑπερασπιζομένης καθ' ὧσων ὠνόμαζε βαρβάρων ἐπιδρομῆν· ἐνῶ ἐν τῇ Δύσει αἱ εὐ-

θαλέστεραι καὶ πολεμικώτεραι ἐθνικότητες εἶχον ὑποκύψει τῇ νίκῃ. Ἡ Ἰσπανία, ἡ Γαλατία, ἡ Βρετανία ἐδέχοντο τὰ ἦθη ὡς καὶ τοὺς νόμους τοῦ νικητοῦ, ἐν γένει εἶχον ἐκρωμαϊσθῆναι. Ἡ Ῥωμαϊκὴ ἐπιβροῆ εἰσέδουε διὰ διαφορῶν μερῶν ταυτοχρόνως ἐν ταῖς κατακτηθείσαις χώραις. Ἐνῶ ἀφ' ἐνὸς αἱ λεγεῶνες, διασχίζουσαι τὴν αὐτοκρατορίαν πρὸς τὰ σύνορα διευθυνόμεναι, διέδιδον αὐτὴν ταῖς τάξεις τοῦ λαοῦ διὰ τῆς φυσικῆς ἐκείνης συναφείας, τῆς ἐνούσης τὸν λαὸν τοῖς στρατιώταις, οἱ ἔμποροι ἀφ' ἑτέρου οἱ παρακολουθοῦντες τοὺς στρατοὺς, μετέδιδον ἢ καὶ ἐπέβαλλον τὰς συνηθείας αὐτῶν καὶ τὴν γλῶσσαν πρὸς τοὺς ἐμπόρους, τοὺς γεωργοὺς, πρὸς πάντας τοὺς μετ' αὐτῶν εἰς σχέσεις ἐρχομένους ἵνα πωλήσωσι τὰ προϊόντα των, ἢ ἀγοράσωσιν ἐκ τῶν τῆς Ρώμης. Ἦς πρὸς τοὺς τὰ πρῶτα φέροντας, οὗτοι ἐσχαιζόντο μετὰ τῶν ἐπιμελητῶν (procuratores), τῶν προεπάρχων, τῶν ἀνθυπάτων, οὓς ὁ αὐτοκράτωρ καὶ ἡ γερουσία ἀπέστειλλον ὅπως διοικῶσι τὰς ἐπαρχίας. Τὰ πρόσωπα ταῦτα ἦσαν ἐκ τῶν τῆς καλλίονος κοινωνίας, ἰππόται, ἢ γερουσιασταί, συνηθισμένοι νὰ συχνάζωσιν ἐν τῷ τοῦ Καίσαρος ἀνακτόρῳ, φέροντες κατὰ πάντα ἐνιαυτὸν κατὰ τὰς μεμακρυσμένας ἐκείνας χώρας ὡς ἀτμοσφαιρὰν τινα τῆς Ρώμης· συχνάκις δὲ συνωδεύοντο ὑπὸ τῶν συζύγων αὐτῶν, καὶ εἶχον πάντοτε μεθ' ἑαυτῶν υἱοὺς ἐπιστήμων οἰκογενειῶν, ἐρχομένους νὰ μάθωσι τὰ τῶν ὑποθέσεων κατὰ τὸ παράδειγμά των, καὶ ἀπελευθέρους ὡς γραμματεῖς. Ἐσχηματίζετο δ' οὕτως εἶδος τι αὐλῆς, καθ' ἣν ἐτακτοποιεῖτο ὁ καλὸς κόσμος τῶν πόλεων, τῶν ὑπ' αὐτῶν κατοικουμένων. Τῇ συναφείᾳ ταύτῃ τῇ καθημερινῇ τῶν ἐμπόρων, τῶν στρατιωτῶν καὶ τῶν διοικητῶν, αἱ ἐπαρχίαι εἶχον καταντήσει Ῥωμαϊκαί, ὁ δὲ Τάκιος λέγει, ὅτι ἀνεγινώσκοντο μετὰ προσοχῆς αἱ ἐφημερίδες τῆς Ρώμης, διότι πᾶς τις ἐπόθει νὰ μὴ ἀγνοῇ τὰ ἐλάχιστα τῶν κατὰ τὴν γερουσίαν καὶ τὴν ἀγορὰν διατρεχόντων, ὅτι ἐπανελαμβάνοντο τὰ κατὰ τῶν ἀρχόντων τῆς ἡμέρας λογοπαίγνια, ὅτι ἐπιθυμίαν πάντες εἶχον νὰ γνωρίζωσι τὰς ὠραίας φράσεις καὶ τὰς θελξίνους ἰδέας τῶν ἐν φήμῃ ῥητόρων. Τὰ νέα ἔργα τῶν ἐν ὑπολήψει συγγραφέων πανταχοῦ ἀνεγινώσκοντο, οἱ δὲ βιβλιοπῶλαι τοῦ Λουγδούου ἐπεζήτητον τὰς τελευταίας ἀγορεύσεις τοῦ Πλινίου, ἐνῶ οἱ τῆς Βιέννης ἐπώλουν τὰ ἐπιγράμματα τοῦ Μαρτιάλου, καὶ ὁ ποιητῆς οὗτος λέγει ἡμῖν ἀγερώχως, ὅτι οἱ στίχοι

αὐτοῦ ἐφάλλοντο πανταχοῦ τῶν βωμαϊκῶν κατακτήσεων. Καί παρ' αὐτοῖς τοῖς μικρὸν ἐγνωσμένοις ἢ κακῶς ὑποτεταγμένοις λαοῖς ἡ Ῥώμη παρεσέδουε διὰ τῶν τεχνῶν τῆς καὶ τῆς φιλολογίας, ὅσα καὶ διὰ τῶν ὄπλων αὐτῆς. « Ἡ Γαλατία λέγει ὁ Ἰουβενάλης, ἐξεπίδουσε βρετανοὺς δικηγόρους, καὶ λέγεται ὅτι ἡ Θουλίᾳ σκέπτεται νὰ προσλάβῃ δημόσιον καθηγητὴν τῆς εὐγλωττίας. » Ὁ Ἰουβενάλης θέλει ν' ἀστευθῆ, ἀλλὰ δὲν λέγει ὑπερβολὰς ὅσα πιστεύει, καθότι καὶ μὲν ἡ Βρετανία ὑπῆρχε μία τῶν τελευταίων κατακτήσεων τῆς αὐτοκρατορίας καὶ κατὰ τὸ φαινόμενον μία τῶν ἥττον ἀσφαλῶν, ἀλλὰ τοῖς πᾶσιν ἐν τούτοις εἶναι γνωστὸν, ὁποῖους σπαραγμοὺς ὑπέφερον, ὅτε τῆ ὑπῆρξεν ἀδύνατον νὰ ἦναι τῆ Ῥώμῃ ἠνωμένη ἀρξάμενον τῶν ἐπιδρομῶν. Πιθανὸν λοιπὸν, ὅτι αἱ ἀπομακρυσμένοι ἐκεῖναι ἐπαρχίαι, αἱ καταπεφρονημένοι ἐκεῖναι χώραι, περιείχον πολλὰ τὰ ἐκπλήττονα τὸν ἐπισκεπτόμενον αὐτὰς Ῥωμαῖον, ὅστις θὰ ἠπόρει πολὺ ὅτι δὲν εὐρίσκειτο τόσῳ ξένος, ἀπαντῶν συχνάκις ὅ,τι κοπιωδέστατον πρὸς μεταφορὰν ἀπὸ τόπου εἰς τόπον, τὴν κομψότητα ἐκείνων τῶν τρόπων, τὴν λεπτότητα ἐκείνων τῆς γλώσσης, τὴν ἰδιαιτέραν ἐκείνων στροφὴν τῶν εἰρωνιῶν, ἐν γένει τὰς ἀθῆρας ἐκείνας ἰδιότητας, ἃς ὅλοι οἱ Ῥωμαῖοι συμπεριελάμβανον ὑπὸ τ' ὄνομα τῆς εὐγενείας, ἢ ἐνόμιζον προσκεκολλημένην παντὶ τῷ τὰς διατριβὰς ἐν τῇ ἐκείνων πόλει ποιοῦντι. Ὁ Μαρτιάλης φθάσας ἐν Βιλβίλιδι, ἐν τῷ κέντρῳ τῆς Ἰσπανίας, ἐνόμιζεν ἐκείνῳ ἐν χώρῳ ἀγρίων καὶ ἐστένης, ταλανίζόμενος ὅτι ἦλθεν. Ἀλλ' ὅποια ὑπῆρξεν ἡ ἐκπληξίς αὐτοῦ εὐρόντος ἐκεῖ μίαν ἀληθῆ Ῥωμαῖαν! Οἱ ἑπαινοί, οὓς ἐπιδαψιλεύει τῇ Μαρκέλλῃ, καὶ τῇ φιλοφροσύνῃ ἐν μέρει ἀποδιδόμενοι ἀπαδεικνύουσιν ἐν τούτοις ὅτι ἡ εὐγένεια εἶχεν εἰσδύσει καὶ ἐν αὐτῇ τῇ Βιλβίλιδι. « Μίαν κὰν λέξιν πρόφερες, ἔλεγεν αὐτῇ, καὶ τὸ Παλατίνον θὰ νομίσῃ ὅτι τῷ ἀνήκει. Οὐδεμία τῶν γυναικῶν τῶν γεννηθειῶν ἐν Σουβέρβῃ ἢ τῶν κατοικουσῶν τὰς ἀνωφερίας τοῦ Καπιτωλίου, θὰ ἠδύνατο νὰ σοὶ ἀντιπραβληθῇ. Σὺ μόνη καταπραΰνεις τὰς λύπας μου ὅτι ἐγκατέλιπον τὴν ἀρχουσάν πόλιν, σὺ μόνη ἀκούσα νὰ ἀναεοῖς αὐτὴν δι' ἐμὲ ὀλάκληρον! »

Ἐὰν αἱ φιλοφρονηταί τοῦ Καπιτωλίου καὶ τοῦ Παλατίνου εὐρίσκοντο κατὰ τὰ βῆθη τῆς Ἰσπανίας, ἐὰν ἡ Ῥητορική ἐν Θουλίᾳ ἐδιδάσκειτο, ἐὰν ἀπὸ περάτων ἕως περάτων τοῦ κόσμου ἀπεμιμούντο πιστῶς τὰς συνθησίας καὶ τοὺς συρμούς,

τὸν τρόπον τοῦ ὀμιλεῖν καὶ τοῦ ζῆν τῆς Ῥώμης, δῆλον ὅτι τὸ ἐπάσχολοῦν ἡμᾶς ζήτημα ἦν εὐκολώτερον πρὸς λύσιν. Ζητοῦμεν τὴν γνώσιν τοῦ ἐπαρχιακοῦ βίου κατὰ τὸν πρῶτον αἰῶνα τῆς αὐτοκρατορίας· ἀφοῦ λοιπὸν πανταχοῦ προσεπάθουν ν' ἀντιγράφωσι τὴν Ῥώμην, οὐδὲν ἔχομεν πλέον, ἢ νὰ ἐπαναγάγωμεν τὸν βωμαϊκὸν βίον εἰς ἐλάσσονας δικαστάσεις, οὕτω δὲ θέλομεν γνωρίζει πῶς εἴθουν ἐν ταῖς ἐπαρχίαις.

Ἡ τῆς Πομπηίας ἐπίσκεψις ἐπιβεβαιῶσι πληρέστατα τὴν γνώμην ταύτην, ἢ δὲ τῶν τῆς Ῥώμης μίμησις κατὰ πᾶν ἀπαντᾶται βῆμα, εἰ καὶ ἡ Πομπηία ἦτο ἀρχαία πόλις, πολλάκις βεβαίως μεταβληθεῖσα, πρὶν εἰς τὴν σήμερον περιέλθῃ κατάστασιν, ἐν ἣ βλέπομεν αὐτήν. Ἦτο Ὀσκικῆς καταγωγῆς, ἢ γαιτινίας τῆς Νεαπόλεως κατέστησεν αὐτὴν κατὰ τὸ ἡμῖς Ἑλληνικῆν, ὁ δὲ Σύλλας μετεποίησεν αὐτὴν εἰς βωμαϊκὴν ἀποικίαν· ἐν τούτοις τὰ ἴχνη τῶν ἀλλαγῶν τούτων ὀλίγιστον σήμερον διακρίνονται. Ἡ Ὀσκικὴ ἐν ἐπιγραφαῖς τισὶ δείκνυται μόνον, ἢ δὲ τῆς Ἑλλάδος ἀνάμνησις ὑπὸ τῆς διακεκριμένης λεπτότητος τῶν γλυφῶν καὶ τῶν εἰκόνων τεκμηριούται· ἡ Ῥώμη τοῦναντίον πιντοῦ ζῶσα ὑπάρχει, τῆς ἐπιβροίας αὐτῆς κατακαλυψάσης ἢ σχεδὸν ἀποσθυσάσης πάσας τὰς ἄλλας. Καὶ τοῦτο κατ' οὐδὲν ἀπορον. Ὅταν γνωρίζῃ τις, ὅτι εἰς τὰς κωμοπόλεις τῆς Βρετανίας ὑπῆρχον στοαί, ὡς ἐν τῷ πεδίῳ τοῦ Ἄρεως, ὅταν αἱ ἐπιγραφαὶ δεικνύουσιν ἡμῖν ὅτι οἱ κάτοικοι ἀγνώστου τινος χωρίου τῆς Γερμανίας ἠθέλησαν νὰ ἔχωσιν ἐν Βατικανόν, βεβαίως δὲν θὰ ἐκπληθῆ, ὅτι πόλις τις τῆς Καμπανίας ἐπόθει νὰ βλέπῃ ἐν αὐτῇ τὴν ἀγορὰν καὶ τὸ Καπιτώλιον.

Ἡ Πομπηία ὅθεν εἶναι ἡ Ῥώμη ἐν μικρότητι, ὁ βίος δὲ ἐν Πομπηίᾳ θὰ ἦτο ὁ βωμαϊκὸς βίος ἐν μικρογραφίᾳ. Καὶ αὐτὰ τὰ λείψανα μόνον ἂν εἴχομεν τῶν καταστραμμένων ἐκεῖνων κτιρίων, τῶν σήμερον εὐρισκομένων, οὐδενὸς ἄλλου εὐμοιροῦντες ἐπεξηγοῦντος ἡμῖν αὐτὰ καὶ διδάσκοντος τὴν αὐτῶν χρῆσιν, εὐχερὲς θὰ ἦτο νὰ μαντεύσωμεν ταῦτα, σκεπτόμενοι τὰ τῆς Ῥώμης. Γνωρίζομεν πρὸς τί ἐπορεύοντο εἰς τὸ Φλαβιανὸν ἀμφιθέατρον, εἰς τὰ θερμὰ λουτρά τοῦ Τίτου, ὑπὸ τὰς στοὰς τοῦ Λυβίου ἢ τῆς Ὀκταυίας. Ἴν' ἀποδώσωμεν τὴν ζωὴν τῇ Πομπηίᾳ, ἴν' ἀναζωογονήσωμεν τὰς ὁδοὺς ταύτας καὶ τὰς ἐρήμους πλατείας, ἀρκεῖ ἡμῖν νὰ μεταφέρωμεν ἐκεῖ διὰ τῆς φαντασίας τὰς σκηνὰς, ὧν ἡ Ῥώμη ὑπῆρχε τὸ

σύνθηες θέατρον. Παραδείγματος χάριν, θέσωμεν ἐν τῇ στενῇ ταύτῃ, πλὴν χαρίεσσα ἀγορᾶ, κέντρον καὶ καρδίαν τῆς πόλεως, ματαιοσκόλους τινὰς τῶν μικροπόλεων, συναθροισμένους τὸ ἐσπέρας, οὐχὶ ὅπως περὶ τῶν δημοσίων ὑποθέσεων συνδιαλεχθῶσι, κακολογήσωσι δὲ τοὺς δυνατοὺς τῆς ἡμέρας ἢ διγρηθῶσι τὰς ἐρχομένας παραχῆς εἰδήσεις ἐκ Γερμανῶν καὶ Πάρθων, ἀλλ' ἵνα γελᾶσωσι διὰ τὰς κακοτυχίας τοῦ γείτονος, ἢ τὸ πολὺ ἴν' ἀστευθῶσιν ἐν παρόδῳ δι' ἀγορανόμων τινὰ ὑπὲρ τὸ δέον αὐστηρὸν ἢ δύσχρον τινὰ ὀλίγη γενναῖον. Πληθύνωμεν τὰς στοὰς ταύτας ἐκ τῶν κομψῶν τῆς πόλεως, τῶν εὐγενῶν υἱῶν τοῦ Πάνσας, ἢ τοῦ Ὀλκονίου, προσερχομένων ἵνα ἐπιδείξωσι πρὸς θαυμασμόν τὴν ἀνωτέραν παντοῦ μώμου στολήν των, τὴν κατὰ μίμησιν τεχνουργηθεῖσαν τῆς τῶν τοῦ συρμού Ῥωμαίων, τῶν κατὰ πᾶν ἔτος, κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν λουτρῶν, τὴν Βαίαν ἐπισκεπτομένων. Πληρώσωμεν τὸ εὐρὺ τοῦτο ἀμφιθέατρον ἀνυπομόνων θεατῶν, καὶ ἐρωτοτρόπων γυναικῶν, ἐλθουσῶν μικρὸν μὲν ἵνα ἴδωσι, πολὺ δὲ ἵνα θεωρηθῶσιν — *spectatum veniunt, veniunt spectantur ut ipsae.* — Ἴποθέσωμεν, ὅτι ἅπας οὗτος ὁ κόσμος συναθροίσθη, ἵνα παραστῇ εἰς μίαν τῶν μεγάλων ἐκείνων ζωοσφαγῶν ἢ ἀνθρωποσφαγῶν, ἃς τόσον ἠγάπων ἐν Πομπηίᾳ, καὶ οὐδὲν εὐκολώτερον τοῦ νὰ φαντασθῶμεν τὰς διαφορὰς σκηνῶν, ἃς μετὰ τοσούτῳ ζῶντος ἐνδιεφέροντος παρακολουθοῦσι τὰ περιεργὰ ἐκεῖνα βλέμματα· εἴπωμεν μόνον τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐπὶ τῶν ἀναγλύφων τοῦ τάφου τοῦ Σικυρίου, ἐν αἷς τόσῳ πιστῶς ἀπεικονίζονται. Βλέπει τις κνηγούς μετὰ τίγρεων παλαίοντες διὰ τοῦ μακδύου καὶ τοῦ ζίφους, ὡς οἱ τῆς σήμερον ταυρομάχοι (*toréadors*): βλέπει τις μονομάχους παντὸς εἴδους, πολεμοῦντας.

Πάντα ὑπάρχουσι τὰ τῆς πάλης συμβαίνοντα· προσβάλλονται καὶ ἰσχυρῶς ὑπερασπίζονται· ὁ ἠττηθεὶς ὑψοῖ ἐν τῷ ἀέρι τὸν δάκτυλον, ζητῶν τὸν οἶκτον τοῦ δημοσίου, καὶ ἐν τοῦτο ἀρνεῖται αὐτῷ τὴν χάριν, ὀνικητὴς ἀποτελεῖ αὐτόν. Οὐχὶ δύσκολον ἡμῖν νὰ μεταφέρωμεν διὰ τῆς φαντασίας ἐν τῷ σταδίῳ πάντας τούτους τοὺς ἀγῶνας καὶ νὰ θέσωμεν αὐτοὺς ὑπ' ὄψιν τῶν θεατῶν. ἀνάμειχ ἔτι, ἵνα μὴ τι λείψῃ τῇ εορτῇ, νὰ ὑποθέσωμεν, ὅτι ἐν μέτρῳ τῆς γενικῆς συγκινήσεως, εἰς τῶν κομψῶν νέων, περὶ τῶν πρὸ ὀλίγου ὀμιλοῦν, πλείότερον ἀπησχολημένος διὰ τὴν παρ' αὐτὸν καθήμεν ὥραιαν, ἢ διὰ τὸ θέαμα, δρᾶττε-

ται τῆς εὐκαιρίας ἵνα μετ' αὐτῆς γνωρισθῇ. Τὰ πράγματα συχνάκις συνέβαινον οὕτως ἐν Ῥώμῃ, ὁ δὲ Ὀβιδίος μανθάνει ἡμᾶς τοῦτο. « Συμβαίνει, λέγει, ὁ ἐλθὼν νὰ ἴδῃ τὰς τῶν ἄλλων πληγὰς, νὰ αἰσθάνηται ἐαυτὸν τετραυματισμένον. Ἐνῷ μετὰ τῆς γείτονος τοῦ ὀμιλεῖ, ἐνῷ, ἵνα ἐγγίσῃ τὴν χεῖρά τῆς, ζητεῖ παρ' αὐτῆς τὸ πρόγραμμα (1), ἐνῷ ζητεῖ νὰ στοιχηματίσῃ μετ' αὐτῆς, τὸ βέλος τοῦ ἐρωτος χωρεῖ ἐν τῇ καρδίᾳ του. Ἐνόμιζε θεατῆς μόνον νὰ ὑπάρξῃ τῆς πάλης, ἀλλὰ καθίσταται ἐνταυτῷ καὶ θυμᾶ. » Τοὺς χαριέντας τοσούτους στίχους τοῦ Ὀβιδίου ἀναπολοῦμεν ἐκάστοτε, ἐπισκεπτόμενοι τὸ ἀμφιθέατρον τῆς Πομπηίας, καὶ ἄνευ κόπου φανταζόμεθα, ὅτι παρόμοιαι σκηναὶ πολλάκις ἔλαβον χώραν ἐπὶ τῶν εἰρηπωμένων ἐκεῖνων βαθμίδων.

Ἴδου λοιπὸν, αἱ οἰκοδομαὶ τῆς Πομπηίας ἐμψυχούνται διὰ τῆς τῶν τῆς Ῥώμης μόνον ἀναμνήσεως, πρὸς ἃς παρομοιάζουσι, καὶ ἀναμιμνησκόμενός τις τῶν διηγήσεων τῶν ἱστορικῶν ἢ τῶν στίχων τῶν ποιητῶν, ἀνάγκη μεγάλην φαντασίας δὲν ἔχει, ἵνα ἀποδώσῃ αὐτοῖς τὴν ζωὴν.

Ἀλλὰ καὶ ἡ φαντασία καὶ αἱ εἰκασίαι κατ' ἐλάχιστον θέλουσι χρησιμεύσει ἡμῖν, εὐτυχοῦς τινος περιπτώσεως βοηθούσης. Τὰ μνημεῖα ταῦτα φέρουσι σχεδὸν πάντοτε ἐπιγραφὰς, καὶ φαίνονται τὸν λόγον λαμβάνοντα ὅπως εἴπωσιν ἡμῖν ὅσα περὶ αὐτῶν καὶ τῶν συχνάζοντων αὐτὰ παθοῦμεν νὰ μάθωμεν. Αἱ ἐπιγραφαὶ ἦσαν τότε τὸ μόνον πληροφορίας καὶ δημοσιότητος μέσον, διὰ τοῦτο καὶ ἦσαν ἀπειράριθμοι ἐν ταῖς ἀρχαίαις πόλεσιν. Εὐρίσκονται δὲ τριῶν εἰδῶν ἐν Πομπηίᾳ, πρῶτον κεχαραγμένοι ἐπὶ μαρμαροῦ ἢ λίθου, ὅτε μὲν ἐπὶ τῆς προσόψεως τοῦ ναοῦ, ἵνα πληροφορήσωσιν ἡμᾶς τίς ὁ κατασκευάσας αὐτὸν, ὅτε δὲ εἰς τὰς βάσεις τῶν ἀγαλμάτων, ἵνα φωτίσωσιν ἡμᾶς τίς ὁ παριστάμενος ἀνὴρ καὶ τίνας ἐξεπλήρωσε λειτουργίας. Αἱ ἐπιγραφαὶ αὗται ὄφειλον νὰ ὑπάρξωσιν ἐφ' ὅσον καὶ τὸ φέρον αὐτὰς μνημεῖον, καὶ ἡ διαφυλάξις αὐτῶν αὐτὰ τύχη βεβαίως δὲν ἐφάνη ἀδιάκριτος. Ἰπῆρχον ἔπειτα αἱ διὰ γραφίδος μελανῶς ἢ ἐρυθρῶς ἐπὶ τῶν τοίχων τῶν οἰκιῶν ἢ τῶν στοῶν γεγραμμένοι, αἵτινες κατὰ πολὺ δι' ἡμᾶς περιεργότεραι τῶν πρώτων, ἐχρησίμευον ὡς αἱ σημεριναὶ ἀγγελίαι καὶ

(1) Καὶ ὁ Κικέρων ὀμιλεῖ περὶ τῶν πραγμάτων τούτων τοῦ θεάτρον, *gladiatorum libelli*, ἅτινα ἐπωλοῦντο τοῖς θεαταῖς.

ειδοποιήσεις. Δι' αὐτῶν κατὰ τὰς ἐκλογὰς συνίστανται τοὺς ὑποψηφίους τῆ ἐκλογῆ τῶν συμπολιτῶν αὐτῶν, δι' αὐτῶν ἐργολάβος τις θεάτρου ἀνήγγελλε τὴν ἡμέραν καὶ τὸ πρόγραμμα τῶν παραστάσεων του, ἰδιοκτῆτης τις ἐγνωστοποιεῖ τῷ δημοσίῳ ὅτι εἶχε κατάλυμα δι' ἐνοικίας μετὰ τὰ τέλη τοῦ Ἰουλίου, δι' αὐτῶν καὶ ὁ κύριος τοῦ ξενοδοχείου τοῦ Ἀλέκτορος ἢ τοῦ Ἐλέφαντος προσεκάλεε τοὺς ὀδοιπόρους παρ' αὐτῶν, ὑποσχόμενος αὐτοῖς καλὸν γεῦμα καὶ πᾶν εἶδος εὐκολίας, *omnia commoda praestantur* δι' αὐτῶν ἔτι ζητοῦσι τὰ κλαπέντα ἢ ἀπολεσθέντα πράγματα, καὶ ὑπόσχονται ἀρκούσαν ἀμοιβὴν διὰ τὸν εὐρύοντα αὐτά. «Κρατὴρ αἰνεῖ ἐγένετο ἄφρατος ἐκ τοῦ ἐργαστηρίου, ὁ δὲ φέρων αὐτὸν θέλει λάβει 65 σαστέρια (13 φράγκα), φέρων δὲ τὸν κλέπτην θέλει λάβει τὸ διπλοῦν.» Τὸ τρίτον τῶν ἐπιγραφῶν εἶδος περιέχει τὰς δι' ἄκρας μαχαίρας ἢ ἡλου ἀπλῶς κεχαραγμένους, εἴτε ὑπὸ ἐρωτολήπτων ἀρεσκομένων, ἐνῶ περῶσι, νὰ χαίρεται τὴν ὡραίαν αὐτῶν, εἴτε ὑπὸ πονηροῦ τινος ἀστειοῦ, εὐχαριστουμένου ἵνα πληροφορήσῃ ἡμᾶς ὅτι κατέχεται ὑπὸ φλέγματος, ἢ βαρβάρους ἐπικαλοῦντας τοὺς μὴ ἔχοντας τὴν διάκρισιν νὰ προσκαλῶσιν αὐτὸν νὰ γευματίσῃ, εἴτε ὑπὸ τινων κακολόγων μανθανόντων ἡμᾶς, ὅτι ὁ Ἰπαφρος εἶναι ἐξηχερωμένος, ὅτι ὁ Ἀνώμαλος καὶ ὁ Βερέκοννος εἶναι ὀκνηροί, ὁ δ' Ὀπτιος κλέπτης (1). Αἱ ἐπιγραφαὶ αὗται, *graffiti*, ὡς ὀνομάζουσιν αὐτάς ἐν Ἰταλίᾳ, ἄνευ τῆς Πομπηίας, ἐξαίφνης καὶ ἐν μιᾷ καταστραφείσης καὶ διατηρησάσης αὐτάς, ὅπερ εὐτύχημα μέγα, δὲν θὰ ἔφθανον μέχρις ἡμῶν. Οὐδεὶς ὁ ἀμφιβάλλων, ἀληθῶς πόσα ἠδύνατο νὰ πληροφορήσῃ τοὺς μεταγενεστέρους, ἐὰν μέχρις αὐτῶν ἐσώζοντο αἱ

(1) Ἐκ τῶν τριῶν τούτων τῶν ἐπιγραφῶν τάξεων, ἢ μὲν πρώτη συνελήθη ὑπὸ τοῦ K. Mommsen (*Inscriptiones regni Neapolitani*, Lips., 1852), ἢ δὲ τελευταία ἐν τινι περιέργῳ συγγράμματι τοῦ πατρὸς Garrucci, οὗτινος ἢ 6' ἔκδοσις ἐφάνη ἐν Παρισίῳ ὑπὸ τὸν τίτλον *Graffiti de Pompéi*. Δυστυχῶς ὁ πατὴρ Garrucci εἶναι: ἐξ ἐκείνων τῶν σαφῶν, τῶν μὴ ἀποφαιζόντων ν' ἀγνωσίῃ. Θέλει νὰ αἰτιολογῇ τὰ πάντα, καὶ οὐδὲν συγκρίνεται τῇ ὁρμῇ τῶν ἐπιθεβαιώσεων του ἐν τοῖς πλείον ἀμφιβάλλοις ζητήμασιν. Ὡς πρὸς τὰς διὰ γραφίδων γεγραμμένας ἐπιγραφάς, αὗται οὐδαμῶς συνελήχθησαν, πρέπει δὲ τις μετὰ κόπου νὰ τὰς ζητήσῃ ἐν τῷ Βουρβουινικῷ Μουσείῳ, τῇ Ἐφημερίδι τῶν ἀνασκαφῶν, ἢ ἐν ταῖς εἰδήσεσι τῶν περιηγητῶν.

μικραὶ αὗται ἀστείότητες αἱ τοὺς τοίχους σπολίζουσαι, τῆς ἀστυνομίας συγχωρούσης αὐτάς. Ἡ σπουδὴ τῶν ποικίλων τούτων ἐπιγραφῶν εἶναι πλήρης δι' ἡμᾶς ἐνδιαφέροντος, καθότι ἕκαστος τῶν τριῶν τούτων διαφόρων ὁμίλων ὀδηγεῖ ἡμᾶς κατὰ βαθμοὺς ἐν τῷ βίῳ τῆς μικρᾶς πόλεως, ἕκαστος δεικνύει ἡμῖν κάλλιον ἰδιαιτέραν τάξιν κατοίκων. Ἐνῶ αἱ τῶν μνημείων ἐπιγραφαὶ ὀδηγοῦσιν ἡμᾶς ἐν κόσμῳ ἐπισήμῳ, αἱ *graffiti* ἀπ' ἐναντίας ὁμιλοῦσιν ἡμῖν περὶ τῶν ἐρώτων καὶ τῶν θυμῶν τῶν μικρῶν. Μετὰ τούτων ὅθεν καὶ μετ' ἐκείνων θέλω προσπαθῆσαι νὰ γνωρίσω τὴν Πομπηίαν καὶ τοὺς πολίτας αὐτῆς.

(Ἡ συνέχεια εἰς τὸ προσεχές φυλλάδιον.)

ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΑ ΑΝΕΚΔΟΤΑ. (1)

Β.

Ψῆφοι τοῦ πατριάρχου κυρ Θεολήπτου τοῦ πρώην Φιλιππουπόλεως.

Τῆς καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς τοῦ Θεοῦ μεγάλης ἐκκλησίας δίκην νηὸς ἐν πελάγει χειμαζομένης, καὶ κατὰ τὸν πονηρὸν κλύδωνα τῶν ἀλλεπαλλήλων σκανδάλων καὶ μυρίων ἀτόπων τοῦ ἐπιθάντος Πατέστου καταβαπτίζεσθαι κινδυνεύουσης, ὡς ἐκ πολλῶν ὀλίγα ἐν τῇ εὐλόγῳ καὶ συνοδικῇ καθαιρέσει αὐτοῦ φαίνονται, ἡμεῖς οἱ πενταῦθα νῦν παρόντες καὶ υπογράψαντες πατριάρχαι καὶ μητροπολίται, καὶ οἱ πρὸ μικροῦ τῶν κακῶν τοῦ Πατέστου ἐμορφθέντες, καὶ ἀποδημήσαντες ἀδελφοὶ ἡμῶν, ὁ τε Τορνόβου, ὁ Λαρίσης, ὁ Μεθύμνης, ὁ Ναυπάκτου, ὁ Βεβρόιας, ὁ Πωγωνιανῆς, καὶ οἱ ἄλλοι ὧν τὰς γνώμας ἔχομεν ἐνταῦθα, ὁρῶντες ἀδυνάτως ἔχοντα νεῦσαι τὸν βασιλέα καὶ ἐπανελθεῖν τὸν πατριάρχην κυρ Ἰερεμίαν, ὡς ὄφειλε, λύπην εἶχομεν οὐκ ὀλίγην, διαμένουτος τοῦ Πατέστου, καὶ αὐξανομένων τῶν παρανομιῶν καὶ διὰ τοῦτο νύκτα τε καὶ ἡμέραν οὐδὲν ἕτερον ἐλογιζόμεθα καὶ ἐζητοῦμεν εὐρεῖν, εἰμὴ τὸν δυνησόμενον, συνάσει Θεοῦ καὶ δυνάμει τοῦ βασιλέως, ἀποδιώξαι μὲν τὸν τυραννούντα τὴν ἐκκλησίαν Χριστοῦ, ἀπαλλάξαι δὲ καὶ ἡμᾶς τῆς καταδυναστείας ταύτης, τοὺς τε θεοὺς κανόνας, καὶ ἱεροῦς νόμους καὶ πᾶσαν ἐκκλησιαστικὴν ἀνασῶσαι τάξιν' ἐλέγομεν δὲ τοῦτο

(1) Συνέχεια ἀπὸ φυλλ. 83.

οὐ μόνον καθ' ἑαυτοὺς καὶ ἰδίᾳ, ἀλλὰ καὶ πρὸς ἀλλήλους· πολλὰκις συναθροίζομενοι, καὶ παρεκαλοῦμεν ἀλλήλους εἰς τοῦτο τὸ ἀναγκαῖον καὶ κοινῇ συμφέρον ἀγαθόν. Ἐπεὶ τοίνυν Θεοῦ προνοία καὶ χάριτι ἐξέβη τοῦτο τανῦν, καὶ ὁ τὸ πρὶν κατορχούμενος πάσης τῆς ἐκκλησίας Πατέστος κατεδικάσθη καὶ κατεκρίθη ὡς δεῖ, ἔμεινε δὲ πάλιν ἡ ἐκκλησία Χριστοῦ ἀποστάτευτος, ὅπερ ἀσύμφορον πάντῃ καὶ βλαβερόν, ὡς ψυχικὴν τὴν ζῆμiam φέρον, τούτου χάριν συνοδικῶς παβρησία πάντων, πολλῶν κινηθέντων λόγων, καὶ τῶν ἐν ὑποψίᾳ θεραπευθέντων μετὰ ἀλύτου ἀφορισμοῦ, ἐπὶ διορθώσει τῶν ἀπλουστέρων, συνελθόντες ἐν τῷ πατριαρχικῷ θείῳ ναῷ τῆς Παμμακαρίστου Θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας, τῆς δεσποίνης καὶ τροφῆς πάντων ἡμῶν, δεῖν ἐγνωμεν ψήφους ποιῆσαι κανονικῶς εἰς τὸν ἀγιώτατον τοῦτον θρόνον Κωνσταντινουπόλεως, ἐν αἷς διασκεψόμενοι καὶ προσηκόντως ἐκλεξάμενοι, ἐθήκαμεν τὸν ἱερώτατον μητροπολίτην Φιλιππουπόλεως, ὑπέρτιμον καὶ ἐξάρχον πάσης Δρυγοβιτίας κυρ Θεολήπτου, ἀνδρα τίμιον καὶ ἱκανὸν εἰς τὸ ἀναδέξασθαι τὸν πατριαρχικὸν τοῦτον θρόνον, ἀγαπητὸν ἀδελφὸν ἡμῶν καὶ συλλειτουργὸν ἐν ἀγίῳ πνεύματι, ὡς ἀγρυπνήσαντα πρὸ τῶν ἄλλων καὶ σπουδάσαντα τὴν τοῦ τυράννου κατάλυσιν, καὶ τελειώσαντα τὴν ἡμετέραν ἔφεισιν καὶ ἐλευθερίαν, β' τὸν ἱερώτατον μητροπολίτην Παλαιῶν Πατρῶν κυρ Ἀρσένιον, καὶ γ' τὸν θεοφιλέστατον ἐπίσκοπον Σινῶ καὶ Ραϊθίου κυρ Εὐγένιον· ὅθεν κατεστρώθησαν ἴσθε ἐν τῷ ἱερῷ κώδικι, κατὰ τὸ ζ' ρ' Φευρουαρίου κ', ἡμέρᾳ Σαββάτῳ α' τῶν ἁγίων νηστειῶν, Ἰνδικτικῶνος γ'.

(Οἱ αὐτοὶ καὶ εἰς τὰς ψήφους πατριάρχαι καὶ ἀρχιερεῖς).

Ε.
Ἀθῶσις ἐννομος παρὰ κανόνας γενομένης καθαιρέσεως τοῦ οἰκουμηνικοῦ δεσπότη ἡμῶν κυρ Ἰερεμίου.

† Φανερόν καὶ ὁμολογούμενον τοῖς πᾶσιν ἔστιν, οὐ μόνον ἀρχιερεῖσι καὶ κληρικοῖς, ἀλλὰ καὶ παντὶ τῷ χριστιανῶν πληρώματι, ὅτι ὁ χρηματίσας πατριάρχης κυρ Μητροφάνης, πᾶσαν σπουδὴν ποιησάμενος τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου καθελειν τὸν πρὸ αὐτοῦ πατριαρχεῦσαντα κυρ Ἰωάσαφ, ὡς παρὰ τοὺς θεοὺς κανόνας τὸ σιμωνιακὸν ἐργαζόμενον, στηρίζει τε τὴν ἐκκλησίαν Χριστοῦ, καὶ τὸ κύρος ἐπιβραβεῦσαι τοῖς τῶν πατέρων θε-

σοῖς, ἀφ' ὧν αὐτὸς ἐπραξεν ὑστερον, μετὰ τὸ λαβεῖν τὴν ἀξίαν, πωλῶν προφανῶς τὰς μητροπόλεις, καὶ μηδεμίαν χειροτονίαν ἄνευ χρημάτων ποιῶν, δι' ἅπερ πάντα κανονικῶς καὶ συνοδικῶς τὸν πρὸ αὐτοῦ κατεδίκασε, δηλὸς ἐγένετο, ὡς οὐ θεῖο ζήλω, οὐδὲ τῆς τῶν κανόνων φροντίζων συστάσεως ἐποίησεν, ἅπερ ἔδρασεν, ἀλλὰ τοῦ θρόνου καὶ τῆς ἀξίας μόνον ὁρῶν, ὡς ἀπὸ τοῦ τέλους ἔδειξεν, ὁλοτελῶς κατεφρόνησε τῶν κανόνων, καὶ τὸ σιμωνιακὸν ἀναίδην εἰργάζετο· τοιγαροῦν τοιαύτην ὑπόληψιν ἔχων περὶ τοὺς θεοὺς θεσμούς, καὶ οὕτω τοὺς θεοὺς καὶ ἱεροῦς κανόνας ἀποθεχόμενος, οὗς αὐτὸ το πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐλάλησεν διὰ τῶν πατέρων, καὶ πρὸ ὀλίγου τοιαῦτα ἐτόλμησε· βουλόμενος γὰρ καὶ αὐθις δρᾶσθαι τοῦ πατριαρχείου, καὶ μάλιστα μετὰ τὴν παραιτήσιν ἣν ἔδωκε τοῦ τε θρόνου καὶ τῆς ἀρχιερωσύνης αὐτῆς, καὶ ἀντ' αὐτοῦ κατέστη συνοδικῶς ὁ πατριάρχης κυρ Ἰερεμίας, δέον συνόδιον ἀρχιερατικῇ προσδραμεῖν καὶ κανονικῶς παραστήσαι τὴν ἣν ἔλεγε βίαν· ὁ δὲ οὐδενὸς τῶν τοιούτων φροντίσας, ἀδεία μόνη βασιλικῆ, αὐτονόμως καὶ αὐτοκλήτως τὸν πατριαρχικὸν θρόνον ἀνέλαβε, καὶ παραχρῆμα διώξας τὸν δηλωθέντα πατριάρχην κυρ Ἰερεμίαν, πρὸ πάσης ἀλλης συνοδικῆς ἀδείας καὶ σκέψεως, τὰ ἀρχιερατικὰ πάντα εἰργάσατο, καὶ τοῖς προτέροις προσέθηκεν ὁμοίᾳ· ἐπεὶ δὲ μεταξὺ λόγος ἐγένετο παρὰ πάντων ὡς παρανόμως τὸν θρόνον ἀνέλαβεν, εἰς ἑαυτὸν ἔλθων, καὶ ὅσος ὁ κίνδυνος λογισάμενος, τοὺς εὐρεθέντας ἀρχιερεῖς ἀθροίσας καὶ ἄκοντας, ἠθέλησεν ὑστερον διορθῶσαι, ὧν παρημέληκε πρότερον· καὶ δὴ ἀκαίρως τὴν ἑαυτοῦ παραιτήσιν ἀπίστευτον δεικνύουσι βουλόμενος, βίᾳ μὲν ἔλεγεν αὐτὴν γεγενῆσθαι τοῦ Κωντακουζηνοῦ Μιχαῆλ, καὶ μαρτυρίας προσέτεινε, οὐδεὶς δὲ τῶν μαρτυρησάντων τὸ εἶδος τῆς βίας ἠδυνήθη εἰπεῖν· ἀλλ' οἱ μὲν ἔλεγον, ὅτι ἤκουσαν ἀπειλὰς θανάτου ἰδίᾳ παρὰ τοῦ Κωντακουζηνοῦ· οἱ δὲ ὡς ἤκουσαν τοῦτο παρὰ ἑτέρου· ἄλλοι δὲ καὶ παρ' αὐτοῦ τοῦ γέροντος κυρ Μητροφάνους· οὐδεὶς δ' ἐφάνη μαρτυρῶν, ὅτι παρόντος τοῦ τε βιαζομένου καὶ τοῦ βιάζοντος, τὰς ἀπειλὰς ἤκουσεν, ἢ ἔργον εἶδε ποτε βίας· ὥστε ἐκ τοῦ σκοποῦ ἐνεστίν, ὡς τὰ τῆς βίας, ἣς ἔλεγεν, οὐκ εἶχε λόγον τινα· καὶ τοῦτο μὲν ἦν α'. — β' δὲ ὅτι ἐπίβασις ἦν ἡ πρὸς τὸν πατριάρχην κυρ Ἰερεμίον, καὶ ἐπὶ τούτῳ οὐδεμίαν ἔδειξε μαρτυρίαν· ἐπίβασις γάρ ἐστι κατὰ νόμους ἢ κατὰ αὐτονομίαν, ἢ κατὰ τινὰ φύλην

οικονομίαν τοῦ ἀγῶνι ἀγόντος, ἢ καὶ τοῦ ἔχοντος ἐκκλησίαν ἐπισκόπου πρὸς χηρείουσαν ἐκκλησίαν, παράλογος ἐπισημασθήτω· τοῦτο δὲ οὐ τοιοῦτον ἀλλὰ παρὰ τὴν ἴσιν, καὶ συνοδικὴ γνώμη προσχειρισθῆναι· καὶ μετὰ τοῦτο ὅτι γέρον κὺρ Μητροφάνης ἐκεῖνος, τὸν χειροτονηθέντα κὺρ Ἰερεμίαν, μεταπεμφθὲς ἠσπασατο, ἐστιχθεὶς μετ' αὐτοῦ, καὶ αὐτὸς ὁ ἀναδεχόμενος τὸν θρόνον, τὰ ἴσα τούτοις εἰργάσατο εἰρηνικῶς καὶ ἀταράχως· γ' ὅτι καὶ πολλοὺς τῶν ἀρχιερέων καὶ ἱερέων τυραννικῶς μετὰ φυλακὴν τε καὶ δεσμῶν, εἰς ἐξορίαν ἀπέπεμψεν ὁ αὐτὸς πατριάρχης· περὶ τούτου καὶ γράμμα συνοδικὸν ἐνεφάνισθη, ὑπογραφὴν ἔχον καὶ αὐτοῦ τοῦ Ἀλεξανδρείας μετὰ συνόδου ὑπερτελοῦς, ὅτι ἄδεια πᾶσα ἐδόθη αὐτῷ τοὺς ἀπειθοῦντας τῇ ἐκκλησίᾳ Χριστοῦ, καὶ ἀθλαδῶς ἐπισηπιδῶντας ταῖς μητροπόλεσι, ζώντων ἔτι τῶν προστατευόντων αὐτῶν, καὶ τοὺς καθαιρέσιν ὑποστάντας νόμιμον, εἴτα καὶ αὐτῶν ἐνοχλοῦντας καὶ παραβαίνοντας, ὡς οἶόν τε παιδεύειν καὶ παραδιδόναι τῇ ἀρχῇ, ἀνευθύνου τούτου μένοντος, εἶγε καὶ αὐτὴν τὴν εὐσέβειαν ἀρνήσωνται· καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῆς ἀθωώσεως ἐκεῖνου· ἐπεὶ δὲ ὁ αὐτὸς κὺρ Μητροφάνης περιποιούμενος ἑαυτῷ μεῖζονα ἀσφάλειαν, καθαιρέσιν ἠθέλησε ποιῆσαι κατὰ τοῦ αὐτοῦ πατριάρχου τοιαῦτά τινα αἰτιήματα προέφερε· α', ὅτι ἠθέτησε τὴν ὑπόσχεσιν αὐτοῦ, ἣν ἔλεγε πεποιηκέναι, ὁμολογήσας εἶναι ὑπὸ καθαιρέσιν, εἶγε ὅλως αὐτὴν ἀθετήσῃ· ὑπόσχεσις δὲ τοιαύτη οὐκ ἐφάνη, ὑπογραφὴν αὐτοῦ ἔχουσα μεμαρτυρημένην, ἀλλὰ χάρτης ἦν κενὸς καὶ ὑπὸ αἵρεσιν· β', ὅτι ἀνάβασιν τῆς ἐκκλησίας ἐποίησεν ἐξωτερικὴν, καὶ τοῦτο φαίνεται ἄδεκτον· ἐπεὶ, εἰ ἦν τοιοῦτον, ἔμελλεν ἂν γραφῆναι ἐν τῷ καταστίχῳ τῆς βασιλείας, καὶ τὴν ἐκκλησίαν διανοχληθῆναι· τὸ δὲ, οὐδὲν τοιοῦτον ἦν· ἀλλ' ἐκ φιλονεικίας ἀρχόντων τινῶν λόγοι ἀπλοὶ καὶ ἄστατοι ἐλαλήθησαν· γ', ὅτι τρεῖς ἐμηνύθη παρὰ ἀρχιερέως καὶ οὐκ ἀπήντησεν· οὔτε δὲ τῶν διαμνησάντων ἀρχιερέων φαίνονται τὰ ὀνόματα, οὐδὲ κληροῦς ἐδόθη μετὰ τῆς διακλήσεως, ὡς περ' ἀπαιτοῦσιν οἱ νόμοι· δ' ὅτι πάντα οἱ τότε παρόντες ἀρχιερεῖς πολλὰ σπουδάσαντες ἐφυγεῖν, καὶ μὴ ψηφισασθαι τὴν καθαιρέσιν, τέλος οἱ μὲν βία καὶ ἀπειλῇ καθαιρέσεως, οἱ δὲ ἀνάγκῃ ἄλλῃ τε καὶ φιλίᾳ συνέθεντο, καὶ τὴν ἀσύστατον καὶ παρὰ κανόνας καθαιρέσιν ἐποιήσαντο, κατὰ πάντα ὁμοίαν οὔσαν καὶ ἀκλόουθον τῇ κακῶς γενομένῃ ἀθωώσει τοῦ γέροντος κὺρ Μη-

τροφάνους· φησὶ γὰρ ὁ κ' κανὼν τῆς ἐν Καρθαγένη συνόδου· οὐ δυναστεία χρώμενον τὸν ἐπίσκοπον χῶρας ἐπιδράττεισθαι ὑφ' ἑτέρου ἔτι κατεχομένης, ὡς αὐτῷ δὴθερ διαφερούσης, καὶ βουλομένου καὶ μὴ τοῦ ἐνταῦθα λαοῦ τῇ δὲ τῶν ἐπισκόπων κρίσει τοῦτο ἀνατιθέναι καὶ παρ' αὐτῶν ἀπολήψεσθαι προσδοκᾶν τὸ οἰκείον· ἀντεκδίκητος δὲ γενόμενος, δίκαιος ἂν εἴη τοῦ οἰκείου στέρεσθαι δικαίου, ζημιούμενος τὸ ἀπαρθεῖν δυναστεία. Ὁ δὲ ιε' τῆς αὐτῆς συνόδου· Ἰερωμένοι ἅπασι καὶ μοναχοῦς ἐτάγουσι καὶ ἐταγομένοις, τὸ τῆς ἐκκλησίας ἀνοίγουσι δικαστήριον, εἴτε ἐγκλήματα εἴτε χρήματα τὸ ζητούμενον εἴη· ἂν δὲ τις τούτων πολιτικοῦ ἔληται δικαστηρίου, ἐκεῖνου καταφρονησάτω, παρ' αὐτό γε τοῦτο φησὶ τοῦ ἰδίου ἐκπεσεῖται βαθμοῦ· καὶ εἰ ἀθῶος ἐν τούτῳ διεχθῆται τῶν ἐγκλημάτων· περὶ δὲ τῶν λεγόντων ὡς οἱ θεοὶ κανόνες οὐ παραδέχονται τὴν παραίτησιν, λέγομεν ἅπερ ἐμάθομεν ἐκ τῆς ἐπιστολῆς τῆς ἀγίας καὶ οἰκουμένης γ' συνόδου, τῆς ἀποσταλείσης πρὸς τὴν ἐν Παμφυλίᾳ σύνοδον περὶ Εὐσταθίου τοῦ ἐπισκόπου· ὅτι τελορηθὲς ὢν ὁ αὐτὸς Εὐστάθιος καὶ ἀδοκίμοις περιστάσεσιν ἐμπεθεκῶς, εἴτα ἀπειρηκέναι τὴν ἀντίστασιν τῶν ἐπεννηγεμένων αὐτῷ φροντῖδων, καὶ διακρούεσθαι τὰς παρὰ τῶν ἐπιφρομένων αὐτῷ δυσφυμίας μὴ δυνάμενος, παρητήσατο· ἐπειτα τῇ συνόδῳ ταύτῃ προσέειπε, καὶ οὐ χωρὶς συνόδου ἐδράξατο τὴν ἐπισκοπὴν, ὅπερ ὁ Μητροφάνης ἐποίησε· καὶ αὐτὴ γε ἡ γ' σύνοδος προσελθόντι τῷ Εὐσταθίῳ, οὔτε ἐπισκοπὴν οὔτε ἄδειαν προστασίας αὐτῷ ἔδωκεν, ἀλλὰ μόνον ὄνομα ἐπισκόπου, ἀδιάσειστον καταλιποῦσα τὸν ἀντ' αὐτοῦ χειροτονηθέντα· πόθεν οὖν ἔσχε δικαίωμα, ὁ γὰρ ἐκεῖνος Μητροφάνης ἀνερωπτεῖται καὶ ἀκρίτως τὸν θρόνον ἀναλαβεῖν, καὶ τὸν ἀντ' αὐτοῦ χειροτονηθέντα διώξει; Ἐν οὕτως ἔχόντων, ἡμεῖς οἱ παρευρεθέντες ἐνταῦθα ἀρχιερεῖς διασκεψόμενοι ἀκριβῶς καὶ λεπτομερῶς πάντα, κατὰγοντες τῶν τετολημμένων ἐκείνῳ τῷ γέροντι, γράφομεν καὶ ἐν ἀγίῳ πνεύματι ἀποφαινόμεθα συνοδικῶς καὶ ὀλοψύχως, μιᾷ γνώμῃ καὶ ἀδιάσπῳ προαιρέσει, ἵνα ὁ παναγιώτατος ἡμῶν αὐθέντης καὶ δεσπότης οἰκουμένικος πατριάρχης κὺρ Ἰερεμίας, ὡς καλῶς ἐξ ἀρχῆς καὶ νομίμως χειροτονηθείς, καὶ ἀναχθεὶς εἰς τὸν πατριαρχικὸν θρόνον, εἴη, καὶ ὀνομάζεται πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως, τιμώμενος παρὰ πάντων πρεπόντως καὶ προσκυνούμενος, πᾶν δὲ εἴτι ἐπράχθη, καὶ ἐλαλήθη, καὶ

ἐγράφθη κατ' αὐτοῦ, ἅτε μηδαμόθεν ἔχον τὸ βέβαιον, ὡς μὴ γενοῦς λογίζηται, καὶ εἴη ἄκυρον καὶ ἀνίσχυρον, ὅτε δηλαδὴ ψευδὴς λόγος τῆς ἐπιθέσεως, καὶ ἡ σὺν αὐτῷ ἐπισυμβῆσα ἀθέμιτος καθαιρέσις, ἀποφαινόμενοι καὶ τοῦτο ἵνα οἱ λαληθέντες ἀφορισμοὶ ἐν τῷ μετὰξὺ κατὰ χάριν καὶ προσταγῆν ἐκεῖνου τοῦ γέροντος κατ' ἀλλήλων καὶ κατὰ πάντων, ὑπάρχουσι λελυμένοι τῇ θεῷ χάριτι· ναὶ γένοιτο, Χριστὲ βασιλεῦ. Ἐπὶ γὰρ τοῦτο καὶ τὸ παρὸν συνοδικὸν ἐγένετο ἔγγραφον, καὶ κατεστρώθη ἐν τῷ ἱερῷ τῆς μεγάλης ἐκκλησίας κώδικι εἰς μόνιμον καὶ διηνεκῆ τὴν ἀσφάλειαν.

Ἐν εἴτι ζ' πη', Αὐγούστῳ, Ἰνδικτιῶνος γ'.

ΟΙ ΔΥΟ ΑΔΕΛΦΟΙ.

(Ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ.)

I.

Ἐκ τύχης ἐγνώρισά ποτε εἰς Παρισίους νέον πινά, ὃν οἱ γονεῖς αὐτοῦ εἶχον πέμψει ἐκεῖ πρὸς ἀποπεράτωσιν τῶν σπουδῶν του καὶ ἐμάθησιν τῆς ἰατρικῆς. Ὀνομάζετο Ἀνδρέας Δερκοῦρ, καὶ ὅτε μετ' αὐτοῦ ἐγνωρίσθη ἦτο μόνος δεκαοκταετής. Εἶχε δὲ φυσιογνωμίαν ἐξ ἐκείνων, ἃς ὁ Βύρων ὀνομάζει τοῦ συρμού, διότι εἶχε πρόσωπον μὲν ὠχρὸν, χαρακτηριστικὰ δὲ σχεδὸν κανονικά· καὶ ἡ μὲν κόμη, ὠραῖοι μελανοὺ καὶ στίλβοντος χρώματος, ἐκυμάτιζεν ἐπὶ τῶν ὤμων αὐτοῦ, τὸ δὲ γλυκὺ αὐτοῦ βλέμμα εἰς ἄκρον τὸν ὀρώμενον εἴλκεν· ἠδύνατό τις ν' ἀναγνώσῃ ἐπὶ τοῦ ἀδυνάτου μὲν ἀλλὰ χαριέντος προσώπου αὐτοῦ τὴν ἔβρητον ἀγαθότητα τῆς καρδίας του. Τρεῖς δ' ἔλοκληρα ἔτη διεβίωσαμεν ὁ εἰς πλησίον τοῦ ἄλλου μετὰ πολλῆς οικειότητος. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἠναγκάσθη νὰ ἀπομακρυνθῶ ἐπὶ μικρὸν τῶν Παρισίων, ὅτε δ' ἐπέστρεψα, ἔτρεξα πλησίον τοῦ Ἀνδρέου, ἀλλ' εἶχε μετοικήσει, καὶ οὐδεὶς ἠδύνατο νὰ μ' εἴπῃ ποῦ διέμενε· τοῦτο ἀληθῶς μὲ κατέπληξε καὶ μὲ ἐτρόμαξε. Πῶς, διενουούμην, τοιαύτη εἶναι ἡ τύχη τῶν στενωτέρων σχέσεων, αἵτινες, πρέπει νὰ ἦνε αἰώνια; Τὴν ἐπαύριον ἐζήτησα πάλιν νὰ ἐπανεύρω τὸν ἀρχαῖον φίλον μου, ἀλλ' αἱ ἀναζητήσεις μου ἅπασαι ἀπέβησαν ἄγονοι· ὑπελείπετό μοι ὅμως εἰσέτι ἐλπίς τις, ἣτις ἦτο τὸ νὰ γράψω εἰς τὴν οἰκογένειαν αὐτοῦ καὶ μάθω ὅτι τοιοῦτον ἐπεθύμουν. Τὸ μέσον τοῦτο

ἦτο μὲν τὸ ἔσχατον, ἀνέθηκα ὅμως τὴν ἡσυχίαν μου εἰς ταύτην τὴν ἐλπίδα καὶ ἔγραψα. Ἡ ἀποκρίσις τῆς οἰκογενείας του ποσῶς δὲν μὲ παρηγόρησε· διότι μοι ἔλεγον, ὅτι πρὸ δύο μηνῶν ὁ Ἀνδρέας ἔπαυσε τὴν ἀλληλογραφίαν, δι' ὅπερ καὶ ὁ ἀδελφός του Κάρλος ἀφήσας τὸ Διζὸν ἀμέσως, καὶ φθάσας εἰς Παρισίους πρὸς ἀναζήτησιν αὐτοῦ, ἀπέτυχεν εἰς τὰς ἐρεῦνας του· προσέθετον δὲ ὅτι ἀπέδιδον ταύτην τὴν ἀφάνειαν εἰς ὑπόθεσιν τῆς καρδίας, καὶ μὲ παρεκάλουν ἕαν ποτε ἐμάνθανον περὶ αὐτοῦ, νὰ σπεύσω νὰ ἀναγγείλω τοῦτο εἰς τὴν κλαίουσαν μητέρα καὶ τὸν ἀπαρηγόρητον γηραῖον πατέρα του.

Ἐνα μῆνα σχεδὸν ἀργότερα, ὁ ὑπὸ τῆς τοῦ ξενοδοχείου μου μοι ἐνεχείρισε πρῶταν τινὰ ἐπιστολὴν, ἐπὶ τοῦ γραφικοῦ χαρακτῆρος τῆς ὁποίας μόνος ἔβριψα τοὺς ὀφθαλμούς καὶ ἐξέβλα κραυγὴν ἐκπληκτικὴν καὶ χαροποιάν· διότι ἀνεγνώρισα τὸν τοῦ Ἀνδρέα, ὅθεν ἔσπευσα ν' ἀποσφραγίσω αὐτήν· ἰδοὺ δὲ τί περιεῖχε.

« Πρέπει ν' ἀνησυχῆς δι' ἐμὲ, φίλτατέ μοι, καὶ δικαίως πρέπει συχνάκις νὰ μ' αἰτιάσῃ διὰ τὴν ἀχαριστίαν καὶ λήθην μου, διότι θὰ ὑπέθεσες ὅτι ἡ φιλία μου πρὸς σὲ ἦτο ἀσθενεστάτη, ἐπειδὴ σὲ ἄφησα χωρὶς νὰ προαναγγείλω τὴν ἀναχώρησίν μου, καὶ χωρὶς νὰ σ' ἀπευθύνω λέξιν ἀποχαιρετισμοῦ. Οὐδὲν ὅμως ἐκ τούτων εἶνε, φίλτατέ μοι· ἡ φιλία μου εἶναι ἐπίσης διάπυρος ὡς ἄλλοτε, ἄλλο αἶσθημα μόνον ἐκυρίευσεν πρὸ ὀλίγου τὴν ψυχὴν μου, καὶ θὰ σοὶ τὸ ὁμολογήσω, τοῦτο τὸ αἶσθημα μ' ἐξουσιάζει ὀλόκληρον. Ἀγαπῶ, φίλε μου, ἀγαπῶ ὅπως οὐδέποτε διενουούμην ὅτι ἔπρεπε ν' ἀγαπῶ· ἀγαπῶ μὲ τόσην ὀρμὴν, ὥστε πᾶν ὅ,τι ἀνέγνων ἄλλοτε εἰς τὰ βιβλία διὰ τὸν ἔρωτα καὶ κατηγόρου καθ' ὑπερβολὴν, μὲ φαίνεται ψυχρὸν συγκρινόμενον πρὸς ὅ,τι δοκιμάζω, ὅ,τι αἰσθάνομαι· ὦ! πόσον ἡ νέκ αὐτῆ, τὴν ὁποίαν ἀγαπῶ, εἶναι ὠραία, πόσον πρέπει νὰ ἦνε ἀγαθὴ, καὶ πόσον εἶναι ἡδὺ τὸ ὄνομα τῆς προφερόμενον! Ἐρμάνισθ! τί ὠραῖον ὄνομα! Ἄς σοὶ εἴπω πῶς συνήντησα αὐτὴν ἡμέραν τινὰ εἰς Κεραμεικόν. Εὐρίσκετο μετὰ γράφιας τινὸς γυναικὸς, πλήρους μερίμνης διὰ τὸν θησαυρὸν, ὃν περ' ἐνεπιστεύθησαν αὐτῇ, καὶ περιεπάτου ἀμφοτέραι ὑπὸ τὰς μεγάλας καστανέας, αἵτινες προσφύλαττον αὐτὰς ὑπὸ τὰς θερμὰς τοῦ ἡλίου ἀκτίνας. Ἀφοῦ δὲ ἔλαβεν ἐπιχαρίτως τὸν βραχίονα τῆς καλῆς αὐτῆς θείας, ἐβάδιζον ἀμφοτέραι ὁμιλοῦσαι χαμηλοφώνως, ὅτε ἐγὼ καθήμενος ἐπὶ τινος ἐδράνου,

βιβλίον ἐν τῇ χειρὶ ἔχων, ἀνήγειρα κατὰ τύχην τὴν κεφαλὴν, καὶ παρετήρησα αὐτὸν τὸν ἄγγελον, μὲ τὸ γλυκὺ καὶ ἐξαισιον βάδισμα, τὸ ἐμφαίνον κομψότητα καὶ ἀπλότητα· καὶ θά σοι τὸ ὁμολογήσω, τὸ βιβλίον ἔπεσον ἐκ τῶν χειρῶν μου, τοῦθ' ὕπερ καὶ αὐτὴ παρατηρήσασα, ἐρυθρίασεν ἀκουσίως διήλθον πολλάκις ἐμπροσθέν μου, καὶ ἐκάστοτε διέβλεπον αὐτήν. »

« Ἀπομακρυνθεῖσαι τέλος, δὲν ἀνεφάνησαν, ἀν καὶ περιέμενον ματαίως· μοι ἐφάνη δὲ ὅτι ἐν μέρος τῆς ψυχῆς μου μ' ἐγκατέλειψε. Τὸ ἐσπέρας ἐπανῆλθον εἰς τὸ πέμπτον πάτωμα εὐδιάθετος, τὰ δὲ βιβλία τῆς ἐπιστήμης μου, ἅτινα μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης μ' ἀπασχόλουν καὶ ἐμετρίαζον τὴν μόνωσίν μου, κατέστησαν βάρος καὶ τὰ ἀπόθησα μακρὰν μου. Δὲν ἠδυνήθην λοιπὸν νὰ κλείσω τὸν ὀφθαλμὸν τὴν νύκτα ἐκείνην, διανοούμενος μόνον τὴν ὥραϊαν ἄγνωστον μου. Πρὸς τὴν πρωϊάν μόνον ἐβάρυνεν ἡδέως ὁ ὕπνος ἐπὶ τῶν ἀποκαμωμένων βλεφάρων μου καὶ τὰ γλυκύτερα ὄνειρα, παριστῶντα αὐτήν, μ' ἐμέθυσαν μέχρι τῆς ἐπαύριον. »

« Τὴν ἐπαύριον, ἅμα ἡ δευτέρα ὥρα ἤχησεν ἐπορεύθην, καθὼς ἤδη ὑπέθεσας ἀναμφιβόλως, εἰς Κερραμεικὸν, μεταβληθὲν πλέον δι' ἐμὲ εἰς Ἑδέμ. ἔνθα ἔφθασα ὄλος πνευστιῶν ἀπὸ ἐλπίδα καὶ φόβον, ὑπὸ τὰς προσφιλεῖς καστανέας μου. Ψύχος θανάσιμον διεχύθη ἐπὶ τῆς καρδίας μου, διότι δὲν ἦτο ἐκεῖ, φίλε μου, Οἴμοι! σοὶ τὸ ὁμολογῶ, οὐδὲν εἰς τὸν κόσμον ἠδύνατο νὰ μοὶ ἦναι λυπηρότερον· εἶχον οἰκοδομήσει ἤδη μυρία σχέδια εὐτυχίας, εἶχον τὸν ἐγωϊσμὸν κατὰ διανοίαν, ὅτι ἀναμφιβόλως δὲν θά ἦτο ἀδιάφορος πρὸς τὴν συμπάθειαν ἣν πρὸς αὐτὴν ἠσθάνθη καὶ μοι ἐφαίνετο δίκαιον νὰ συμμερισθῇ ὀλίγον τὰ αἰσθηματὰ μου. »

« Τέσσαρας ὥρας περιέμενα αὐτήν (δὲν θά σ' εἴπω τέσσαρας αἰῶνας, διότι δὲν ὑπάρχει αἰὼν εἰς τὸν ἔρωτα, δὲν ὑπάρχουσιν εἰμὴ τρομεραὶ τινες στενοχωρίαι, ἄνευ τέλους, ἐξ ὧν δὲν ἀποθνήσκει τις, ἀλλ' ἀναμένει ν' ἀποθάνῃ ἀπὸ μιᾶς εἰς ἄλλην στιγμῆν). Τὸ ἐσπέρας ἀπεμακρύνθη περίλυπος, ἔχων τὴν κεφαλὴν ἅπασαν πλήρη ἀπαισιῶν σχεδίων· ἐνῶ τὴν πρωϊάν ὠνειρουμένη τὸν παράδεισον, τὸ ἐσπέρας ἤμην διατεθειμένος ν' αὐτοχειρισθῶ· τὸσον ἀσθενῆς εἶναι ἡ ἡμετέρα ἀνθρώπινος φύσις! »

« Ὅσον ἡ προλαβοῦσα νύξ ὑπῆρξεν ἡδονικῆ, τὸσον αὕτη ὑπῆρξε φοικητὴ! Δὲν σοὶ κάμνω δὲ

τὴν ἀφήγησιν τῶν καθ' ὕπνον μοι ἐπελθουσῶν στενοχωριῶν. »

« Τὴν ἐπαύριον σχεδὸν ἀδιάθετος ἐπανῆλθον εἰς Κερραμεικὸν, ὡς στρατιώτης τις προαισθανόμενος, ὅτι εἰς μάχην ἀπέρχεται, καὶ καλῶς πεπεισμένος ὅτι δὲν θά ἐπιστρέψῃ πλέον. Ἐκάθισα κατὰ τὸ εἰωθὸς ἐπὶ τοῦ ἐδράνου μου, καὶ ὠπλισθὴν δι' ἐνὸς βιβλίου, οὔτινος εἴκοσι σελίδας μόνως διέτρεξα, ὅτε θροῦς ἐσθῆτος, ἀν καὶ ἀρκετὰ ἐλαφρὸς, μ' ἀπέσπασεν αἴφνης· ἀνυψώσας δὲ τοὺς ὀφθαλμούς παρετήρησα ἐκείνην καὶ τὸσον ἐχάρην ὥστε ἐνόμισα ὅτι κατέστην τρελλός· κατὰ τὴν στιγμὴν δὲ αὐτήν, ἐὰν ἡ αἰδώς δὲν μ' ἐκράτει, ἤθελον ἐλευθερωθῆ πολλῶν παραλογισμῶν. — ἤθελα νὰ χορεύσω ἀπὸ χαρὰν — ἤθελον νὰ λάβω τὰς χεῖρας καὶ νὰ τὰς ἀσπασθῶ. Διέβη ἐμπροσθέν μου, παρατηρήσακά με διὰ συνεσταλμένου τινὸς βλέμματος, ὕπερ ἐσήμαινε, τοῦλάχιστον οὕτως ἐξήγησα αὐτὸ — εἶσθε εὐχαριστημένοι διότι μ' ἐπανάβλεπετε; — Καὶ ἐξηκολούθησε τὸ ὑπὸ τὰς καστανέας βάδισμά της, δίδουσα τὸν βραχίονα τῇ θεῖα αὐτῆς. Δεκάκις διέβη ἐμπροσθέν μου καὶ δεκάκις ὑπεμειδίασα πρὸς αὐτήν· ὅτε δὲ ἐνόμισα ὅτι ἡ στιγμή τῆς ἀναχωρήσεως ἤγγικεν, ἠγέρθη καὶ περιεπάτου εἰς τὰ ἄκρα τῆς ὁδοῦ, πάντοτε ταύτην παρατηρῶν, καὶ ἔχων σταθερὰν ἀπόφασιν νὰ τὴν ἀκολουθῆσω διὰ νὰ γνωρίσω ποῦ διέμενε. »

« Τέλος ἐξεληθῶσαι τοῦ κήπου, συνοδευόμεναι καὶ ὑπ' ἐμοῦ, διέβησαν τὴν βασιλικὴν γέφυραν, εἰσῆλθον εἰς τὴν ὁδὸν τοῦ Βάκχου, ἔλαβον τὴν ὁδὸν Βερνέλ, καὶ ἐστάθησαν ἐνώπιον οἰκίας ἀπλοῦ ἐξωτερικοῦ· ἔστην δὲ καὶ ἐγὼ ἀναμένων, ἀλλὰ μὴ ἰδὼν αὐτὰς νὰ καταβῶσι· πάλιν, ἐπέστρεψα εἰς τὸ πτωχικὸν δωμάτιόν μου, ὄνειροπολῶν τὴν ἐνδιαφέρουσαν μοι ἄγνωστον. »

« Τὴν ἐπαύριον εἶτε ἐκ τύχης εἶτε ἐξ ἀπροσεξίας εὐρέθη αἴφνης ἐκεῖ ὅπου παντελῶς δὲν ἤλπιζα, εἰς τὴν ὁδὸν Βερνέλ ἐνώπιον τοῦ ἀριθμοῦ 47 ὑψώσας μηχανικῶς τοὺς ὀφθαλμούς, παρετήρησα ἐπιγραφὴν τινὰ καὶ ἀνέγνω. — Θάλαμος καὶ σπουδαστήριον δι' ἐνοίκιον. »

« Ὅχι, εἶναι μάταιον ἀν ζητήσω νὰ σοὶ παραστήσω διὰ λόγων ὅτι ἐδοκίμασα ἀναγνώσκων τὰς ὀλίγας ταύτας λέξεις· οὐδὲν εἰς τὸν κόσμον ἤθελε δυνήθῃ νὰ μοὶ προσενηθή τοῦτο· εὐρίσκετο εἰς χάος ἡ τε καρδία καὶ ἡ κεφαλὴ μου· ὅτε ὀλίγον εἰς ἐμαυτὸν συνῆλθον, εἰσῆλθον παρὰ τῷ θυρωρῷ καὶ ἐζήτησα νὰ ἰδῶ τὸ οἶκημα· οὗτος δὲ

μὲ ὠδήγησεν εἰς τὸ πέμπτον πάτωμα, καὶ εἶδον, ἢ μάλλον δὲν εἶδον οὔτε τὸν θάλαμον, οὔτε τὸ σπουδαστήριον, ἀλλὰ ἐκράτησα αὐτὰ, διότι εὗρον τὰ πάντα θαυμάσια. Ἐκείνη ἡ ἡμέρα ὑπῆρξεν ἡ εὐτυχιστέρα τῆς ζωῆς μου· καταλαμβάνεις; Τὸ νὰ ζῶ μὲ τὴν ἰδέαν ὅτι τοῦ λοιποῦ ἤθελον διαμένει ὑπὸ τὴν αὐτὴν στέγην, ὑπ' ἣν καὶ ἡ ἀγαπητὴ τῆς καρδίας μου, ὅτι θά ἠδυνάμην νὰ συναντῶ αὐτὴν ἐνίοτε, νὰ προσμειδιῶ, νὰ ἐπεύχωμαι καλὴν ἡμέραν, νὰ λαμβάνω λαθραίως τὴν χεῖρα αὐτῆς. Ἐ! ὅποιον εὐδαιμονίως μέλλον! φίλε μου, πρέπει νὰ εἶναι τις ἐραστής, ἢ νὰ ὑπῆρξε διὰ νὰ ἐννοήσῃ τὴν εὐτυχίαν μου. »

« Τὴν ἀκόλουθον ἡμέραν ἐνησυχολήθην νὰ εὗρω ἐπιπλα, ἤθελον δὲ αὐτὰ ἀπλᾶ κάρυνα· ἤθελον ἐν κλινίδιον γυνὸν, ἕνα κομμωτήρα, ἐν γραφεῖον, ὡραία παραπετάσματα ἐκ μουσελίνης, καὶ ἄνωθεν πράσινα, ἤθελον ἐν μικρὸν κάτοπτρον ἐντὸς τοῦ ὅποιου νὰ δύναται νὰ κατοπτρίζεται — ὁ ἔρωσις εἶναι τρελλός, τὴν ἐβλεπον ἤδη εἰς τὸν θαλαμίσκόν μου — ἤθελον ἐν μικρὸν ἀνάκλιτρον δι' αὐτήν, μεθ' ἐνὸς ὑποποδίου, ἐφ' οὗ νὰ δύνηται νὰ ἐρείδῃ τοὺς πόδας της, μίαν μικρὰν κομψὴν τράπεζαν ἐξ ἀνακάρδου, ἐφ' ἧς νὰ δύνηται ν' ἀναγινώσκει ματαίως ὅμως ἐζήτησα ταῦτα πάντα· εὐχαριστήθη ἀκουσίως μου εἰς μεγάλην κλίνην ἐκ ξύλου ζωγραφιστοῦ, εἰς κίτρινα παραπετάσματα, εἰς παλαιὸν τινὰ κομμωτήρα, εἰς γραφεῖον μόνως κλειόμενον, καὶ εἰς ἡμίσειαν δωδεκάδα ἐδρῶν ἄνευ ὑποποδίων. »

« Ὅλον τὸ χρηματικὸν μου ἐδαπανήθη εἰς ταῦτα, ὅθεν ἔγραψα τῷ πατρὶ μου ὅτι εἶχον ἀνάγκην ἐνὸς ἐξαμήνου. Μ' ἐπεμψε πεντακόσια φράγκα ὁ πτωχὸς μου πατὴρ μετ' ἐπιστολῆς τρυφερωτάτης, ἐν ἣ μὲ προέτρεπεν εἰς τὴν ἐργασίαν· ἠσπάσθη τὴν ἐπιστολήν του, ἐναπέθεσα εἰς ἀσφαλὲς τὰ πεντακόσια φράγκα μου, καὶ ἐγκαθιδρύθη εἰς τὴν νέαν μου κατοικίαν· ἐν διαστήματι ὅμως δέκα πέντε ἡμερῶν δὲν ἠδυνήθην νὰ ἰδῶ αὐτήν. Τέλος ἐσπέρας τινὰ συνητήθημεν εἰς Τουλιερίας· πόσον μ' ἐφάνη μεταβεβλημένη, ἐμάντευσα ὅτι ἦτο ἀσθενῆς καὶ τὸ ἔμαθα πάραυτα. Ἐὰν ἐγνωρίζεις πόσον ὑπῆρξε γλυκὺ τὸ βλέμμα μου, ὅπως αἰσθημα τρυφερότητος δι' αὐτὴν εἰς τοὺς ὀφθαλμούς μου ὑπῆρχε! Τὸ ἐμάντευσε ἀναμφιβόλως διάτι ἐνόμισα ὅτι εἶδον μειδίαμα ἐπὶ τῶν χειλέων αὐτῆς. »

« Μετὰ βραχύν τινὰ περίπατον ἔλαβε μετὰ τῆς καλῆς αὐτῆς θεῖας τὴν πρὸς τὴν οἰκίαν ὁδόν· τὴν

ἠκολούθησα· δὲν δύναμαι δὲ νὰ σ' ἐξηγήσω τὴν ἐκπληξιν, ἣτις ἐφάνη ἐπὶ τοῦ προσώπου αὐτῆς, ὅταν μὲ εἶδε νὰ εἰσέλθω ταυτόχρονως ὅπου καὶ αὐτὴ, νὰ ὁμιλήσω εἰς τὸν θυρωρὸν, νὰ ζητήσω τὴν κλειδὰ μου, καὶ νὰ ἀναβαίνω τὴν αὐτὴν κλίμακα τὴν ὁποίαν καὶ αὕτη ἤμην σχεδὸν ὠργισμένος ἐναντίον ἐμαυτοῦ, διὰ τὴν ἀπόφασιν ἣν ἔλαβον τὸ νὰ κατοικήσω πλησίον της· ἅμα ἔφθασεν εἰς τὸ τρίτον πάτωμα, ἐστάθη ὀλίγον, κουρασθεῖσα ἀναμφιβόλως, ἐγὼ ὅμως ἐξηκολούθησα. »

« Ἐπλησίασά ποτε πρὸς τὸν τοῖχον τοῦ θαλάμου μου διὰ ν' ἀκροασθῶ, αἴφνης ἐνόμισα ὅτι ἤκουσα ἀναβαίνοντά τινὰ καὶ ὁμιλοῦντα χαμηλῶς· ἦτον αὕτη, καὶ ἡ καρδία μου ἐσκίρτησεν ἀπὸ χαρὰν. Ἄμέσως ἤνοιξαν μίαν θύραν πρὸς τὸ μέρος τῆς ἰδικῆς μου — εἰσῆλθον — καθ' ὅλην δὲ τὴν νύκτα, δὲν ἠδυνήθην νὰ κοιμηθῶ, διότι περὶ αὐτῆς ἐσκεπτόμην πάντοτε. »

« Αὕτη διημέρευε πλησίον μου· ἐννοεῖς πᾶν ὅτι εὐτυχίας ὑπῆρχεν εἰς τὸν γλυκὺν τοῦτον στοχασμὸν; »

« Τὴν πρωϊάν ἐκάθισα εἰς τὸ παράθυρον, αὕτη ἦτο ἐκεῖ ἐπίσης· ἅμα μὲ παρετήρησεν, ἀπέσυρε ταχέως τὴν ὥραϊαν αὐτῆς κεφαλὴν· ἐγὼ δὲ ἐνόμισα ὅτι προσέβαλον αὐτήν, καὶ καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν ἐκείνην εἶχον πυρετόν. »

Μόλις ἀνέγνω τὴν ἐπιστολήν ταύτην, καὶ ἐνδυθεὶς ἔτρεξα ἐν πάσῃ σπουδῇ πλησίον τοῦ Ἀνδρέου· ἡ χαρὰ τὴν ὁποίαν ἐδοκίμασεν ὅταν μὲ εἶδεν ἦτο μεγίστη· τέλος μετ' ὀλίγον ὅταν ἐπαυσαν αἱ παραφοραὶ τοῦ θεωρηθῆμεν καὶ εὗρον αὐτὸν πολὺ μεταβεβλημένον· ἦτο ἰσχνός, καὶ ἀντὶ τῆς ἀνυπομόνου φαιδρότητος, ἣτις ὑπῆρχεν ἄλλοτε εἰς αὐτὸν, μόνον θλίψιν συνήνητητα ἐπὶ τῆς ὠχρᾶς φυσιογνωμίας του· παρατηρήσας δὲ ἐκεῖνος τὴν ἐκπληξίν μου,

— Δὲν εἶμαι πλέον ὁ αὐτὸς ὁ πρὸ τριῶν μηνῶν, μὲ εἶπεν.

— Βεβαίως τῷ ἀπεκρίθην.

Κατόπιν θέλων νὰ δώσω εἰς τὰς ἰδέας μου ἄλλην διεύθυνσιν ἐζήτησα παρ' αὐτοῦ νὰ μοὶ διηγηθῇ, κατὰ πόσον προσχώρησεν ὁ ἔρωσις αὐτοῦ· διότι, προσέθηκα ἀμέσως, ἡ ἐπιστολή σου μὲ ἀναγγέλλει μόνον ὅτι ἀγαπᾷς, ἀλλὰ δὲν λέγει καὶ ἐὰν συνεμερίσθησαν τοῦτον τὸν ἔρωτα· τέλος εἶπέ μοι, ἀντημεσίθησθαι διότι κατώκησας πλησίον αὐτῆς;

Μοί προσμεριδίασε τότε, και εις τὸ μειδιάμα τοῦτο ὑπῆρχε πολλὴ μελαγχολία.

— Φίλε μου, ἐξηκολούθησε, θὰ σ' ἀνοίξω τὴν καρδίαν μου· εἶναι ἐξ ἐκείνων τῶν μυστηρίων, τὰ ὅποια δύνανται τις νὰ μεταγγίῃ εἰς τὴν ψυχὴν ἐνὸς φίλου, ἀλλὰ δὲν δύναται νὰ ἐμπιστευθῆ εἰς τὸν χάρτην· ἐσκέφθην ὅτι ἄμα λάβῃς τὴν ἐπιστολὴν μου θὰ τρέξῃς πρὸς με, οἱ δὲ ὑπολογισμοί μου δὲν μὲ ἠπάτησαν, προσέθεσεν σφίγγων μοι τὴν χεῖρα. Θὰ σ' εἶπω κατὰ πρότερον ὅτι ὄνομάζεσαι Μαρία, ὠραῖον ὄνομα, δὲν εἶναι ἀλθιές; ὄνομα θρησκευτικῆς ἀγνότητος καὶ καθαρότητος· ἀλλὰ καὶ ἐκείνη ἣτις τὸ φέρει εἶναι ἀξία τοῦ ὀνόματος τοῦτου· ἰδοὺ δύο μῆνες καθ' οὓς κατοικῶ ἐνταῦθα. Σ' εἶπον, ἐνθυμούμαι, ὅτι διέμεινα ἡμέρας τινὰς χωρὶς νὰ τὴν ἴδω, καὶ ὅτι ὅταν ἐπανεῖδον αὐτὴν, τὴν εὖρον μεταβεβλημένην. Τὴν ἀκόλουθον τῆς ἡμέρας ἐκείνης, καθ' ἣν μ' ἐφάνη ὡς γλυκεῖά τις καὶ παρηγορητικὴ ὄψις, ἐξῆλθον σχεδὸν ἀμέσως μετ' αὐτὴν, διευθυνηθεῖσαν εἰς τὸν συνήθη περίπτερον.

Ἐν τῷ διαστήματι μιᾶς ἐβδομάδος τὴν ἐβλεπον μίαν στιγμὴν ἐκάστην πρῶτην, καὶ ἡ στιγμή αὐτῆς παρουσία μὲ καθίστα εὐτυχὴ δι' ἀπασαν τὴν ἡμέραν· τέλος ἐνεθάρρυνθην ὥστε νὰ εὐχηθῶ πρὸς αὐτὴν τὴν καλὴν ἡμέραν, καὶ ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἐνθαρρυνθεῖσα καὶ αὐτὴ μοι ἀνταπέδωκε τὴν εὐχὴν· τότε ἐνόμισα ὅτι ἡ ζωὴ μου ἤρχιζεν ἀπὸ τῆς στιγμῆς ἐκείνης μόνον· ἔως τότε δὲν εἶχα ζῆσει ποσῶς. Δυσχερρίζονται ὅτι ὁ ἔρωσ ὅταν συμμερίζεται, χάνει πάραυτα τὴν δειλίαν του, ἄλλως ὅμως συνέβη εἰς ἐμέ. Ἐνόμιζον ἑαυτὸν ἀγαπώμενον, τοῦλάχιστον ἠλπίζον, καὶ ἡ δειλία μου ἐδιπλασιαζέτο ἀκταπαύστως.

Τέλος ἐν ἑσπέρας ἀκούσας ὅτι πρὸς τὸ μέρος μου ἠνούργετο παράθυρόν τι, ἐκάθισα εἰς τὸ ἰδὸν μου· ἡ Μαρία μὲ παρετήρησεν ἀλλὰ λυπημένη καὶ βεβιασμένη. Ἀποῦ ἐθαύμασα αὐτὴν ἐπὶ πολλὴ ἐν σιγῇ, εἶπον μὲ φωνὴν τρέμουσαν.

— Τί ἔχετε;

Ἀνεσιρτήκη καὶ ἔβρισεν ἐπ' ἐμοῦ ἐν ἐξ ἐκείνων τῶν βλεμμάτων, ἅτινα εἰσδύουσι μέχρι τῆς καρδίας, κατόπιν δὲ μ' ἀπεκρίθη μετὰ φωνῆς συγκεκλιμένης.

— Δὲν ἔχω τίποτε, κύρια.

— Ὑποφέρετε, ὑπέλαθον ἀμέσως.

Ἐπειδὴ δὲ ἡ θεία τῆς ἐπλησίασεν, ἐπανέκλεισε τὸ παράθυρον, καὶ ματαίως περιέμενον ὄλην τὴν

νύκτα. Τὴν ἐπαύριον εὖρον αὐτὴν εἰς τὴν ἰδίαν θέσιν, καὶ διὰ πρότερον φορὰν ἐτόλμησα νὰ πλησιάσω τὴν χεῖρά μου εἰς τὴν ἰδικὴν τῆς, δὲν ἀπέσυρεν αὐτὴν ποσῶς, διὸ καὶ τὴν ἐκράτησα εὐχάριστως ἐνῶ ἡ μικρὰ ἐκείνη λευκὴ χεὶρ τῆς ἔτρεμεν ἐντὸς τῆς ἰδικῆς μου.

— Μαρία! σ' ἀγαπῶ! ἐπιθυρῶ ἀσθενῶς εἰς τὸ ὄπιόν τῆς.

Πάραυτα ἀπέσυρε τὴν χεῖρα αὐτῆς ἐκ τῆς ἰδικῆς μου, ἣτις προσεπάθει νὰ κρατῆ αὐτὴν, κατόπιν δὲ ἄφησε τὸ παράθυρον, τοῦθ' ὅπερ μὲ κατέστρεψε μελαγχολικὸν δύο ὄλας ἡμέρας. Τέλος τὴν τρίτην ἡμέραν, χθές, ἐξηκολούθησεν ὁ Ἀνδρέας; ἐστάθη ἐκ νέου εἰς τὸ παράθυρον, ἐγὼ δὲ τότε ἐζήτησα παρ' αὐτῆς συγχώρησιν διὰ τὴν τόλμην μου, ἀλλ' αὐτὴ μὲ ἀνήγγειλεν ὅτι μὲ ἠγάπα ἐπίσης. Τώρα, προσέθηκεν ὁ Ἀνδρέας, εἶμαι ὁ εὐτυχέστερος ἄνθρωπος τῆς γῆς, καὶ δὲν ἐπιθυμῶ οὐδὲν πλέον, ἢ νὰ γείνω σύζυγος τῆς Μαρίας· ἀλλ' οἶμοι! ἡ θεία αὐτῆς θὰ θελήσῃ νὰ μοι δώσῃ τὴν χεῖρά τῆς;

Ἐμιλήσαμεν ἀκόμη καὶ περὶ ἄλλων πραγμάτων μετὰ τοῦ Ἀνδρέου, ὅστις μὲ παρεκάλεσε νὰ τὸν ἐπισκέπτωμαι συνεχῶς· μ' ὑπεσχέθη δὲ νὰ μὲ γράφῃ διὰ νὰ μαυθῶ τὰ τοῦ ἔρωτός του.

Παρήλθεν ἐντούτοις ἑβδομάς ὀλόκληρος χωρὶς νὰ ὑπάγω νὰ ἴδω αὐτόν· ὅτε πρῶτην τινὰ ἔλαθον τὴν ἀκόλουθον ἐπιστολὴν.

» Ἡ εὐτυχία μου κατεστράφη διὰ μιᾶς ἐντὸς δύο ὥρων· ἡ Μαρία ἀναχωρεῖ, ἀπομακρύνεται καὶ ἀφήνει τὴν Γαλλίαν· ἀναχωρεῖ μετὰ τῆς θείας αὐτῆς διὰ νὰ βελτιώσῃ τὴν ἐξασθενήσασαν ὑγίαν τῆς. Ἐννοεῖς τὴν δυστυχίαν μου; συλλαμβάνεις ἰδέαν τῶν βασάνων μου! Αὕτη ἀναχωρεῖ! αὕτη τὴν ὅποιαν ἀγαπῶ δι' ὅλης τῆς δυνάμεως τῆς καρδίας μου· αὕτη δι' ἣν ἤθελα δώσει τὴν ζωὴν μου. Αὕτη ἀπέρχεται, μὲ ἀφίνει καὶ δὲν θελω ἐπανίδει αὐτὴν πλέον ποτέ! ὦ φίλε μου, δὲν τολμῶ νὰ διανοηθῶ τοῦτο, φοβοῦμαι μήπως κταστώ τρελλός. Καὶ ἐγὼ . . . ἐγὼ, ὅστις ὠκοδόμησα τόσον εὐρὸ μέλλον πλησίον αὐτῆς, ὅστις ἠλπίζα ἡμέραν τινὰ νὰ καταστῶ σύζυγός τῆς, διότι μ' ἀγαπᾷ καὶ ὑποφέρει καθὼς ἐγὼ, ἐπειδὴ εἶναι ὑποχρεωμένη ν' ἀναχωρήσῃ. . . . Μὲ ἀνήγγειλε προχθές ταύτην τὴν τρομερὰν εἰδησίαν, μὲ ἀνήγγειλεν αὐτὴν μὲ δάκρυα εἰς τοὺς ὀφθαλμούς, καὶ τὴν ἀπελπισίαν ἐπὶ τοῦ προσώπου. Ἀναχωρεῖ διὰ τὴν Ἰταλίαν καὶ πρέπει νὰ διχμαίνῃ ἐκεῖ δύο ἔτη! Δύο ἔτη χωρὶς νὰ ἴδω

αὐτὴν, ἐγὼ εἰς ὃν ἡ παρουσία αὐτῆς εἶναι ἀνάγκη ἀναπόφευκτος δι' ὅλας τὰς στιγμὰς. Ἀποῦ δὲ παρήλθωσι τὰ δύο ταῦτα ἔτη, ἃς ἤμην καὶ βέβαιος ὅτι ἤθελε μοι ἀποδοθῆ, ἀλλὰ . . . μετὰ δύο ἔτη δὲν θὰ ἤμην εἰς Παρισίους, ὁ πατήρ μου θέλει μὲ ἀνακαλέσει πλησίον αὐτοῦ, καὶ μετὰ δύο ἔτη δύναται καὶ νὰ ἀποθάνῃ αὕτη!— Ἡ ἀποθάνῃ! μακρὰν ἐμοῦ ὦ! αὐτὴ ἡ σκέψις μὲ τρομάζει, μοῦ παγώνει τὴν καρδίαν, ν' ἀποθάνῃ ἴσως καὶ νὰ μὴν ἤμην πλησίον αὐτῆς διὰ νὰ κλείσω τοὺς ὀφθαλμούς τῆς, διὰ ν' ἀναπνεύσω τὴν τελευταίαν αὐτῆς πνοὴν, διὰ ν' ἀποβροφῶ τὸν τελευταῖον αὐτῆς λόγον, διὰ νὰ λάβω διὰ τελευταίαν φορὰν τὴν χεῖρά τῆς! ὦ! ἃς σὲ τὸ ἐπαναλάβω, φοβοῦμαι μήπως καταντήσω τρελλός· μὴρίκι σκέψεις ἀπαίσιαι μοῦ ἔρχονται κατὰ νοῦν· ἐνίοτε ἀποφασίζω νὰ φονευσθῶ τὴν στιγμὴν καθ' ἣν θ' ἀναχωρῆ! ὦ, ἔλθε πλησίον μου, βοήθησόν με ταχέως! θεέ μου! πόσον εἶμαι δυστυχής!

Ἀνδρέας. »

Μετὰ τινὰς στιγμὰς ἤμην πλησίον αὐτοῦ.

— Ἐ! λοιπόν, τῷ εἶπον·

— Ἐ! λοιπόν! τὸ πᾶν ἐτελείωσε·

— Πῶς τοῦτο;

— Δὲν εἶναι πλέον ἐδῶ.

— Ἀπὸ πότε;

— Ἀπὸ μιᾶς ὥρας.

— Καὶ εἰς ποῖον μέρος τῆς Ἰταλίας μεταβαίνει;

— Εἰς τὴν Βενετιάν.

— Τοῦλάχιστον θὰ σὲ γράφῃ συνεχῶς καὶ θὰ σ' ἀναγγέλλει τὰ κατ' αὐτὴν;

— Μοὶ τὸ ὑπεσχέθη, μοὶ ἀπεκρίθη.

Καὶ ἔπεσεν εἰς βαθὺν βεβιασμόν· διέμεινα δύο ὥρας πλησίον του, καὶ ἐν τῷ διαστήματι τούτῳ αὐθιὰ λόγον μ' ἀπύθηνεν, ἐφαίνετο ἀηλιπισμένος.

Τὴν ἐπαύριον καὶ τὰς ἀκολουθοῦσας ἡμέρας ἤμην πλησίον αὐτοῦ ἀκόμη, καὶ ἡ ἀπελπισία του δὲν εἶχεν ἐλαττωθῆ· πάντοτε κλαίων μοὶ ἔλεγε περὶ τῆς ποθητῆς του Μαρίας· αἱ δὲ παρηγορίαι αὐτῆς προσεπάθουν ν' ἀποτείνω αὐτῷ, δὲν συνέτεινον εἰμὴ εἰς τὴν αὐξάνουσαν τῆς λύπης του. Δύο μῆνες παρήλθον οὕτως, ὅτε πρῶτην τινὰ εἶδον αὐτὸν ἐσελθόντα εἰς τὴν οἰκίαν μου μὲ πρόσωπον ἀκτινοβολοῦν, καὶ ὑπέθεσα αὐτὸν ἢ τρελλὸν ἢ ἐλευθερωθέντα τοῦ ἐλευθρίου ἔρωτός του, ἀλλ' ἠπατήθην καὶ ὡς πρὸς τὰς δύο ὑποθέσεις μου· πρὸ ὀλίγου εἶχε λάβει ἐπιστολὴν τῆς Μαρίας, ἣν μοὶ ἔδειξε

χώνων δάκρυα, μοὶ ἀνέγνω ἀσπαζόμενος μυριάκις τὴν περιπόθητον ταύτην ἐπιστολὴν, καὶ τέλος ἀνεχώρησε λέγων μοι ὅτι ἐπορεύετο νὰ προμηθευθῆ χρήματα διὰ νὰ κάμῃ τὴν περιήγησιν τῆς Ἰταλίας. Ματαίως προσεπάθησα νὰ μεταπίσω αὐτόν, οὐδὲν ἤθελε ν' ἀκούσῃ· καὶ ὅταν ἀνεχώρησεν ἤρχισα νὰ σκέπτομαι ἐπὶ τῶν ἀθλιότητων ταύτης τῆς ζωῆς, καὶ περὶ τῆς εἰμαρμένης ἣτις προσκολλᾶται εἰς τὸ δυστυχὲς γένος μας.

Ἄλλ' ὁ Ἀνδρέας δὲν ἠδύνατο ποσῶς ν' ἀναχωρήσῃ, ἡ μήτηρ του ἠλικιωμένη καὶ ἀπὸ πολλοῦ ἀσθενῆς, ἀπέθανεν· ἠναγκάσθη ὅθεν νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν πατρίδα του. Σκοτεινὴ τις μελαγχολία ἐκυρίευσεν αὐτόν καὶ οὐδὲν ἠδύνατο νὰ τὸν θεραπεύσῃ. Ἐκκμνε τὸν ἱατρὸν εἰς τὰ χωρία. Τρία δὲ ἔτη παρήλθον χωρὶς ν' ἀκούσω τι περὶ αὐτοῦ.

Ἐμαθον μόνον ὅτι ὁ ἀδελφός του, ὃν ἠγάπα τρυφερῶς, καὶ παρ' οὗ ἀντηγαπᾶτο ἐπίσης, ἀπεφάσισε νὰ κάμῃ περιήγησιν τινὰ εἰς τὰς Ἰνδίας, διὰ νὰ ἐπανορθώσῃ τὰς ζῆμιας, αἱ βυφοκίνδυνοι κερδοσκοπίαί τῷ ἐπέφερον εἰς τὴν κατάστασιν αὐτοῦ, καὶ ὅτι ὁ Ἀνδρέας δι' αὐτὸ ἐλυπήθη πολὺ. Τὸ τελευταῖον ἔτος συνήντησα τυχαίως παλαιὸν μοῦ τινὰ συμμαθητὴν, συμπατριώτην δὲ τοῦ Ἀνδρέα, καὶ ἔλθων εἰς συνομιλίαν περὶ αὐτοῦ ἰδοὺ τί ἔμαθον.

II.

Ὁ Ἀνδρέας Λερκούρ ἦτο περιορισμένος εἰς τι χωρίον τῶν πέριξ τοῦ Λιζόν, καὶ ἐκεῖ ἐζήσκει τὸ ἐπάγγελμα, τὸ τοῦ ἱατροῦ, μὲ τὴν συναίσθησιν ὅτι συνεισέφερον εἰς ἀνακούφισιν καὶ περιθάλψιν τῶν πενήτων. Διῆγε μέρος τῆς ἡμέρας μὲ τοὺς ἀσθενεῖς του, καὶ μέρος τῆς νυκτὸς σπουδάζων ἢ ταπεινός. Τὸ πρόσωπόν του ἀπεικόνιζε τοὺς μεγάλους πόνους αὐτοῦ, καὶ ἐν τούτοις οὐδεὶς ἐγνώρισε τὴν λύσιν τοῦ αἰνίγματος· διότι ποτὲ λόγος ἔφρων δὲν ἐπέδωκε τὸ μυστήριόν του, ἐξ οὗ μόνον ποῖας φύσεως ἦσαν τὰ δεινὰ, τὰ ὅποια ἐδοκίμαζεν ἄλλοτε, ὑπέθετον. Ἄν καὶ πολὺ νέος, διότι μόλις ἦτο εἰκοσιτεσσάρων ἐτῶν, ἐφαίνετο ὅμως ὅτι ἐπλησίαζε τὸ τριακοστὸν· τόσον τὸ ὀλέθριον πάθος του ἐξασθένεσε καὶ ἐγήρασεν αὐτόν. Ὅπως δὲ ὄλαί αἱ γενναῖαι καὶ ἐξαιρετικαὶ φύσεις ποτὲ κηρύσσον δὲν ἐκφέρουσι τοῦ στόματός των, ὑπέφερε γενναίως καὶ ἐν σιωπῇ, γνωρίζων καλῶς ὅτι ἡ ἀσθένειά του ἦτο ἐξ ἐκείνων, αἵτινες φονεύουσιν οὐχὶ διὰ μιᾶς, καὶ μὴ καταβάλλων προσπαθειάν τινὰ διὰ νὰ ἱατρευθῇ. Ἐν ὀλόκληρον ἔτος τῆς ζωῆς

του παρήλθε τόσον ἡσυχον, ὅσον ἠδύνατο νὰ ἦναι μεταξύ τῶν ἀσθενῶν του καὶ τῶν ἀναμνήσεων του. Ὁ πατήρ αὐτοῦ, ὅστις μόνος ἐγνώριζε τὴν λυπηρὰν κατάστασιν τῆς ψυχῆς τοῦ υἱοῦ του, ἤλπικεν ὅτι ἡ λήθη ἤθελε συνουλώσει τὴν πληγὴν τὴν ὁποίαν ἔλαβε καὶ ἐδοκίμαζε συνεχῶς νὰ ὑποχρεώσῃ αὐτὸν νὰ νυμφευθῇ· ἀλλ' εἰς μόνην τὴν λέξιν τοῦ γάμου ὁ Ἄνδρέας ἤγειρετο, ἔβαινε τὴν χεῖρα πρὸς τὸν πατέρα του καὶ ἀπεμακρύνετο ἐν σιωπῇ. Ὁ Ἄνδρέας ἠγαπᾶτο εἰς τὸν τόπον, τοῦ ὁποίου κατήντησεν ἡ πρόνοια, καὶ ἡ γενικὴ αὐτῆ ἀγάπη, τόσον δικαίως ἀποδιδόμενη, ἐφαίνετο ἐνίοτε ὅτι ἐμετρίαζεν ὀλίγον τὴν λύπην του· διότι ἐν τῷ μέσῳ τῶν τέκνων του, οὕτως ἐκάλει τοὺς ἀσθενεῖς του, εὐρίσκετο εὐτυχῆς, ἀλλ' ἡ εὐτυχία αὐτῆ παρήρηχετο ταχέως, καὶ αἱ θριμυαὶ ἀπελπισίαι, αἱ πικραὶ λύπαι καὶ αἱ ἔτι πικρότεραι ἀναμνήσεις ἐπολιορκοῦν αὐτὸν ἀδιαλείπτως.

Ὁ ἀδελφός του Κάρολος ἀνεχώρησε, καθὼς ἀνωτέρω εἶδομεν, εἰς τὰς Ἰνδίας, διὰ νὰ ἐπανορθώσῃ τὴν ἀφρόνως διακινδυνευθεῖσαν περιουσίαν του. Μετὰ ἐνὸς ἔτους διαμονὴν εἰς τὸν ἀπόκεντρον τοῦτον τόπον, ἔγραψεν ὅτι θὰ διαμείνῃ ἐκεῖ ἐν ἔτος εἰσέτι, καὶ ὅτι τὸ ἀκόλουθον ἔτος ἤθελεν ἶδει αὐτὸν, ἐπιστρέφων εἰς Διζὸν ἵνα δοκιμάσῃ τὴν εὐτυχίαν τοῦ νὰ ἦναι περιουκλωμένος ὑπὸ τε τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ. Μετὰ ὀκτῶ μῆνας ὁ Ἄνδρέας ἔλαβεν ἐτέραν ἐπιστολὴν ἀναγγέλλουσαν αὐτῷ ὅτι ὁ ἀδελφός του πρὸ ὀλίγου ἀπεβιβάσθη εἰς Μασσαλίαν, ἔνθα ἤθελε διαμείνει ἕως ὅτου πωλήσῃ ἐπωφελῶς τὸ φορτίον του· κατόπιν δὲ ἀμέσως ἤθελε λάβει τὴν ὁδὸν τοῦ Διζόν.

Μόλις μὴν εἶχε παρέλθει ὅτε ὁ Κάρολος ἔγραψεν εἰς τὸν Ἄνδρέαν ὅτι ἡ εἰς Μασσαλίαν διαμονὴ πιθανῶς ἤθελε παραταθῆ πλέον ἢ ὅσον κατ' ἀρχὰς ὑπέθετε, προσέθετε δὲ ὅτι συναντήσας εἰς τὸν κόσμον νέαν τινὰ, ὄφραν ἡν, σπανίου κάλλους, ἀρετῆς, ἧς πανταχοῦ ἀνέφερον τὸ παράδειγμα, καὶ ἄνευ καταστάσεως, καὶ μακρηγορῶν ἐπὶ τῶν ἰδιοτήτων τούτων, ἧς ἡ νέα ἐκείνη κατεῖχεν, ἀποφασιστικῶς ἐζήτηε τὴν συγκατάθεσιν τοῦ πατρὸς του διὰ νὰ τὴν νυμφευθῇ. Ἐν τούτοις ἔγραψεν ἐν παρενθέσει, ἐν μόνον πρᾶγμα μὲ ἀνησυχεῖ, δὲν γνωρίζω ποσῶς, ἐὰν ἡ δεσποινὴς Βελμὸν μὴ ἀγαπᾷ· εἶναι φύσεως γλυκείας, ἀφωσιωμένη, ἀλλ' ἡ δειλία ἀναμφιβόλως ἐμπόδισεν αὐτὴν ν' ἀποκριθῇ εἰς τὰς ὁμολογίας μου· ὅταν τὴν ἠρώτησα, ἐὰν συγκατατίθεται νὰ γείνη σύζυγός μου,

ἐπιθύρισε τραυλιζούσα ὅτι ἤθελε προσπαθῆσαι νὰ μὲ καταστήσῃ εὐτυχῆ.

Αὕτη ἡ ἐπιστολὴ ἔθλιψε πολὺ τὸν Ἄνδρέαν, διότι ἠγάπα εὐλοκρινῶς τὸν ἀδελφόν του καὶ ἐφοβήθη μήπως παρασυρθεὶς ὑπὸ πάθους ἔλαβε διὰ σύμτροπον ὀλοκλήρου τῆς ζωῆς του γυναῖκα, ἧτις δὲν θὰ τῷ ἔφερον εἰς τὸν γάμον, εἰμὴ καρδίαν ἐφρομένην ὑπὸ ἀρχαίου ἔρωτος, καὶ μόνον ἐκείνην τὴν στοργὴν, ἣν ἔχει δίκαιον ν' ἀπαιτήσῃ πᾶς σύζυγος, ὅστις δίδει εἰς τὴν σύζυγόν του μετὰ τιμίου ὀνόματος θέσιν κατὰλληλον εἰς τὸν κόσμον. Ἐν τούτοις δὲν τῷ διέφυγεν οὐδεμίαν σκέψιν, διότι ἐγνώριζεν ἐκ πείρας ὅτι ὁ ἔρωσ οὐδὲν παραδέχεται, καὶ παρεκίνησε τὸν πατέρα του νὰ πέμψῃ εἰς τὸν Κάρολον τὴν συγκατάθεσιν, τὴν ὁποίαν μετὰ τῆς ἀνυπομονησίας ἐζήτηε.

Μετὰ τινὰ χρόνον ὁ Κάρολος Δερκούρ ἐνυμφεύθη, καὶ ἀνήγγειλε τὴν προσοχὴν ἐπάνου δὸν του· ἐν ἐσπέρας ἐφθικεν. Ὁ Ἄνδρέας ἦτο πλησίον τοῦ πατρὸς του, ἡ θύρα ἠνοίχθη θορυβωδῶς καὶ ὁ Κάρολος ἐρρίφθη εἰς τὰς ἀγκάλας τοῦ ἀδελφοῦ του.

— Καὶ ἡ σύζυγός σου; εἶπεν ὁ πατήρ του, ὅταν αἱ πρῶται ἐκχύσεις τῆς εὐτυχίας ἔπαυσαν.

— Ἴδου αὕτη ἀπεκρίθη ὁ Κάρολος, ὁδηγῶν πρὸς αὐτοὺς νέαν καὶ ὠραίαν γυναῖκα.

Ὁ Ἄνδρέας ἀνήγειρε τὴν κεφαλὴν διὰ νὰ τὴν ἴδῃ καὶ πάραυτα οἱ ὀφθαλμοὶ του ἐσκοτίσθησαν· τὸ πᾶν ἔμπροσθέν του ἐστρέφετο, ἠθέλησε νὰ ὀμιλήσῃ καὶ δὲν τὸ κατώρθωσεν, ἠθέλησε νὰ σηκωθῇ καὶ ὑπῆρξεν ἀδύνατον νὰ κάμῃ ἐν βῆμα, ἐπιθύρισε, ἀλλὰ πολὺ σιγᾶ, ὥστε οὐδεὶς ἠδυνήθη νὰ τὸν ἀκούσῃ, αὐτὸ τὸ ὄνομα δὲ Μαρία, Μαρία! καὶ κατέπεσε λειποθυμημένος.

Ἡ νέα γυνὴ ἐξέβαλε κραυγὴν, ἣν ἕκαστος ἀπέδωκεν εἰς τὸν τρόπον, μετὰ δὲ ταῦτα ὀπλισθεῖσα μετ' ὅλης τῆς γεναιότητος, ἧς εἶχεν ἀνάγκην μετὰ τόσον τρομερὰν ἀναγνώρισιν, ὑπεκρίθη πᾶραυτα γαλήνην, ἣν δὲν εἶχε, καὶ ἐπροθυμοποιήθη, καθὼς πάντες πλησίον τοῦ Ἄνδρέα. Ἡ κρίσις ὑπῆρξε μακρὰ καὶ ἐπικίνδυνος. Τὴν λειποθυμίαν δὲ ταύτην διεδέχθη προσβολὴ παραφροσύνης, ἧτις συνέστατο εἰς φωνὰς, δάκρυα, ὑπασχέσεις, λυγμούς· προσεκάλει τὴν Μαρίαν, τῇ ὠμίλει περὶ Τουίλλεριῶν ὑπου συνητήθησαν, περὶ τῆς ὁδοῦ τῶν Βερνέλ, ἔνθα ἔζησαν ὑπὸ τὴν αὐτὴν στέγην, κατόπιν λέξεις ἄνευ σειρᾶς, φράσεις ἄνευ ἑνοίας, δάκρυα καὶ συγκινητικὸς ἀποχαιρετισμούς.

Ἡναγκάσθησαν νὰ τὸν μεταφέρωσιν εἰς τὴν κλίνην του, τὴν δὲ παραφορὰν διεδέχθη τρομε-

ρὸς πυρετός, καὶ ἰατροὶ τινεὶ προσκλήθειε τὴν νύκτα, ἀνήγγειλεν ὅτι ἡ ζωὴ του ἦτο εἰς κίνδυνον καὶ διέταξε τὰς μεγαλειτέρας προφυλάξεις. Τῷ διηγήθησαν τὰς λεπτομερείας τοῦ συμβεβηκότος, ὑπερ' ἐπροξένησε τὴν προσβολὴν ταύτην, καὶ ἀφοῦ ἐσκέφθη, εἶπεν, ὅτι αἱ ἀναμνήσεις του ἐπροξένησαν τὰ πάντα.

Διέμεινεν ἕνα μῆνα ἀσθενῆς καὶ καθ' ὅλον τὸ διάστημα τοῦτο ἡ νέα Δερκούρ ἔμεινεν ἐπιμόνως εἰς τὸ προσκεφάλαιόν του. Τέλος ὁ Ἄνδρέας ἐπανήλθεν εἰς τὰς φρένας του καὶ τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἔλαβε τὴν χεῖρα τῆς νύμφης του, ἔθεσεν αὐτὴν ἐλαφρῶς εἰς τὰς ἰδικὰς του καὶ τῇ εἶπε κλαίων.

— Εἶναι λοιπὸν ἀληθές;

Ἡ Μαρία ἔκλινε τὸ ὄχρον μέτωπον αὐτῆς καὶ δὲν ἀπεκρίθη ποσῶς.

Ὁ Ἄνδρέας ἐθεραπεύθη ἀλλὰ βραδέως, καὶ πρὸς τὰς παρακλήσεις τοῦ ἀδελφοῦ του, ἄφησε τὴν οἰκίαν, διὰ νὰ ζῆσῃ ἐν τῷ μέσῳ τῶν χωρικῶν του· ἡ δὲ Μαρία ἀπὸ τῆς ἡμέρας ἐκείνης ἔπεσεν εἰς κατάστασιν τρομακτικῆς χαυνώσεως. Μάτην ὁ Κάρολος ἰκέτευεν αὐτὴν μὲ δάκρυα εἰς τοὺς ὀφθαλμούς, νὰ τῷ εἶπῃ τί καθίστα αὐτὴν τοιαύτην, ποτὲ δὲν ἀπεφάσισε νὰ ἐξομολογηθῇ ὅτι ἐθεώρει ὡς ἐγκλημα· ἀφοῦ ὑπέφερε χωρὶς νὰ κλαίῃ, ἔπεσε τέλος ἀσθενῆς, καὶ ὁ Ἄνδρέας ἄκων ἤλθε πλησίον διὰ νὰ φροντίσῃ περὶ αὐτῆς· ἐνῷ δ' ἐκάστην ἡμέραν ἡ ἀσθενεία ἔκαμνε νέας προόδους, ὁ Ἄνδρέας προέτρεπε τὴν νύμφην του εἰς τὴν ὑπομονὴν καὶ ἐπάλαιε μετὰ γεναιότητος καὶ δραστηριότητος κατὰ τῆς ἀσθενείας.

Πρῶτὸν τινὰ, ὅτε ὁ Κάρολος ἐξῆλθεν, ὁ Ἄνδρέας ὄρθιος ἔμπροσθεν τῆς κλίνης τῆς Μαρίας, τὴν ἐθεώρει μετ' ἀγωνίας, ἀναμένων κρίσιν τινὰ, ἧτις θὰ κατέστρεφε τὴν ζωὴν αὐτῆς· ἡ Μαρία μὲ δύναμιν, ἣν μόνη ἡ θέλησις ἠδύνατο νὰ δώσῃ, ἐσηκώθη, ἀνεκάθισεν ἐπὶ τῆς κλίνης, καὶ λαβούσα τὴν χεῖρα τοῦ Ἄνδρέα,

— Ὅλαι αἱ φροντίδες σου εἰσὶν ἀνωφελεῖς, τῷ εἶπεν, ἡ ἀσθενεία, τὴν ὁποίαν ζητεῖτε νὰ θεραπεύσητε εἶναι εἰς τὴν καρδίαν, καὶ ἡ ἐπιστήμη εἶναι ἀνίκανος νὰ θεραπεύσῃ τὰς πληγὰς τῆς καρδίας.

Ἰ! Μαρία! σιώπα! σιώπα! τῇ ἀπεκρίθη ὁ Ἄνδρέας.

— Καὶ τί μὲ μέλλει, ἐὰν μὲ ἀκούσωσιν, ἐξηκολούθησεν ἡ Μαρία μετὰ παραφορᾶς· τί μὲ μέλλει τώρα διὰ τὴν γνώμην τῶν ἀνθρώπων, ἀφοῦ

θ' ἀποθάνω. Μάλιστα, σὲ ἀγαπῶ, ἐπανέλαβεν ἀμέσως, σὲ ἀγαπῶ, καὶ σὲ ἠγάπων πάντοτε, καὶ ὁ τελευταῖός μου στοχασμός, ἀποθνησκούσης, ἔσται δι' ἐσέ.

Ἐπανέπεσεν ἐπὶ τῆς κλίνης τῆς, ἐξησθενημένη ἐκ τῆς δυνάμεως, τὴν ὁποίαν κατέβαλε, καὶ δὲν ἐπανήνοιξε τοὺς ὀφθαλμούς εἰμὴ μετὰ τινος ὥρας.

Ὁ Κάρολος καὶ ὁ Ἄνδρέας ἔκλαιον.

Αὕτη τοῖς ἐξέτεινε τὴν χεῖρα.

Μ' ὅλα ταῦτα μετὰ τινὰ καιρὸν ἐπανενκτήσατο τὴν υγείαν, ὁ δὲ Ἄνδρέας τότε ἐσκέφθη νὰ ἐγκαταλείψῃ διὰ πάντοτε τὸν ἀδελφόν του καὶ τὴν Μαρίαν, διότι ἐνόοι ὅτι, ἐνόσω ἔμενε πλησίον τῶν, δὲν θὰ εἶχε μήτε ἀνάπαυσιν μήτε εὐτυχίαν, ἔνεκα τῆς δυστυχούς γυναικός, ἣν ἠγάπα περισσότερον τῆς ζωῆς αὐτοῦ.

Ἡμέραν τινὰ λοιπὸν ἀνήγγειλεν εἰς τὸν ἀδελφόν του τὸ σχέδιον ὑπερ' ἐσχημάτισε, τὸ νὰ διατρέξῃ τὸν κόσμον· οὗτος ὅμως ἐζήτησε νὰ μεταπίσῃ αὐτόν.

— Εἶναι ἀπόφασις ἀμετάκλητος, ἀπεκρίθη ὁ Ἄνδρέας.

— Ἀλλὰ, μήπως δὲν εἶσαι εὐτυχῆς πλησίον ἡμῶν; διέκοψεν ὁ ἀδελφός του.

— Μάλιστα· εἶμαι εὐτυχῆς, ἀδελφὲ, ἀλλὰ θέλω νὰ σπουδάσω τὴν τέχνην μου, αἱ δὲ περιηγήσεις θέλουσι μὲ διδάξει ὅτι ματαίως ζητῶ πρὸ πολλοῦ καιροῦ.

Οὕτως ὁ ἀδελφός του ἐπέμεινεν, ὁ δὲ Ἄνδρέας βλέπων ὅτι δὲν ἤθελε δυνηθῆ ν' ἀναχωρήσῃ καὶ στενοχωρούμενος ἀπὸ τὰς ἐρωτήσεις τοῦ ἀδελφοῦ του, καθικέτευεν αὐτὸν νὰ μὴν ἐρωτᾷ περισσότερα.

— Ἀλλὰ, μοὶ κρύπτεις λοιπὸν μυστήριόν τι; Τῷ εἶπεν ἐκεῖνος.

Ἐ! λοιπὸν. Μάλιστα σοὶ κρύπτω ἐν τρομερῶν, ἀδελφὲ, καὶ τὸ ὅποιον πρέπει νὰ σ' ἐμπιστευθῶ, διότι, ἔταν μ' ἀκούσης, θὰ καταλάβῃς ὅτι πρέπει ν' ἀναχωρήσω, καὶ σήμερον μᾶλλον, ἢ αὔριον.

— Ποῖον εἶναι λοιπὸν αὐτὸ τὸ μυστήριον; ἠρώτησεν ὁ Κάρολος μετὰ περιεργείας.

— Ἴδου! Ἀγαπῶ τὴν σύζυγόν σου!

Ὁ Κάρολος Δερκούρ ἔμεινε στιγμὴν τινὰ ὡς κεραυνόπληκτος ἐκ τῆς ὁμολογίας ταύτης, ἀλλὰ συνελθὼν ἐκ τῆς ἐκπλήξεώς του, ἔλαβε τὴν χεῖρα τοῦ ἀδελφοῦ του καὶ ἀπεκρίθη.

— Ἀδελφὲ, εἶναι πρόφασις.

— Σὲ ὀρκίζομαι ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ ὅτι ἀγαπῶ τὴν σύζυγόν σου, εἶπεν ἐπισήμως ὁ Ἄνδρέας, καὶ

θέλεις ακόμη να διαμένω μεταξύ αὐτῆς καὶ σοῦ; θέλεις νὰ μὲνω; Εἶπε καὶ σὲ ὑπακούω τυφλῶς.

— Πρέπει ν' ἀναχωρήσῃς.

Τὴν ἐπαύριον ὁ Ἀνδρέας ἀνεχώρησεν, ἡ δὲ Μαρία δὲν ἀπηύθυνεν αὐτῷ οὐδεμίαν μομφήν, δὲν ἐγκατελείφθη εἰς οὐδὲν παράπονον, διότι ἐνόησε πᾶν ὅτι εἶχε μέγα καὶ ὑψηλὸν ἡ γενναιοῦτος τοῦ Ἀνδρέα, καὶ ἤθελε νὰ φανῆ καὶ αὐτὴ ἐπίσης μεγάλη καὶ γενναία ὅσον αὐτός.

Ὁ Ἀνδρέας διέμεινε δύο ἔτη χωρὶς ν' ἀναγγεῖλῃ αὐτοῖς τι περὶ αὐτοῦ.

Ἡ Μαρία ἀπέθανε περὶ τὸ τέλος τοῦ χρόνου τούτου, ἀφοῦ ἐξωμολογήθη τὰ πάντα εἰς τὸν σύζυγον αὐτῆς, ὅστις ἐζήτησε συγχώρησιν διότι τὴν ἠγάπησεν ὅτε δὲ τὴν ἠσπάσθη διὰ τελευταίαν φοράν, καὶ ἀπέσυρε τὰ χεῖλη του ἐκ τοῦ ὠχροῦ μετώπου τῆς γυναικὸς του, αὕτη ἦτο νεκρά.

Περὶ τὸ μέσον τοῦ τρίτου ἔτους ἔλαβεν ἐπιστολὴν τινα παρὰ τοῦ ἀδελφοῦ του χρονολογούμενην ἐξ Ἀθηνῶν.

« Ἀδελφὲ, ἔγραψεν ὁ Ἀνδρέας, μετὰ τινὰς μῆνας θὰ εἶμαι πλησίον σου, διότι ὁ ὀλέθριος ἔρως, ὁ τὴν νεότητά μου καταστρέψας, ἀπέπτη τέλος ἐκ τῆς καρδίας μου· οὐδέποτε πλέον θ' ἀγαπήσω ἕτερον· ὁμοίως ἔρως ἐτέθη ἀντὶ τοῦ πρὸς τὴν Μαρίαν, ὁ τῆς σπουδῆς, ὁ τῆς ἐπιστήμης, ὁ τῆς φιλάνθρωπιᾶς, ὁ τῆς δόξης. Δύναμαι, χωρὶς νὰ τραῖξω τὴν οἰκιακὴν ἀνάγκυσίν σου, νὰ ἔλθω νὰ καθίσω πλησίον τῆς ἐστίας σου, καὶ ν' ἀναπαυθῶ ἐκ τῶν κόπων μου πλησίον σοῦ καὶ τῆς συζύγου σου· ἐκ τοῦ καταναλίσκοντός με πυρὸς οὐδὲ ἔχνος ἔμεινεν εἰς τὴν καρδίαν μου, οὐδ' ἡ τέτρα αὐτῆ· δειξὸν τὴν ἐπιστολὴν ταύτην εἰς τὴν Μαρίαν, ἐντὸς ὀλίγου θὰ εἶμαι πλησίον σου. »

Καὶ ἐτήρησε τὴν πρὸς τὸν Κάρολον ὑπόσχασίν του, διότι, μόλις εἶχον παρέλθει τρεῖς μῆνες, ὅτε ἐν ἐσπέρας ἦλθε καὶ ἐκρούσε τὴν θύραν, καὶ ἀμφοτέροι ἐβρίφθησαν εἰς τὰς ἀγκάλας ἀλλήλων.

— Καὶ ἡ Μαρία, εἶπε τέλος ὁ Ἀνδρέας, ποῦ εἶναι;

Ὁ Κάρολος ὠδήγησεν αὐτὸν εἰς τὸ κοιμητήριον τοῦ Διζῶν καὶ δεικνύων αὐτῷ μεμονωμένον τινὰ τάφον, περικυκλούμενον ἐξ ἰτεῶν,

— Ἴδου αὐτὴ! ἀπεκρίθη.

— Νεκρά! ἐπιθύρῃσεν ὁ Ἀνδρέας· ἡ ταλαίπωρος ἠγάπα περισσώτερον ἐμοῦ! .

Ὁ Ἀνδρέας καὶ Κάρολος Δερκούρ ἐκατόικησαν ἀκόμη ἐν ἔτος τὸ τελευταῖον εἰς Διζῶν· περὶ

τὸ τέλος δὲ τοῦ ἔτους τούτου ἀνέλαβον ἀμφοτέροι τὴν περιήγησιν τῶν Μεγάλων Ἰνδιῶν.

— Ἀπέθανον; Ἰπάρχουσι πάντοτε; — Τὸ ἄγνοῶ.

Ἀθήνησι.

ΘΑΛΗΣ.

II ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΤΡΑΠΕΖΟΥΝΤΟΣ. (I)

Βασιλεία τοῦ Δαυὶδ. — "Αλωσις τῆς Τραπεζούντος ὑπὸ Μωάμεθ τοῦ Β'.
(1458 — 1461).

Δύναται τις νὰ ἦνε ἄρπαξ εὐτυχῆς χωρὶς νὰ κέκτηται μεγάλην εὐφυίαν ἢ ἐξοχὸν γενναιοῦτα παρομοίως καὶ ὁ Δαυὶδ ὅστις βοηθούμενος ὑπὸ τῆς ἰσχυρᾶς οἰκογενείας τῶν Καθασιτῶν, ἐξουσιαζούσης τοῦ δουκάτου τοῦ Μεσοχλιδίου, προπαρσκευάσεν ἐν σιωπῇ τὸ πολιτικόν του τόλμημα, τὸ ἐκτελεσθὲν ἐν τῷ μέσῳ τῆς ἀδιαφορίας τοῦ λαοῦ· εἶχεν ὅλα τὰ ἐλαττώματα τὰ συντελοῦντα εἰς τὴν ἀπώλειαν ἐνὸς κράτους. Μάταιος, θηλυμανῆς, ἀνίκανος, ἐβρίθθη τυφλῶς εἰς τὴν ὁδὸν ἣν ἤθελε βαδίσαι ἀδελφὸς μᾶλλον αὐτοῦ ἐνεργητικὸς· ἄπασα ἡ προσοχὴ καὶ ἅπαντα ἡ φροντίς του, ἔπρεπε νὰ καταβληθῆ ὅπως προπαρσκευασθῆ εἰς τὸν κατὰ τοῦ Σουλτάνου τῶν Τούρκων πόλεμον, καὶ πρὸς τοῦτο ἐδύνατο νὰ ὠφελῆθῃ ἐκ τοῦ διετούς χρόνου, ὅστις παρήλθε μέχρι τῆς ἐνάρξεως τῶν ἐχθροπραξιῶν, διότι ὁ Μωάμεθ ἤθελε πρότερον ὀριστικῶς νὰ κανονίσῃ τὰς πρὸς τοὺς δεσπότης τοῦ Μωρέως ὑποθέσεις του. Τὰ πάντα προεδείκνυον εἰς τὸν Δαυὶδ ὅτι ἡ πρωτεύουσά του πιθανὸν νὰ πολιορκηθῆ ὑπὸ τοῦ Μωάμεθ Β', ὡς εἶχε προηγουμένως πολιορκηθῆ ὑπὸ ἐχθρῶν πολὺ αὐτοῦ ἀσθενεστέρων· καὶ ὁμοίως ἐκεῖνος οὐδὲ τὰς πρὸς ἀποφυγὴν τοῦ κινδύνου τούτου προετοιμασίας ἔκαμεν. Εἰς μόνος πύργος προσετέθη εἰς τὰς ὀχυρώσεις τὰς ὁποίας ὁ Ἰωάννης Δ' κατεσκευάσεν ἐπὶ τοῦ κατάντους τῆς ἀκροπόλεως, καὶ τὰ λείψανα τοῦ ἀγίου Εὐγενίου ἐθεωρήθησαν ὑπὸ τοῦ Δαυὶδ ὡς τὰ ὑπὲρ πᾶν ἄλλο δυνάμενα νὰ ἀποσοβήσωσι τοὺς Τούρκους.

Ὁ αὐτοκράτωρ Ἰωάννης Δ' εἶχεν ἀποθάνει πρὶν δυνηθῆ νὰ τελέσῃ τὸν γάμον τῆς θυγατρὸς του, τῆς ὠραίας Αἰκατερίνης μετὰ τοῦ Οὐζοῦν Χασάν. Πρώτη λοιπὸν πράξις τοῦ Δαυὶδ, ἀναβάντος ἐπὶ τὸν θρόνον, ἦτο νὰ στείλῃ τὴν ἐπέραστον ἡγε-

(1) Συνέχεια ἀπὸ φυλλ. 83.

μονόπαιδα πρὸς τὸν μνηστῆρά της μετὰ πάσης παρατάξεως. Ἐκείνη λαβοῦσα ἐντὸς ὀλίγου μεγίστην ἐπιβρόχην ἐπὶ τοῦ συζύγου καὶ κυρίου της, ἔδειξε περισσοτέραν νοημοσύνην καὶ ἐπιτηδειότητα παρὰ πᾶν ἄλλο μέλος τῆς οἰκογενείας της. Νέαι συνθήκαι συμμαχίας ὑπεγράφησαν μετὰ Ἰσμαὴλ τοῦ ἐμίρου τῆς Σινώπης καὶ τῶν χριστιανῶν ἡγεμόνων τῆς Γεωργίας, Ἱμμετίας, Μιγγρελίας καὶ Κιλικίας Ἀρμενίας.

Ὁ Δαυὶδ προσεπάθησε νὰ ἀναζωπυρήσῃ μετὰ τῶν λαῶν τῆς Ανατολῆς τὸν ζῆλον τῶν σταυροφοριῶν· ἀλλ' αἱ πρὸς τὸν πάπαν Πιον Β' (Αἰνεῖαν Σίλβιον) καὶ πρὸς Φίλιππον τὸν Καλὸν, δούκα τῆς Βουργουνδίας ἀπευθυνθεῖσαι ἐπιστολαὶ του ἵνα τοὺς πείσῃ νὰ κάμωσιν ἀντιπερισπασμῶν τινα ὑπὲρ αὐτοῦ πρὸς τὸ μέρος τῆς Οὐγγαρίας, ἦσαν πλήρεις τοσοῦτων ἐμφάσεων καὶ τοιοῦτων ὑπερβολῶν, ὥστε ὁ Πιος Β', καίτοι διατεθειμένος νὰ πράξῃ πᾶν ὅτι ἀπ' αὐτοῦ ἐζήτητο κατὰ τῶν Τούρκων, δὲν ἐδυνήθη νὰ δώσῃ εἰς αὐτὸν τὴν ἐλαχίστην ἐμπιστοσύνην. Μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Τραπεζούντος, ὁ ἱεράρχης αὐτοῦ ἔγραψε πρὸς τὸν Μωάμεθ Β', πικρακάλων αὐτὸν νὰ προσφερθῆ ἐπικεικῶς πρὸς τοὺς εἰς τὴν ἐξουσίαν του περιελθόντας χριστιανούς, δέσους ἧτις δὲν ὑπῆρξε κατὰ πᾶσαν πιθανότητα λίαν ἀποτελεσματικῆ, διότι ἡ Μακαριότης του ὠφελήθη τῆς περιστάσεως ἵνα προτείνῃ εἰς τὸν Σουλτάνον νὰ ἐγκαταλείψῃ τὸν χριστιανισμόν. Ὁ Φίλιππος τῆς Βουργουνδίας δὲν ἠδύνατο νὰ ἐπιτελέσῃ περισσότερο τοῦ πάπα ἐκ τῆς ἐπιστολῆς τοῦ Δαυὶδ. Ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Τραπεζούντος προσεφέρετο νὰ ἀναγνωρίσῃ τὰς ὑπηρεσίας του, ὁμολογῶν αὐτὸν αὐτοκράτορα τῆς Ἱερουσαλῆμ, ἐν ἄλλαις λέξεσι μετεχειρίζετο τὸν Φίλιππον ὡς παιδίον. Ἄλλως τε προσβολὴ κατὰ τοῦ τούρκου Σουλτάνου παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Δουναβέως κατ' αἴτησιν τοῦ Γραικοῦ αὐτοκράτορος τῆς Τραπεζούντος δὲν ἦτον ἡ ὁδὸς ἢ ἄγουσα πρὸς κατὰκτησιν τοῦ βασιλείου τῆς Ἱερουσαλῆμ, ἧτις τότε ἀνῆκεν εἰς τοὺς Μαμαλοῦκος τῆς Αἰγύπτου.

Αἱ ἐπικουραὶ αἷς ἡ αὐτοκρατορία τῆς Τραπεζούντος ἔλαβε παρὰ τῶν καθολικῶν, περιορίσθησαν εἰς τὴν ἀποστολὴν ἐνὸς μοναχοῦ Μινόριτου, ὅστις ἐντολὴν εἶχε παρὰ τοῦ πάπα νὰ ὑπάγῃ νὰ κηρύξῃ τὸν πόλεμον κατὰ τοῦ Ὀθωμανοῦ Σουλτάνου παρὰ τοῖς χριστιανοῖς τῆς Ἀσίας. Ὁ μοναχὸς οὗτος διήλθε διὰ Τραπεζούντος ὅπως μεταβῆ εἰς Ἰθρίαν, Γεωργίαν, Διαρβεσίρ, Κιλικίαν καὶ Καραμανίαν. Κατὰ τὴν ἐν Βῆρῳπῃ ἐπιστρο-

φήν του, μετὰ τῶν ἐπιστολῶν τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Τραπεζούντος καὶ τῶν ἡγεμόνων τῆς Ἰθρίας καὶ τῆς Γεωργίας, ἔφερον ὁμοῦ καὶ ἀπεσταλμένους τῶν ἡγεμόνων τούτων, καθὼς καὶ πρέσβεις τοῦ Οὐζοῦν Χασάν, πεμπομένους πρὸς τὸν δούκα τῆς Βουργουνδίας. Ἀλλ' ἡ Τραπεζοῦς ἐκυριεύθη ὑπὸ τῶν Τούρκων πρὶν ὁ Πιος Β' συγκεντρώσῃ μέτρα τινὰ πρὸς ὑπεράσπισίν της. Ἐν τούτοις ὁ ζῆλος του ὑπὲρ Ἱεροῦ πολέμου ἦτο εὐλακρῆς, καὶ ἀπεβίωσε τῷ 1464 ἐν Ἀγκῶνι, ἐνθα εἶχε μεταβῆ ὅπως ἐπισπῆσῃ τὴν κατὰ τῶν Τούρκων ἐκστρατεῖαν.

Τὸ μόνον ἀποτέλεσμα τοῦ συνασπισμοῦ τῶν χριστιανῶν κατὰ τῆς Ὀθωμανικῆς δυνάμεως ὑπῆρξε τὸ νὰ καταδειχθῶσιν εἰς τὸν Μωάμεθ Β' οἱ ἐχθροὶ καθ' ὧν οὗτος ὤφειλε νὰ στρέψῃ τὰ ὄπλα καὶ νὰ κάμῃ χρῆσιν τῆς διπλωματικῆς του. Τὸ μόνον μέλος τοῦ συνασπισμοῦ ὅπερ ἐνέπνευε φόβον τινα ἦτο ὁ Οὐζοῦν Χασάν. Ἐν ἀρχῇ ὁ ἡγεμὸν οὗτος δὲν ἐφάνη τοσοῦτον εὐδιάθετος νὰ δειχθῆ πολέμιος πρὸς τοὺς Τουρκομάνους, ἀλλὰ παρεσύρθη ὑπὸ τῆς γυναικὸς του νὰ λάβῃ τὸ μέρος τῶν χριστιανῶν κατ' αὐτῶν. Τῷ 1459 ἔστειλε πρεσβείαν νὰ ζητήσῃ ἀπὸ τὸν Μωάμεθ Β' ὅπως ἀπαλλάξῃ τὸν Δαυὶδ τοῦ ἐτησίου φόρου τρισηλίων χρυσῶν νομισμάτων, τὰ ὁποῖα τῷ εἶχεν ἐπιβάλει, καὶ νὰ ὑπομνήσῃ ἐπίσης εἰς τὸν Σουλτάνον χρέος τι ὑπὲρ ἡ Ὀθωμανικὴ Πύλη ἐχρεώσται πρὸς αὐτόν. Ὁ Σουλτάνος Μωάμεθ ἔκρινε καλὸν νὰ ἐξαγοράσῃ τὴν συμμαχίαν τοῦ Καραγιουλοῦκ, πάπου τοῦ Οὐζοῦν Χασάν ἀντὶ ἐτησίου φόρου χιλίων ταπήτων προσευχῆς (σιτζαντέδων) καὶ χιλίων χαλιῶν ἵππων, ἀλλὰ παρήλθον πλέον τῶν ἐξήκοντα ἐτῶν ἀπ' οὗτο ὁ φόρος οὗτος δὲν εἶχε πληρωθῆ καὶ ὁ Σουλτάνος εἶδεν εὐλόγως ἐν τῇ αἰτήσει ταύτῃ προσβολὴν μεγίστην. Ἦκουσεν ἐν τούτοις μεθ' ὑπομονῆς μέχρι τέλους τοὺς ἀπεσταλμένους τοῦ Οὐζοῦν-Χασάν καὶ τοὺς ἀπεκρίθη « Ἰπάγετε ἐν εἰρήνῃ, καὶ δταν ἐντὸς μικροῦ μεταβῶ εἰς Μεσοποταμίαν, τότε θέλω κανονίσαι ὅλους τοὺς λογαριασμούς μου. »

Ἄμα ὁ Μωάμεθ καθυπέταξε τοὺς Γραικοὺς τοῦ Μωρέως, ἀπεφάσισε νὰ τελειώσῃ καὶ με τοὺς Γραικοὺς τῆς Ἀσίας τὴν διαφορὰν του, καὶ ἵνα θέσῃ τὰς ἐν Βῆρῳπῃ κτήσεις του εἰς ἀσφάλειαν κατὰ πάσης ταραχῆς διαρκούσης τῆς ἐν Ἀσίᾳ ἐκστρατείας του, ὑπέγραψε κατὰ Ἰούνιον τοῦ 1461 εἰρήνην μετὰ τοῦ ἀνδρείου ἐχθροῦ του Σκενδέρβη, ἡγεμὸνος τῆς Ἀλβανίας. Στόλος ἑκατὸν πεν-

τήκοντα γαλερών ἐξωπλίσθη ἐν τῷ λιμένι τῆς Κωνσταντινουπόλεως κατὰ τὸν χειμῶνα, καὶ ἰσχυρὸς στρατὸς συνηθροίσθη ἐν Προύσῃ κατὰ τὸ ἔαρ. Κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον ὁ Μωάμεθ ἀφῆρεσεν ἀπὸ τοὺς Γενουηνοὺς τὴν Ἄμαστριν, ἣτις καὶ τοὶ ἔχουσα τὸ ἰσχυρότερον κατὰ τὰ παράλια τῆς Μικρᾶς Ἀσίας φρούριον, παρεδόθη ἅμα ὁ Σουλτάνος ἐφάνη πρὸ τῶν τειχῶν τῆς, καὶ ὁμοίως ἡ δημοκρατία τῆς Γενούης δὲν ἐτόλμησε καὶ μετὰ τὴν προσβολὴν ταύτην νὰ κηρύξῃ τὸν πόλεμον πρὸς τοὺς Ὀθωμανοὺς, διότι προὔτιμα νὰ θυσιάσῃ πάσας τὰς ἐν Ἀνατολῇ κτήσεις τῆς μάλλον ἢ νὰ ἀπολέσῃ τὸ ἐν τῷ Εὐξείνῳ ἐμπόριόν τῆς.

Αἱ προπαρασκευαὶ τοῦ Μωάμεθ ἦσαν ἄπειροι, καὶ αὐτοὶ οἱ ὑπουργοὶ τοῦ ἠγνόνουν τὸν εἰδικὸν σκοπὸν αὐτῶν. Οἱ κάτοικοι τῆς Σινώπης, τῆς Τραπεζοῦντος καὶ τῆς Θεοδοσίας διετέλου ἐπίσης εἰς μέγιστον τρόμον, ἀλλ' αἱ κυβερνήσεις τῶν ἦσαν τοσοῦτον πεπεισμένοι ὅτι ἡ καταγίγῃς ἐμελλε νὰ συντριφθῇ κατὰ τῶν Τουρκομάνων, ὥστε ἠμέλησαν νὰ λάβωσι τὰ προχειρότερα μέτρα ἐν περιπτώσει πολιιορκίας. Διηγούνται ὅτι πρὶν ὁ Ὀθωμανικὸς στρατὸς ἐκκινήσῃ, τοῦ καθῆ τῆς Προύσσης ἐρωτήσαντος τὸν νέον Σουλτάνον ἐπὶ τίνα ἐχθρὸν κατευθύνετο, ἐκεῖνος τῷ ἀπεκρίθη. « Ἄν μία θριξὶ τοῦ πώγωνός μου ἐγνώριζε τὸ μυστικὸν μου, ἤθελον τὴν ἀποσπάσει καὶ ρίψει εἰς τὸ πῦρ. » Ἡ δύναμις τοῦ Μωάμεθ Β' ἦτο μεγίστη, οἱ στρατιωτικοὶ καὶ ναυτικοὶ τοῦ πόροι ἀνεξάντλητοι, ἡ πεποίθησις εἰς ἑαυτὸν μεγίστη, καὶ ἐν τούτοις δὲν ἀπέφυγε νὰ λάβῃ ἐκτακτὸν τι μέτρον ὅπως ἐξασφαλίσῃ τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ του, καὶ πρὸς τοῦτο ἐδιδάχθη ἀπὸ τοὺς Φαναριώτας, ὅτι οὐδὲν ψεύδος ὑπάρχει ἄτιμον, ἂν ἐπρόκειτο περὶ ἐπεκτάσεως γῆς, οὐδεμία σκληρότης ἦτο ἐπίμεμπτος, ἂν ἐξετελεῖτο κατὰ τῶν χριστιανῶν ἢ τῶν ἐχθρῶν τοῦ οἴκου τοῦ Ὄσμάν.

Ἐν πρώτοις ἐσκέφθη ν' ἀποσπάσῃ τὸν Ἰσμαῆλ, ἐμίρην τῆς Σινώπης, ἀπὸ τὴν συμμαχίαν του μετὰ τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Τραπεζοῦντος. Ἡ Σινώπη ἦτο εἰς κατάστασιν νὰ ὑποστῇ μακρὰν πολιιορκίαν, καὶ ὁ λιμὴν τῆς ἦτο ὁ καλλίτερος τῆς μεσημβρινῆς ἀκτῆς τοῦ Εὐξείνου. Ἡ κατοχὴ τῆς Σινώπης ἦτο λοιπὸν ἀναγκαία διὰ τὴν ἀσφάλειαν τῆς ἀριστερᾶς πτέρυγος τοῦ Ὀθωμανικοῦ στρατοῦ. Ἦσαν ἐκτεθειμένοι νὰ δαπανήσωσιν ὅλον τὸ ἔαρ εἰς πολιιορκίαν αὐτῆς, καὶ οἱ Τουρκομάνοι δι' ἐπιδρομῆς τινος εἰς τὸ κέντρον τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἐδύνατο νὰ λύσωσι τὴν πολιιορκίαν. Ὁ Μωάμεθ

προὔτιμησε τῆς δυνάμεως τὸν δόλον. Ἐστειλε νὰ βεβαιώσῃ τὸν Ἰσμαῆλ ὅτι ὁ Ὀθωμανικὸς στρατὸς δὲν εἶχεν ἄλλο σχέδιον, εἰμὴ νὰ φέρῃ εἰς τοὺς ἀπίστους τῆς Τραπεζοῦντος τὰ ἀνεξήγητα ἀγαθὰ τῆς ἀληθοῦς θρησκείας, καὶ ὅτι οὐδὲν ἔπρεπε νὰ φοβῆται δι' ἑαυτὸν. Ὁ ἐμίρην τῆς Σινώπης, θέλων νὰ ἐγκολπωθῇ τὴν εἰρήνην εἰς τὴν προσέγγισιν τοῦ κινδύνου, ἢ ἴσως αἰσχυρόμενος νὰ δευχθῇ ἐχθρὸς τῶν διὰ τὸ Κοράνιον ὀπλισμένων Μουσουλμάνων, ἄφησε νὰ ἀπατηθῇ ἀπὸ τὰς ὑποσχέσεις τοῦ Σουλτάνου, καὶ ἠμέλησε νὰ καταρτίσῃ εἰς κατάστασιν ἀμύνης τὴν πόλιν.

Ἄμα ὁ Μωάμεθ κατέλαβε τὴν Ἄμαστριν καὶ συνωμολόγησε συνθήκην μετὰ τοῦ Σκενδέρβη, ἔσπευσε νὰ τεθῇ ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ στρατοῦ, ὅστις εἶχε φθάσει εἰς Ἀγκυραν. Ὁ υἱὸς τοῦ Ἰσμαῆλ ἦλθε νὰ τὸν εὕρῃ ἐν τῷ στατοπέδῳ του καὶ τῷ προσφέρῃ πλούσια δῶρα ἐκ μέρους τοῦ πατρὸς του. Ἡ θέσις τοῦ Ὀθωμανικοῦ στρατοῦ δὲν ἐπέτρεπε τότε εἰς τὸν ἐμίρην τῆς Σινώπης καμμίαν ἐλπίδα ὅπως τύχῃ τῆς συνδρομῆς τῶν Τουρκομάνων καὶ ὁ Ὀθωμανικὸς στόλος ἦτο σχεδὸν ἀπέναντι τοῦ λιμένος. Ὁ Σουλτάνος, χωρὶς νὰ παραιτήσῃ ὀλοσχερῶς τὸ προσωπεῖον τῆς ἀγαθότητος, ἤλλαξε τόνον, ἔδωκεν εἰς τὸν ἐμίρην τὴν συμβουλήν ἢ μάλλον τὴν διαταγὴν νὰ τῷ παραδώσῃ τὴν Σινώπην, διότι αὐτὸς μόνον ἐδύνατο νὰ ὑπερασπίσῃ τὴν τοσοῦτον σπουδαίαν θέσιν ταύτην διὰ τὴν λατρείαν τοῦ Θεοῦ, καὶ τῷ προσέφερον εἰς ἀντάλλαγμα ἴσην χώραν κειμένην ἐν Εὐρώπῃ. Ὁ Ἰσμαῆλ στερούμενος ἐνεργείας καὶ πατριωτισμοῦ, ἐδέξατο τὴν προσφορὰν καὶ ἔλαβε τὴν διοίκησιν τῆς Φιλιππουπόλεως ὡς ἀποζημιώσιν τῆς κληρονομικῆς ἡγεμονίας του τῆς Σινώπης. Ὁ Μωάμεθ ἐνόμισεν ὅτι ἔκαμε λαμπρὰν ἀγορὰν, ὁ δὲ Ἰσμαῆλ κατεῖχε θησαυρὸν ἐκ τῶν πλουσιωτέρων καὶ πρόσδοτον διακοσίων χιλιάδων χρυσῶν δουκάτων. Ὄταν ὁ Σουλτάνος ἔλαβε κατοχὴν τῶν κτήσεών του, ἐξῆγαγε κατὰ πᾶν ἔτος πεντήκοντα χιλιάδας στατήρων ἐκ μόνων τῶν πλουσίων μεταλλείων τῶν. Οἱ προμαχῶνες τοῦ ἰσθμοῦ, ὅστις συνδέει τὴν Σινώπην μετὰ τῆς ἠπείρου καὶ τὰ ὄχυράματα, τὰ ὅποια προσέφυλλον τοὺς δύο λιμένας τῆς εἶχον τετρακόσια τελευθόλα. Ἡ φρουρὰ ἤριθμοι δισχιλίους πελταστὰς καὶ δεκακισχιλίους στρατιώτας ὀπλισμένους μετὰ ἰσχυρῆς, τόξου, σπάθης καὶ βόλας, πολυάριθμοι δὲ γαλέροι πολεμικαὶ καὶ μεγάλα πλοῖα ἠγκυροβόλου εἰς τοὺς λιμένας τῆς. Ἐν τῶν πλοίων τούτων

τῶν ἦτο ἐνεακοσίων τόνων, καὶ εἰς τὰς ἀνατολικὰς θαλάσσας δὲν ὑπῆρχε πλοῖον μεγαλύτερον ἄλλ' ἢ χαυνότης τοῦ Ἰσμαῆλ ἐματαίωσεν ὅλα αὐτὰ τὰ πλεονεκτήματα, καὶ ὁ Μωάμεθ Β' κατέστη κύριος τῆς Σινώπης, ἄνευ τῆς ἐλαχίστης ἀντιστάσεως.

Ὁ Σουλτάνος ἐβάδισε ταχέως πρὸς ἀνατολὰς διὰ τῆς ὁδοῦ τῆς Ἀμασείας καὶ τοῦ Σιδάς. Οἱ Τουρκομάνοι οἵτινες ἠθέλησαν νὰ τὸν ἀναχαιτίσωσι κατεκόπησαν ἀπὸ τοὺς γενιτζάρους. Ὁ Οὐζοῦν Χασάν, ὅστις κατέλαβε τὰ στενά τοῦ Καμάκ, εἶδεν ὅτι οὐδὲν δύναται νὰ ἐλπίζῃ εἰς ἐκ τοῦ συστάδην μάχην μετὰ τοῦ Ὀθωμανικοῦ στρατοῦ, ὅστις καὶ κατὰ τὸν ἀριθμὸν καὶ κατὰ τὴν πολεμικὴν τέχνην ἦτο ἀνώτερος τοῦ ἰδιοῦ του ὁ τόπος δὲν ἦτο κατάλληλος εἰς χρῆσιν ἰππικοῦ ἀπὸ τὸ ὅποῖον ἐδύνατο νὰ ἐλπίσῃ ὠφέλειαν. Ἐνόησε τὴν ἀνάγκην τοῦ νὰ ζητήσῃ τὴν εἰρήνην καὶ ἐπέμψε τὴν μητέρα του νὰ διαπραγματευθῇ μετὰ τοῦ Σουλτάνου. Ὁ Μωάμεθ ἔκρινεν ὅτι ἦτο ἀσύμφορον δι' αὐτὸν νὰ ἀναδεχθῇ πολέμιον χρόνιον εἰς τὰ ὄρη τῆς Ἀρμενίας ἢ εἰς τὰς ἐκείθεν τοῦ Εὐφράτου πεδιάδας, αἵτινες ἐδύνατο νὰ χρησιμεύσωσιν ὡς καταφύγια εἰς τοὺς Τουρκομάνους καὶ ἀπὸ τὰς ὁποίας ἐκεῖνοι ἐδύνατο νὰ ἐπαναρχίσωσι τὰς ἐχθροπραξίας, ἅμα ὁ Ὀθωμανικὸς στρατὸς ἤθελε χωρισθῇ εἰς τὰς διαφόρους φρουράς του. Ἀπέφυγε λοιπὸν νὰ ἀποβῆ τὰς προτάσεις τῆς μητρὸς τοῦ Χασάν καὶ ἡ συνθήκη τῆς εἰρήνης δὲν ἐβράδυνε νὰ ὑπογραφῇ πρῶτος δ' ὅρος τῆς συνθήκης ταύτης ἦτο νὰ ἀφῶσιν οἱ Τουρκομάνοι τοὺς χριστιανούς τῆς Τραπεζοῦντος εἰς τὴν τύχην τῶν. Τοιοῦτοτρόπως ἔληξεν ἡ μετὰ τῶν Μουσουλμάνων συμμαχία, ἣν Ἰωάννης ὁ Δ' εἰθεώρει ὡς ἀριστούργημα διπλωματίας, καὶ ἐπὶ τῆς ὁποίας ἠλπίζεν ὅτι θέλει καταστρέψῃ τὴν Ὀθωμανικὴν δύναμιν διὰ νὰ ἐπανεξῆσῃ τὴν Ἑλληνικὴν αὐτοκρατορίαν τῆς Τραπεζοῦντος.

Ὁ Δαυὶδ εἶχε λοιπὸν ἀποληφθῇ εἰς τὰς ἰδίας του δυνάμεις ὅπως ὑποστῇ τὴν προσβολὴν τοῦ ἐχθροῦ του ταύτην προσδοκῶν τῷ 1459, ἐστρατολόγησεν εἰκοσι χιλιάδας στρατιωτῶν καὶ ἐξώπλισε τριάκοντα γαλέρας. Οἱ ὄρειοι τῆς Γεωργίας τῷ εἶχον προσφέρει ἀξιολόγους στρατιώτας, ἐπιδέξιοι δὲ καὶ τῷ προσεφέρθησαν οἱ Φράγγοι καὶ Ἴταλοι τυχοδιώκται τοῦ Εὐξείνου, ἀλλ' ἡ καταγίγῃς ἐφάνη ὅτι ἐμκρύνθη καὶ ὁ Δαυὶδ ἐλησμώνησε τὸν κίνδυνον.

Ἐνῶ ὁ Μωάμεθ ἐβάδιζε κατὰ τῶν Τουρκομάνων, ὁ στόλος του εἶχε παραιτήσῃ τὴν Σινώπην διὰ νὰ ὑπάγῃ νὰ πολιιορκῆσῃ τὴν Τραπεζοῦντα καὶ διακόψῃ τὰς μετὰ τῆς Θεοδοσίας καὶ τῆς Γεωργίας συγκοινωνίας. Ὁ ἐπὶ τοῦ Ὀθωμανικοῦ στόλου στρατὸς ἔκαμεν ἀπόβασιν, ἐπυρπόλησε τὰ προάστεια καὶ ἠπειλήσε τὰ ὄχυράματα. Ἡ πόλις στενωῶς περιεκλείσθη ἐπὶ τριάκοντα δύο ἡμέρας, χωρὶς ἡ πολιιορκία νὰ κάμῃ μεγάλας προόδους ἔμαθον ὁμοίως μετ' οὐ πολὺ ὅτι οἱ Τουρκομάνοι κατετροπώθησαν καὶ ὅτι ὁ Οὐζοῦν Χασάν παρήτει τοὺς χριστιανούς συμμάχους του διὰ νὰ συνωμολογήσῃ χωριστὴν συνθήκην. Τούτου γνωσθέντος, ὁ Δαυὶδ ἀπόλεσε πλέον πᾶσαν ἐλπίδα ὅπως προστατεύσῃ τὸ κράτος του καὶ δὲν διανοήθη εἰμὴ πῶς νὰ σώσῃ τοὺς θησαυρούς του καὶ τὴν ζωὴν του. Τὸ παράδειγμα Κωνσταντίνου τοῦ τελευταίου αὐτοκράτορος τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὅστις θυσιαζόμενος ἐνδοξῶς ἐν τῷ πολέμῳ, ἤγειρε μνημεῖον αἰώνιον εἰς τὴν καρδίαν ὄλων τῶν Γραικῶν, τὸ ἠρωϊκὸν τοῦτο παράδειγμα δὲν εὗρε μιμητὴν τὸν τελευταῖον κληρονόμον τῆς ἐκπεραυλισμένης γενεᾶς τοῦ Μεγάλου Κομνηνοῦ.

Ὁ Μωάμεθ Β', δὲν ἐδίστασε νὰ περάσῃ τὸν στρατὸν του διὰ τῆς σειρᾶς τῶν ὄρεων, ἣτις περικυκλοῖ τὴν Τραπεζοῦντα μετὰ διπλοῦν φυσικῶν φραγμῶν. Ἡ ἐμπροσθοφυλακὴ του, ὀδηγουμένη ὑπὸ τοῦ Μαχμούτ πασᾶ κατέσχε τὴν Σκυλολίμνην καὶ ἐπρότεινε εἰς τὸν Δαυὶδ νὰ παραδοθῇ. Ὁ χαῦνος αὐτοκράτωρ ἀπεκρίθη ὅτι ἦτο ἐτοιμος νὰ διαπραγματευθῇ περὶ παραδόσεως ἀπεσταλμένοι λοιπὸν ἐπέμψθησαν εἰς τὸν Σουλτάνον, καὶ ὁ Μωάμεθ Β' ὑπηγόρευσε τοὺς ὅρους, καθ' ὅσους συγκατετίθετο νὰ δεχθῇ τὴν ὑποταγὴν τοῦ Δαυὶδ. Ἀπῆτει νὰ τῷ παραδώσῃ ἀμέσως τὸ φρούριον καὶ τὴν ἀκρόπολιν τῆς Τραπεζοῦντος, προσφέρων πρὸς ἀποζημιώσιν εἰς τὸν αὐτοκράτορα τιμᾶριον ἐν Εὐρώπῃ ὅμοιον ἐκείνου, ὅπερ εἶχε δοθῇ εἰς τὸν Δημήτριον Παλαιολόγον, τὸν ἐκθρονισθέντα δεσπότην τοῦ Μελιθρᾶ ὅπως ἐπιταχύνῃ τὴν ἀπόφασιν τοῦ δεσποῦ αὐτοκράτορος, ὁ Μωάμεθ προσέθηκεν ὅτι ἂν αἱ προτάσεις του δὲν ἐγίνοντο δεκταὶ, ἤθελε διατάξῃ ἐφοδὸν καὶ περάσει τοὺς κατοίκους τῆς Τραπεζοῦντος ἐν στόματι μαχαίρας. Ὁ Δαυὶδ χωρὶς νὰ φροντίσῃ περὶ τῆς τύχης τῶν ὑπηκόων του, προσπαθεῖ νὰ λάβῃ ἐχέγγυον ἀσφαλέστερον διὰ τὰ προσωπικά του συμφέροντα, καὶ ὅταν εἶδεν ὅτι τοῦτο εἶνε ἀδύνατον, ἐνέδωκεν εἰς πάντα, ἐγκατέλειψε τὸν λαὸν του χωρὶς

οὐδὲν γὰρ προσπαθήσῃ ὑπὲρ αὐτοῦ, καὶ ἐπεδιβάσθη μετὰ τῆς οἰκογενείας καὶ τῶν ἠθασυρῶν του εἰς μίαν τουρκικὴν γαλέραν διὰ τὴν μεταβῆ εἰς τὸ ἐν Εὐρώπῃ τιμάριον του. Μόνος ὁ Πάπας· Ἦιος Β' προσπαθήσῃ νὰ κάμῃ ὑπὲρ τῶν Γραικῶν ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Τραπεζοῦντος καὶ οἱ δεσπότες τοῦ Μωράεως δὲν ἐπραξάν.

Ἡ Κερκσοὺς ἦτις ὄφειλε νὰ προστατεύσῃ μίαν αὐτοκρατορικὴν φρουρὰν καὶ τὸ Μεσοχάλδιον, φρούριον τῶν Καθασιτῶν, παρεδόθησαν εἰς πρῶτην διαταγὴν. Οἱ κάτοικοι τῶν ὀρέων παρεδόθησαν εἰς τὸν Σουλτάνον, χωρὶς γὰρ ἀντιτάξωσι τὴν ἐλαχίστην ἀντίστασιν. Ὁ λαὸς εὐρίσκε τὴν διοίκησιν τῶν Ὀθωμανῶν ἥττον ἀρπακτικὴν τῆς τῶν Γραικῶν αὐτοκρατορίας, καὶ ἡ τυραννία τῶν εὐγενῶν ἐμπόδιζε τοὺς χωρικοὺς νὰ προσκολλῶνται εἰς τοὺς ἡμιανεξαρτήτους ἡγεμόνας τῶν διαφόρων ἐπαρχιῶν τοῦ κράτους ἀπέναντι τούτων ὁ λαὸς τῆς Τραπεζοῦντος ἐμεμφισμαίρει πικρῶς κατὰ τῆς χανονότητος τοῦ αὐτοκράτορος του, καὶ ἡ πόλις δὲν ἤθελε περισσότερον ὑποφέρει ἐὰν ἐξ ἐφίδου ἐκυριεύετο.

Ἐν' ἐκτὸς ἀμφιβολίας ὅτι ἂν ἡ Τραπεζοῦς ὑπερησιζέτο ὑπὸ ἀνδρὸς γενναίου, οἷος ὁ ἡγεμῶν τῆς Ἀλβανίας Σκενδέρβης, ὁ Μωάμεθ ἤθελεν ἀναγκασθῆ νὰ λύσῃ τὴν πολιτοκίαν διὰ νὰ τὴν ἀναβάλῃ εἰς τὸ προσεχές, ἢ ἂν ἐπέμενε, προκωρημένως οὐσῃς τῆς ὥρας τοῦ ἔτους, εἰς τὴν ἐπιχειρήσιν του, ἠδύνατο νὰ ὑποστῇ ἥτταν τινὰ, ὡς ἐκείνην τὴν ὥραν ὑπέστη ἄλλοτε πρὸς τοῦ Βελιγραδίου. Ὀλίγας ἐβδομάδας μετέπειτα ὁ Ὀθωμανικὸς στόλος ὑπεχερῶτο νὰ ἐγκαταλείψῃ τὸν ἀνοικτὸν ὄρμον τῆς Τραπεζοῦντος, καὶ ὁ χειμῶν καθίστα ἀνεφικτὸν τὴν προμήθειαν ζωοτροφῶν εἰς τὸν στρατὸν διὰ θαλάσσης, ἐνῶ ἂν ἤθελε νὰ πορίζεται τοιαύτας ἀπὸ τῶν ὀρέων, ἤθελε προκαλέσει τὴν ἐχθραν τῶν ὀρειῶν καὶ διακώψει πᾶσαν συγκαινωμίαν διὰ ξηρᾶς. Ὁ Σουλτάνος ἔβλεπε καὶ ἐνόει ὅλας αὐτὰς τὰς δυσκολίας. ὦστε ἂν ὁ Δαυὶδ ἀπορρίπτων τὴν περὶ παραδόσεως πρῶτασιν του, ἤθελεν ἀρκεσθῆ νὰ τῷ πληρώσῃ ἐτησίως φόρον τινὰ, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ὁ Μωάμεθ ἤθελεν ἐνδώσει. Πρέπει λοιπὸν νὰ ἐκπλαγῶμεν διότι οἱ Γραικοὶ κατηγοροῦσιν ἐπὶ προδοσίᾳ τὸν πρωτοεστιάριον Γεώργιον, ὅστις ἐξάγγελος ὦν τοῦ Μαχμουτ πασᾶ, διοικητοῦ τῆς πρώτης μαίρας τοῦ Ὀθωμανικοῦ στρατοῦ, ἐξελέχθη ὅπως διαπραγματευθῆ τὴν παράδοσιν.

Ὁ Μωάμεθ Β' διήλθε τὸν χειμῶνα εἰς Τραπε-

ζοῦντα. Ἡ ἐσωτερικὴ διοίκησις τῆς σπουδαίας ταύτης κατακτήσεως, ἣτις ἐσχημάτιζε σταθμὸν προκεχωρημένον ἐν τῷ μέσῳ λαῶν ἀκόμη ἐχθρικῶν, ἀπῆτει σπουδάζιαν μέριμναν πρὸς καταίωσιν πάσης ἐκ μέρους τῶν χριστιανῶν ἐπανάστασεως. Ὁ Μωάμεθ δὲν ἀντιῆκε ἂν ἡ πολιτικὴ τοῦ ἥτο ἀπάνθρωπος, ἤκει μόνον νὰ ἦν συντελεστικὴ. Δὲν ἐπέτρεψεν εἰμὴ εἰς τὸ τρίτον τῶν κατοικῶν Χριστιανῶν, καὶ μάλιστα εἰς τὸ τρίτον τῶν κατωτέρων τάξεων, νὰ μείνωσιν εἰς Τραπεζοῦντα, καὶ τῷ προσδιώρισεν ὡς τόπον διαμονῆς τὸ προάστειον τοῦ Ἁγίου Φιλίππου ἐκείθεν τοῦ ἱπποδρομίου, οἱ δὲ πλοῦσιοι Γραικοὶ, οἱ Καθασίται καὶ ἐν γένει ἡ ἀριστοκρατία διετάχθη νὰ μεταβῆ εἰς Κωνσταντινούπολιν· οἱ ἐπιλοιοποὶ κάτοικοι διμοιράσθησαν ὡς σκλάβοις μεταξὺ τοῦ Σουλτάνου καὶ τῶν στρατιωτῶν του. Πάντες οἱ νέοι τῶν ἐπισήμων οἰκογενειῶν, οἱ ἐπὶ καλλονῇ διακρινόμενοι, κατεκλείσθησαν εἰς τὰ ἀνάκτορα, ὀκτακόσιοι δὲ Χριστιανοὶ καταριθμήθησαν εἰς τὰ τάγματα τῶν γενιτζάρων, καὶ οἱ οἶκοι τῶν ἐκπατρισθέντων Τραπεζοῦντιῶν διενεμήθησαν εἰς Ὀθωμανικὴν ἀποικίαν ἐκ τῆς φυλῆς τῶν Ἀζαπῶν. Ἐπὶ πολλὰ ἔτη οὐδεὶς χριστιανὸς εἶχε τὴν ἀδειαν νὰ διέλθῃ τὰς δύο στενάς γεφύρας, τὰς ἐβριμμένας εἰς τὰς δύο μεγαλοπρεπεῖς φάραγγας, αἵτινες χρυσιμελοῦσιν ὡς γιγαντιαίοι χάνδακες, ἐξ ὧν σχηματίζεται ἡ τράπεζα ἐκείνη, παρ' ἧς ἡ Τραπεζοῦς ἔλαθε τὸ ὄνομά της. Ἡ ἀκρόπολις ἐδέχθη φρουρὰν γενιτζάρων, καὶ τὰ ἀνάκτορα τῶν αὐτοκρατόρων κατέστησαν διαίτημα ἑνὸς πασᾶ, ὅστις ἀπὸ τὰ ὕψος τοῦ ἔρτι ὑπὸ Ἰωάννου τοῦ Δ' κτισθέντος πύργου κατώπτευε τὸ ἀμφιθέκτρον, ἐν τῷ ὁποίῳ ἀπεβίωσεν ὁ Ἰωάννης Α', γυμναζόμενος εἰς τὸ πύργιον τοῦ Τζουχάν.

Ὁ ἐκθρονισθεὶς αὐτοκράτωρ Δαυὶδ δὲν ἀπῆλυσεν ἐπὶ πολλὰ τὴν ἀνάπαυσιν, τὸ γέρας ἐκείνο τῆς ἀτιμίας του. Ἐπὶ τινὰ ἔτη τὸν ἄφησαν νὰ ζῆσῃ ἐν εἰρήνῃ εἰς Μαυρόνορον, πλησίον τῶν Σεβρῶν, εἰς τὰς γαίας αἵτινες τῷ παρεχωρήθησαν εἰς ἀντάλλαγμα τῆς ἀπολεσθεῖσης αὐτοκρατορίας του, ἔπειτα μίᾳ τῶν ἡμερῶν τὸν συνέλαβον ἐν ὄνματι τοῦ Σουλτάνου καὶ τὸν μετέφερον μετὰ πάσης τῆς οἰκογενείας του εἰς Κωνσταντινούπολιν, καθόσον ὁ Μωάμεθ τὸν ὑπόπτευσεν ὡς διατρέποντα σχέσεις πρὸς τὸν Οὐζοῦν Χασάν. Ἐπυλῆζε δὲ τὰς ὑπονοίας του ἐπιστολὴ τις τῆς ὠραίας Αἰκατερίνης πρὸς τὸν θεῖόν της Δαυὶδ, δι' ἧς τὸν παρεκάλει νὰ τῇ πέμψῃ ἕνα τῶν ἀδελφῶν ἢ τῶν

BIBLIOGRAPHIA.

ἀδελφῶν τῆς ὁπως ἐκτραφῆ ἐν τῇ αὐτῇ τοῦ συζύγου της. Ἡ ἐπιστολὴ αὕτη συλλεφθεῖσα ὑπῆρξεν ἡ ἀπόλεια ὅλης τῆς οἰκογενείας τοῦ μεγάλου Κομνηνοῦ. Ἄμα ὁ Δαυὶδ ἐφθασεν εἰς Κωνσταντινούπολιν τὸν ἄφησεν νὰ ἐκλέξῃ μεταξὺ τῆς ζωῆς καὶ τῆς ἀλλαξοθηρησειᾶς· ἀλλ' ἐκείνος ἀπέβριψε πᾶσαν πρότασιν ἀλλαξοθηρησειᾶς καὶ ἀπέθανε μετὰ τῶν ἑπτὰ υἱῶν καὶ τοῦ ἀνεψιοῦ τοῦ Ἀλεξίου. Μόνος ὁ τελευταῖος υἱὸς του Γεώργιος, ὃν ἀπεχώρισαν τῆς λοιπῆς οἰκογενείας καὶ ἠνάγκασαν νὰ γείνη Μουσουλμάνος, ἔμεινεν ἐπὶ τινὰ χρόνον, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ἐφρονέθη μετ' οὐ πολλῆς τῷ φόβῳ μὴ ἤθελε διεκδικῆσαι ἐνούμενος μετὰ τῶν Τουρκομάνων τὰ ἐπὶ τῆς Τραπεζοῦντος κληρονομικὰ αὐτοῦ δικαιώματα. Τὰ σώματα ὄλων ἐκείνων τῶν δυστυχῶν ἐβρίβησαν ἀταφα, ἐκτὸς τῶν τειχῶν τῆς πρωτευούσης καὶ ἤθελον γίνεαι βορὰ κυνῶν, εἰμὴ ἡ αὐτοκράτειρα Ἐλένη δὲν ἤρχετο μετημφισμένη νὰ τὰ φυλάξῃ ἐν ὄρα ἡμέρας καὶ νὰ τὰ ἐνταφιάσῃ τὴν νύκτα βοθηουμένη ἀπὸ τινὰς φίλους καὶ πιστοὺς ὑπηρετάς της. Ἡ χήρα αὕτη τοῦ αὐτοκράτορος ἦτο ἀκόμη νεαρά, δι' ὅπερ κατεκλείσθη ἐν τῷ σεραγίῳ, ἔνθα μετ' οὐ πολλῆς ἐξεμέτρησεν ἐκ λύπης τὸ ζῆν.

Οἱ Γραικοὶ κάτοικοι τῆς Τραπεζοῦντος οὐδέποτε ἀνέκυψαν ἐκ τῆς πληγῆς ἣν Μωάμεθ ὁ Β' τοῖς κατέφερον, οὐδ' ἀπαντᾶ τις ἐν αὐτῇ ἐγκόνους τῶν ἀρχαίων αὐτῆς οἰκιστῶν. Αἱ τετρακόσκιαι οἰκογένειαι, αἵτινες κατοικοῦσι σήμερον τὰ προάστια τῆς ἡλθον ἐκ τῶν παρακλιμένων ἐπαρχιῶν κατὰ τὸ διάστημα τῶν δύο τελευταίων αἰῶνων. Ἀληθεὶς ἀπόγονοι ἐκείνων εὐρίσκονται μεταξὺ τῶν ἀσπασιθέντων τῶν Μωαμεθανισμῶν, διότι μέγα μέρος τῶν ὀρειῶν τῆς Κολχίδος ἐγένοντο ὀπαδοὶ τοῦ Κορνήλιου καὶ συνεμίχθησαν μετὰ τῶν ἄλλων Μουσουλμάνων τοῦ Τουρκικοῦ κράτους· ἀλλ' οἱ κάτοικοι διαφόρων μερισμάτων διετήρησαν ἐντὸς τῶν οἰκογενειῶν τὴν τὴν Χριστιανικὴν θρησκείαν καὶ ἔμειναν ἐπὶ τέσσαρας αἰῶνας πιστοὶ εἰς αὐτήν. (α)

Τ Ε Λ Ο Σ.

(α) Τὰ ἄρθρα ταῦτα ἐλάβομεν ἐκ τῆς ἐν τῇ Revue Britannique κατ' ἐπιτομὴν μεταφράσεως τοῦ ἀξιολόγου συγγραμματος τοῦ παρ' ἡμῶν πεπαιδευμένου Κυρίου Φινλέου, ἐπιγραφομένου "La Grèce ou Trébizonde au moyen age."

Κατ' αὐτὰς ἐδημοσιεύθησαν τρία τέσσαρα βιβλία, τὸ ἐν κατόπι τοῦ ἄλλου, περὶ τὴν ἑλληνικὴν φιλολογίαν στρεφόμενα. Τὴν σύγχρονον τούτων ἐμφάνισιν θεωροῦντες ὡς καλὸν σημεῖον τῆς εἰς τὰ πάτρια ἐπιστροφῆς, ἀφ' ὧν δὲν ἐπρεπε ποτὲ νὰ μακρυνθῶμεν, λέγομεν, πρὸς ἐκφρασιν τῆς ἡμετέρας εὐχαριστήσεως μάλλον παρὰ πρὸς ἐκτίμησιν καὶ κρίσιν τῶν βιβλίων, ὀλίγας λέξεις περὶ ἑνὸς ἐκάστου αὐτῶν.

Α'. Τὸ Ὀμηρικὸν ζήτημα, ἦτοι ἱστορία τῶν Ὀμηρικῶν ἐπῶν, πραγματεία Ἀγγέλου Σ. Βλάχου, τμηματάρχου ἐν τῷ ὑπουργείῳ τῶν ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς δημοσίας ἐκπαίδευσσεως, βραβευθεῖσα ἐν τῷ Ῥοδοκανκίῳ φιλολογικῷ διαγωνισμῷ τοῦ 1865. Ἐν Ἀθήναις, τύποις καὶ δαπίνῃ Ἰω. Ἀγγελουπόουλου 1866. (εἰς 8ον σελ. 5' καὶ 179.)

Τὸ βιβλίον τοῦτο δὲν πρόκειται νὰ τὸ κρίνωμεν ἡμεῖς, ἀφοῦ ἤδη ἐκρίθη καὶ ἐνεκρίθη ὑπὸ τριμελοῦς ἐπιτροπῆς καθηγητῶν. Ἡμεῖς ἐκφράζομεν μόνον τὴν ἐκ τῆς ἀναγνώσεώς του σχηματισθεῖσαν πεποιθησίαν μας, ὅτι θέλει γίνεαι εὐχάριστον ἀνάγνωσμα εἰς ὅσους τὸ λάβουν εἰς χεῖρας· διότι ἐνῶ εἶναι εὐφρῶς καὶ κομψῶς γεγραμμένον, ἔχει καὶ κατὰ τὰ πλείστα μέρη του εὐσυνόπτως τὴν ὕλην διατεταγμένην, ὥστε νὰ μὴ ἐλιγγιώσιν ὁ εἰς φιλολογικὰς μελέτας ἀσυνείθιστοι ἀναγνώσται. Ἐν μόνον παρατηροῦμεν, ἐκ προκλήσεως αὐτοῦ τοῦ συγγραφέως ἐν τῷ προλόγῳ θαρξυρόμενοι, ὅτι δὲν εἶναι καλὸν ν' ἀφήτῃ ἐν δευτέρᾳ ἐκδόσει τοῦ βιβλίου ὡς ἔχουσι τὰ ὄχι ὀλίγα ἐκεῖνα εἰς ξένας γλώσσας χωρῖα, τὰ ὁποῖα ἐπέβαλεν ἐν τῇ συνεχείᾳ τοῦ κειμένου του, ἀλλ' ἢ νὰ τὰ μεταφράσῃ, ἢ νὰ τὰ καταβιβάσῃ ὡς ἔχουσιν εἰς τὰς σημεῖωσεις. Οὕτω γίνεται τὸ βιβλίον εὐκαταληπτότερον εἰς πλείονας τάξεις ἀναγνώστων, ὁποῖων εἶν' εὐχρῆς ἔργον νὰ τύχῃ, ἀφοῦ θέμα ἔχει μεγάλως διαφέρειν πάντα ἑλλήνα γραμμάτων γευσάμενον, καὶ ἀφοῦ ἄλλο βιβλίον ὁμοιον, ὅσον ἡξέυρομεν, δὲν ὑπάρχει εἰς τὴν γλώσσάν μας παρὰ μόνον ἐν τῷ 1859 ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐκδοθὲν μετὰφρασμα ὑπὸ Πέτρου Ἐξακούστου, τὸ ὁποῖον ὅμως εἶναι πολὺ ξεπεσμένον πρᾶγμα.

Β'. Τῶν παρὰ Ξενοφῶντι διορθωτέων μέρος δεῦτερον ὑπὸ Ἰωάννου Πανταζίδου. Ἐν Ἀθήναις, ἐκ τοῦ τυπογραφείου Ἀγ. Κανναριώτου, 1866. (εἰς 8ον σελ. 26' καὶ 68.)

Τὸ βιβλίον τοῦτο δὲν εἶναι διὰ τοὺς πολλοὺς, ἀλλὰ μόνον διὰ τοὺς ἐξ ἐπαγγέλματος φιλόλογους, οἱ ὅποιοι εἶναι φυσικὰ ὀλίγοι. Ὅτι δὲ καὶ διὰ ὀλίγους ἐνίοτε ἐκδίδονται παρ' ἡμῖν βιβλία, πρέπει νὰ χαίρωμεν, ὅχι ὅμως ἀνευ τινὸς λύπης ὑπὲρ τοῦ βαλκαντίου τῶν γραφόντων, οἵτινες ἀφροῦ χαρίσονται πρῶτον ἰκανὰ ἀντίτυπα τῶν ἐκδομένων εἰς φίλους των, στοιβάξουσιν ὕστερον τὰ λοιπὰ ἐν ταῖς ὄχι πολὺ εὐρυχώροις οἰκίαις των καὶ τὰ κρατοῦσι πολὺν χρόνον μ' ἐλπίδα ὅπως ἀβεβαίαν πωλήσεως καὶ εἰσπράξεως τῶν διαπανθηθίντων χρημάτων ὅχι δὲ καὶ κέρδους. Εἶεν « τάχ' αὐρίον ἔσσετ' ἄμεινον! » Ὁ δὲ κύριος Πανταζίδης, εὐδοκίμως νῦν διδάσκων ἐν τῷ ἐτέρῳ τῶν ἐνταῦθα γυμνασίων, εἶχεν ἐκδώσει ἤδη ἐν ἔτει 1858, ὅτε ἀπετελείωνε τὰς σπουδὰς του ἐν Γοττίγγη, αὐτὸ μέρος τῶν παρὰ Ξενοφῶντι διορθωτέων, ὅπερ βιβλίον ἔτυχε πολλῆς ἀποδοχῆς παρὰ τοῖς ἐν Εὐρώπῃ φιλολογοῦσι, καὶ τῶρα ἐδῶ ἔδωκεν ἐξαιρούμενος τῶν μελετῶν του καὶ προτείνει πειστικῶς πολλὰς καὶ καλὰς ἐξ εἰκασίας διορθώσεις τοῦ Ξενοφωντείου κειμένου, ἐν τοιούτοις δηλ. χωρίοις, ἐνθα τὰ γνωστὰ ἀρχαῖα χειρόγραφα ἀνιάτως νοσοῦσι. Γνώσις τοῦ πνεύματος τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης ἐν γένει καὶ ἰδίᾳ τοῦ Ξενοφωντείου ὕφους, δξύτης, παρατηρητικῆς μετὰ κρίσεως ὕψους, σαφήνεια ἐν τῇ ἐρμηνείᾳ, μετρίτης ἤτοι ἐγκράτειαν ἰκανὴν περὶ τὴν χρῆσιν τῶν συγχωρουμένων θεραπειῶν μέσων τῆς τομῆς ἢ καύσεως καὶ τῶν ὁμοίων, ταῦτα εἶναι τὰ πανταχοῦ ἐν τῷ βιβλίῳ τοῦτῳ ἐκφαινόμενα καλὰ ἰδιώματα. Ἀξιανόγνωστον δὲ προέταξεν ὁ συγγραφεὺς πρόλογον σελίδων κβ'. ἐν τῷ καὶ περὶ ἀσχολήσεως τῆς μάλιστα ἐμπρεπούσης κατὰ τὸ παρὸν εἰς τοὺς Ἕλληνας φιλόλογους κάμνει λόγον, καὶ μετὰ εὐφραδείας καὶ ζωηρότητος οὐ τῆς τυχεύσεως ἀγωνίζεται νὰ καταδείξῃ τέσσαρα πέντε ἀντικείμενα σπουδῆς φιλολογικῆς, ὧν εὐχόμενος καὶ συνιστῶν τὴν καλλιέργειαν ἔχει καὶ ἡμᾶς ὁμογνώμονα; καὶ πάντα ἄλλον ὅστις δὲν ἀδιαφορεῖ περὶ τοῦ πνευματικοῦ βίου τοῦ ἔθνους ἡμῶν.

Γ'. Ἰδιωτικὰ τῆς νεωτέρας Ἑλληνικῆς γλώσσης ὑπὸ Ἰωάννου Πρωτοδίκου. Ἐν Σμύρῃ, ἐκ τῆς τυπογραφίας τῆς Ἀμαλθείας, 1866. [εἰς 8ον σελ. 95].

Ὁ ἐκπονήσας τὸ παρὸν βιβλίον, τρόφιμος πρῶτον τοῦ ἡμετέρου Πανεπιστημίου καὶ νῦν ἐν Σμύρῃ διδάσκων, εἶναι πολλοῦ ἐπαίνου ἄξιος, ὅτι συμ-

μορφούμενος πρὸς τὸ παράδειγμα καὶ παράγγελμα τοῦ ἀθανάτου Κοραῆ προσέσχε ἰσὺν νοῦν εἰς λέξεις ἰδιαζούσας τῆς ἐν Ἑλλάδι συνήθους τῷ λαῷ γλώσσης καὶ ἀναγράφας αὐτὰς ἐπιμελῶς καὶ πιστῶς προσεπάθησε καὶ εὐμεθόδως νὰ τὰς διευκρινήσῃ, ὅπερ μεγάλως συμβάλλει εἰς τὴν μόρφωσιν τῆς ἀδιαπλάστου εἰσέτι γλώσσης ἡμῶν τῆς γραφομένης. Καὶ εἶναι μὲν ἀληθές, ὅτι ἀπὸ ἐτῶν τινῶν, ἐξ ὅτου μάλιστα τὸ ὑπουργεῖον τῆς Παιδείας ἐξέδωκε διὰ τῆς ἐνταῦθα ἐφημερίδος τῶν Φιλομαθῶν πρόσκλησιν τινὰ περὶ τοιούτων γλωσσικῶν ἐρευνῶν, ἠσχολήθησαν οὐκ ὀλίγοι εἰς συλλογὰς λέξεων τῆς κοινῆς γλώσσης καὶ ἐδημοσίευσαν αὐτὰς διὰ τε τῆς ῥηθείσης ἐφημερίδος καὶ τῆς Πανδώρας καὶ τοῦ Φιλίστορος, ἀλλὰ ὁμολογητέον, ὅτι ἐκτὸς πάντων ὀλίγων, ἐνὸς ἢ δύο, οἱ πλείονες δὲν προσήλθον εἰς τὸ δυσχερὲς ἔργον προπαρασκευασμένοι δεόντως, καὶ πλειστάκις διὰ τοῦτο περιέπεσαν εἰς παραλογίας καὶ ἀτοπίας. Ὁ δὲ κ. Πρωτοδίκος διάφορος τούτων, καθὼ καὶ μεθοδικώτερον παιδευθείς, ἐξετέλεσε τὸ ἔργον του πολὺ κάλλιον. Φαίνεται δὲ ἐκ τῶν παραπομπῶν εἰς βιβλία τὰς ὁποίας κάμνει, ὅτι οὐ μόνον ἰκανῶς εἰς τοὺς προγονικοὺς ἡμῶν συγγραφεῖς ἐσχόλασεν, ἀλλὰ καὶ εἰς νεώτερα Εὐρωπαϊῶν φιλόλογων βιβλία ἀνέδραμε, φιλοτιμούμενος νὰ εἶναι ἐν γνώσει τῆς συγχρόνου περὶ τὴν κλασικὴν φιλολογίαν προόδου. Τοῦτο δὲ ἡμεῖς ἐν ἐπαίνου μέρει ἀναφέρομεν ἐδῶ, ἵνα καὶ ἄλλοις ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἐπιτήδευμα παροτρυνώμεν. Οὐδὲν τῷ ὄντι ἀθλιώτερον τοῦ ἐν Ἑλλάδι διδασκάλου, ὅστις ἀποποιήσας τῶν μετρίως φιλολογικῶν παιδευτηρίων μας, εἰς τὰ ἐγχώρια μόνον βιβλία περιορίζει ὕστερον τὰς μελέτας του, καὶ εὐρίσκων ἀσύμφορον ἑαυτῷ νὰ καταταχθῇ εἰς τὸν κατάλογον τῶν μᾶλλον φορολογουμένων ὑπὸ τοῦ κ. Βίλμπεργ, (ὡς ἀστείως λέγει ὁ τοῦ προμνημονευθέντος βιβλίου συγγραφεὺς Πανταζίδης) ὁσημέραι χειρῶν ἑαυτοῦ ἀποβαίνει ἀντὶ νὰ γίνεται κρείττων. Τοῦτο δὲ πάσχουσιν ὄχι ὀλίγοι καὶ δι' ἄλλα μὲν αἰτία, οἷον τῆς ἀτελοῦς καὶ ἀμεθόδου παιδείας, οὐχ ἥμισυ δὲ καὶ διὰ τὸ ὅτι εἰς ὑλικώτερον τρεπόμενοι βίον ἢ τὴν ἐξωτερικὴν ἐπιπρέπειαν ζηλοῦντες, δαπανῶνται εἰς κομψὰ φορέματα, χρυσᾶς ὥρολογίων ἀλύσεις καὶ τὴν ἄλλην ἀναπαυτικὴν διαίταν, καὶ ἀντὶ νὰ πορίζονται καὶ ἐξ ἰδίων καλὰ διδασκτικὰ τῆς Εὐρώπης βιβλία, τὰ πάντα μ' ἐσταυρωμένας χεῖρας περιμένουσιν ἐκ δημοσίων βιβλιοθηκῶν καὶ περὶ

τῆς πτωχείας τούτων πολλάκις παραπονοῦνται πρὸς δικαιολόγησιν τῆς ἀδρανείας των, ἥτις ἀδρανεὶα σύμπτωμα κατ' ἀρχὰς οὐσα ἀπλοῦν τοῦ βίου των, γίνονται τῷ χρόνῳ ἐξίς κραταιὰ καὶ δευτέρα φύσις καὶ οὕτω τοὺς παραπέμπει λεληθότως εἰς τὸ ἀκλεῖς γῆρας.

Δ'. Συλλογὴ τῶν κατὰ τὴν Ἠπειρὸν δημοτικῶν ἀσμάτων ὑπὸ Γ. Κρ. Χασιώτου, ἐκδιδόντος Κ. Τεσσαρική. Ἐν Ἀθήναις, τύποις Ράδαμάνθους, 1866. [εἰς 8ον σελ. κη' καὶ 247.]

Ὁ τοῦ παρόντος βιβλίου συντάκτης, φοιτῶν εἰσέτι ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ, ἔκρινεν, ὅτι δύναται, οἰκονομῶν τὸν καιρὸν τῶν μελετῶν του, νὰ ἀσχοληθῇ καὶ εἰς σύνταξιν φιλολογικῶν βιβλίου. Καλῶς δ' ἐποίησεν, ὅτι ἀντὶ νὰ τραπῇ εἰς ἄλλα μάταια, συνέλεξε καὶ ἐξέδωκε δημοτικὰ ἄσματα τῆς πατρίδος του Ἠπέιρου, τὰ ὅποια καὶ ὡς ποιητικὰ προϊόντα καὶ ὡς μνημεῖα γλωσσικὰ ἔχουσιν ἀξίαν. Ὅχι ὀλίγα τῶν νῦν ἐκδιδομένων δὲν εἶναι εἰμὴ παραλλαγὰι τῶν ἤδη γνωστῶν καὶ περιληφθέντων ἐν ἄλλαις τε συλλογαῖς καὶ ἐν τῇ πλουσιωτάτῃ πασῶν, τῇ τοῦ Γερμανοῦ Passow, τῇ ἐκδοθείσῃ ἐν Λειψίᾳ τῷ 1860, ὡς τοῦτο δὲν λαμβάνει καὶ τὸν κ. Χασιώτην. Ἄλλ' εὐρίσκονται ὅμως ἐν τῇ νέᾳ ταύτῃ συλλογῇ καὶ τινὰ ὅπως νῆα καὶ ἀξιοπερίεργα, ἀνθ' ὧν ἐφείλεται εὐγνωμοσύνη εἰς τὸν κοπιήσαντα. Ἐκεῖνοι δὲ μόνον γνωρίζουσι τὰς πολλὰς δυσκολίας τοῦ ἔργου τοῦ συλλογέως, ὅσοι αὐτοὶ ποτε ἐκοπίασαν εἰς τὸ ἀναγράψαι ἐκ στόματος τοῦ λαοῦ τραγοῦδιαι. Περὶ τούτων τῶν δυσκολιῶν δίδει λόγον ὁ συλλογεὺς ἐν σελ. κζ'. τῶν προλεγομένων του τὰ ὅποια προέταξε τοῦ βιβλίου, ἐνθα καὶ περὶ δημοτικῆς ἐν γένει ποιήσεως τὰ εἰκότα λέγονται καὶ περὶ τῶν πρὸ αὐτοῦ εἰς ὁμοίας συλλογὰς ἀσχοληθέντων Ἑλλήνων τε καὶ ἀλλογενῶν ἐκτίθενται τὰ ἀναγκαῖα ἱστορικῶς. Ἄλλα τινὰ τῶν προλεγομένων μέρη ἠδύνατο νὰ εἶναι συντομώτερα, ἢ καὶ ὅπως νὰ λείπωσιν, οἷον τὰ περὶ τῆς πρώτης ἀρχῆς πάσης γλώσσης ἀνθρωπίνης καὶ ἰδίως τῆς Ἑλληνικῆς καὶ τῶν αὐτῆς διαλέκτων, ὡς καὶ τινὰ περὶ τῶν Ὀμηρικῶν καὶ ἄλλων ποιημάτων, διότι ταῦτα, ἵνα καλῶς ἐκτεθῶσι, χρῆζουσιν ἄλλοις μεταχειρίσεως. Ἄλλ' ἡμεῖς σήμερον δὲν θέλομεν νὰ εἴμεθα αὐστηροὶ κριταί, καὶ ἐνθαβρύνοντες ἀσμένως τὸν νέον τῆς Συλλογῆς δωρητὴν εἰς φιλολογικοὺς κόπους, ἐκδοτέους ὅχι σπουδικῶς, καταπύουσαν ἐνταῦθα τὸ παρὸν βι-

βλιογραφικὸν ἡμῶν ἄρθρον, εὐχόμενοι ἵνα ὡς πλείστοι τῶν ἡμετέρων λογιῶν ἐπιδοθῶσιν εἰς ὁμοίας σπουδὰς πρὸς αὐξήσιν τῆς πολυμελοῦς ἐθνικῆς δυνάμεως, ἥτις ἐνυπάρχει εἰς τὴν γλῶσσαν καὶ τὴν φιλολογίαν ἡμῶν.

Ἐν Ἀθήναις, τῇ 13 Ἰουνίου 1866.

ΣΤΕΦΑΝΟΣ Α. ΚΟΥΜΑΝΟΥΔΗΣ.

Ὁ Βελισσάριος σύγγραμμα τοῦ ἀκαδημαϊκοῦ Μαρμοντέλλου μεταφρασθὲν ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ ὑπὸ Ἀλεξάνδρου Παγκάλου τεύχος Α'. ἐν Ἀθήναις ἐκ τοῦ τυπογραφείου Λαζ. Δ. Βιλλαρὰ 1866.

Τοιούτων βιβλίων ἱστορικῶν ἠθικῶν καὶ τερπνῶν ἢ μεταφράσεις εἶναι ἐπαινετὴ καὶ ἀξιόζηλος ὅταν γίνονται μετὰ προσοχῆς καὶ ἐπιστασίας ἀλλ' ὁ μεταφραστὴς τοῦ προκειμένου καὶ τοι δυνάμενος νὰ συμβουλευθῇ ἑτέρας δύο μεταφράσεις προγενεστέρως τοῦ αὐτοῦ βιβλίου, ἂν δὲν ἀπατώμεθα, ὑπέπεσαν εἰς λάθη γλωσσικὰ καὶ ὀρθογραφικὰ οὐκ ὀλίγα δυστυχῶς ἐκτὸς τῶν τυπογραφικῶν. Τούτων τὴν ἀποφυγὴν εὐχόμενοι κατὰ τὴν ἐκδοσιν τοῦ ἐπομένου τεύχους συνιστῶμεν τὸ βιβλίον ὡς ἀνάγνωσμα ὠφέλιμον τῇ νεολαίᾳ.

Ο ΜΑΚΙΑΒΕΛΙΚΟΣ ΙΑΤΡΟΣ.

ΑΦΟΡΙΣΜΟΣ Γ'. (4)

Σπουδαῖε ὕσον τὸ δυνατόν ν' ἀποκτήσης τὴν εὐνοίαν τῶν γυναικῶν, καὶ μάλιστα τῶν πλουσίων καὶ προθεσθηκῶν, ἢ ἐκείνων αἵτινες ἔχουσιν ἐπιρροὴν εἰς τὸν κοινωνικὸν βίον.

Εἰς τὰς γυναῖκας θὰ ἀρέσκῃς ἐνδύομενος καθαρά (*) καὶ ἀλείφων τὴν κεφαλὴν σου διὰ μύρων, καὶ ἐν γένει φαίνόμενος κομψὸς καὶ ὑποχωρητικὸς πρὸς αὐτάς. Κράτει ἄνηθ' διὰ νὰ τὰ προσφέρῃς εἰς αὐτάς, καὶ ζαχαρωτὰ διὰ τὰ παιδιά,

(1) Σημ. Χρυσάλλιδος. Χάριν περιεργείας ἀποσπῶμεν τοὺς ἱατρικοὺς τούτους ἀφορισμοὺς ἀπὸ τῆς Ἀποθήκης τοῦ 1840. Ἄς ἀναγνώσωσιν αὐτοὺς προσεκτικῶς οἱ ἱατροὶ μας καὶ ἂ: τὸ ἔχωσιν εἰς μνήμην ὁσάκις ἐξασκῶσι τὸ ὄντως δυσχερὲς ἐπάγγελμά των.

(*) Τὴν καθαρὰν στολὴν καὶ τὸ ἀλείμμα τῆς κεφαλῆς ἐπήνεσαν καὶ ὁ Ἰπποκράτης καὶ ὁ Γαληνός. (Περὶ Ἰατροῦ σελ. 6. Ὑπόμνημ. εἰς Ἰπποκρ. Ἐπιθ. ς' σελ. 438). Ὅταν ὅμως στερεώσῃς τὴν ὑπόληψίν σου, ἔμπορεῖς καὶ νὰ ἐνδύεσαι φορέματα βυραρὰ καὶ ἐξεσχισμένα, ὥστε νὰ μὴ διακρίνεσαι ἀπὸ ψωμοζήτην, διότι θέλεις ἐπιτύρειν περισσότερο τὴν προσοχὴν τοῦ κόσμου.

πολλά ὁ ἱερός μετα τον ἀβελου; ἀλλὰ πὸ-
 νον τὰ ἀναγκαια. Ἀλλὰ τὴν ἀνησυχίαν πρέπει να
 κάμνης ὅλον τὸ ἐκναιον. Ἐκτι εἰν τὴν βεβαρημένη
 ἀβελου πειναρουμενους, καὶ τὴν πρῶτην τὰ
 τῶν τὰ ἐπιθυμια, καὶ ἀκουε τὰς τὴν ὑπομονήν,
 διδων πάντοτε δικαιοον ὅταν ἔχωσι τὸ εἰδαιτωια
 να φηραμεν. Θεραπευε καὶ αὐτὰς τὰς θεραπει-
 να, εἰν ἡψομένης ὅτι διὰ τινα αἰτιαν χηραιοι
 τὴν εὐνοιαν καὶ πιστιν τὴς θεοπιστινης τῶν. Ἀλλὰ
 πρὸ πάντων πρέπει να θυσιάζης καὶ χηρακτιρησ
 καὶ τὸ πν διὰ τὸ ἀποκτιρησ τὰ ἱερὰ βιβλιαν.
 τὰ μιὰ πηουσιας ἡνικικὸς. Ἀν ἐπιθυχε τοῦτο
 εἶσο βέβαιος ὅτι ἔκ εἰσαρχησ; εἰς πονάξος οἰκίης
 καὶ ἔκ θεορητικὴν παρὰ πάντων ὅς πᾶνοσος. Ἐχε
 κινδύνα να τὴν ἐκναιωσει καὶ ποτε εἰς τὰς ἡσπο-
 ρισιας ὅταν καὶ ἀν παρὰ κάλωσι περὶ τὴς ἀθε-
 νειας. Καὶ ὅταν τὰς ἀπαιτησ; εἰς τὸν δρόμον
 ἀφίγης τὴν χηρὰ τῶν καὶ ἐρωτα περὶ τὴς ὑσιης
 τῶν. Ἀδὲτ ἐκ τῶν ἐκναιων καὶ εὐσεβειων ἀν-
 τῶν παρκακινουμένην καὶ ἡ ὀχλῶτος κορακτεβει τοῦ
 ἀνδρός τὴν σιαγῶνα καὶ τὸν λῆγει « Ἀδὲν τὸν
 ἱερόν να μὸς ἐκρησ; » Πονάξος ἡ οἰκογενεια
 τοῦ ἀβελου σοὶ λέγει, « Ἀς ἐρωτησωμεν καὶ τὴν
 κυριαν Πηρα, ἡτις εἰναι παλαιος ἱερός ἱσως
 πῆνεν ὅσον καμῖτιαν καλῶν εὐβουλήν. » Διὰ
 τὴν ἀκούσης παρ' αὐτῆς ὅτι « ὁ Ἐβλογώτατος εἰ-
 ναι ὑπερήφανος καὶ ἂν ὑποφειε να τὸν ὀμῆλῆσῃ
 κανεὶς λῆγει, » ὅταν ὁ εἶπω « ἱερός μου, να τὸ
 δώσωμεν εἰν χηρακτιρησ ἀπὸ ἱαλλῆς; » ὁ ἀπο-
 κριστοῦ « Μάλιστα! δὲν ἡμπορεὶ παρὰ να ὁπε-
 ρῆσῃ πᾶν ἔλω ἔκ ἐρῶθεβτα καὶ ὀλίγον ὄρος
 διὰ να δροσισθῆ τὸ αἷμα καὶ τὸ σκῶτι. » Πη-
 ρισιας φηρε καὶ πρὸς τὰς ὑποδηψῶν χηραιοσας
 τῆς κηρῆς. ὅταν πονάξος ὁ ἡντισωιν ἱερακὶ τὴς
 ἀρεκεκτιας τῶν, ὁ, ὅταν αὶ ἀθεβεια εἰναι χηρ-
 νικαι, εὐκατένευε εἰς ὁ, τὴ ἐπιθυμιοσ; διδοὶ ἀλ-
 λῶς κηρῶσιν ἀλλῶν ἱερόν ἔστε φανερα, εἰτε
 κηρὰ σου, ὁστις; διὰ να εἰσέλθῃ εἰς τὴν κῆαν
 οἰκίαν, ἐκτελει καθ' ὅσα τὴν ἐπιθυμιαν τῶν. Τοι-
 ουτοσῶσ καὶ ὁ πονάξος τοσθεσῶσ εὐλογῶ-
 σει εἰς τοὺς εἰν Ἐβλήν προδύλοντας ὁ, τὴ ἐπεθῶ-
 μων (*).

καὶ λέγει, ὅταν ἡναι εὐνοιας, ὅτι ἔχουσι ὅσας
 διδῶν τὸ πρῶστων τῆς ἡντιρῶς. Ἰμιακτιρησ
 αὐτὰς εἰς τὰ θεραπεια τοῦ θεσπεου, ἐκτελει ὁσας
 τῶν τὰς ἐπιθυμιας, καὶ ἀκουε τὰς τὴν ὑπομονήν,
 διδων πάντοτε δικαιοον ὅταν ἔχωσι τὸ εἰδαιτωια
 να φηραμεν. Θεραπευε καὶ αὐτὰς τὰς θεραπει-
 να, εἰν ἡψομένης ὅτι διὰ τινα αἰτιαν χηραιοι
 τὴν εὐνοιαν καὶ πιστιν τὴς θεοπιστινης τῶν. Ἀλλὰ
 πρὸ πάντων πρέπει να θυσιάζης καὶ χηρακτιρησ
 καὶ τὸ πν διὰ τὸ ἀποκτιρησ τὰ ἱερὰ βιβλιαν.
 τὰ μιὰ πηουσιας ἡνικικὸς. Ἀν ἐπιθυχε τοῦτο
 εἶσο βέβαιος ὅτι ἔκ εἰσαρχησ; εἰς πονάξος οἰκίης
 καὶ ἔκ θεορητικὴν παρὰ πάντων ὅς πᾶνοσος. Ἐχε
 κινδύνα να τὴν ἐκναιωσει καὶ ποτε εἰς τὰς ἡσπο-
 ρισιας ὅταν καὶ ἀν παρὰ κάλωσι περὶ τὴς ἀθε-
 νειας. Καὶ ὅταν τὰς ἀπαιτησ; εἰς τὸν δρόμον
 ἀφίγης τὴν χηρὰ τῶν καὶ ἐρωτα περὶ τὴς ὑσιης
 τῶν. Ἀδὲτ ἐκ τῶν ἐκναιων καὶ εὐσεβειων ἀν-
 τῶν παρκακινουμένην καὶ ἡ ὀχλῶτος κορακτεβει τοῦ
 ἀνδρός τὴν σιαγῶνα καὶ τὸν λῆγει « Ἀδὲν τὸν
 ἱερόν να μὸς ἐκρησ; » Πονάξος ἡ οἰκογενεια
 τοῦ ἀβελου σοὶ λέγει, « Ἀς ἐρωτησωμεν καὶ τὴν
 κυριαν Πηρα, ἡτις εἰναι παλαιος ἱερός ἱσως
 πῆνεν ὅσον καμῖτιαν καλῶν εὐβουλήν. » Διὰ
 τὴν ἀκούσης παρ' αὐτῆς ὅτι « ὁ Ἐβλογώτατος εἰ-
 ναι ὑπερήφανος καὶ ἂν ὑποφειε να τὸν ὀμῆλῆσῃ
 κανεὶς λῆγει, » ὅταν ὁ εἶπω « ἱερός μου, να τὸ
 δώσωμεν εἰν χηρακτιρησ ἀπὸ ἱαλλῆς; » ὁ ἀπο-
 κριστοῦ « Μάλιστα! δὲν ἡμπορεὶ παρὰ να ὁπε-
 ρῆσῃ πᾶν ἔλω ἔκ ἐρῶθεβτα καὶ ὀλίγον ὄρος
 διὰ να δροσισθῆ τὸ αἷμα καὶ τὸ σκῶτι. » Πη-
 ρισιας φηρε καὶ πρὸς τὰς ὑποδηψῶν χηραιοσας
 τῆς κηρῆς. ὅταν πονάξος ὁ ἡντισωιν ἱερακὶ τὴς
 ἀρεκεκτιας τῶν, ὁ, ὅταν αὶ ἀθεβεια εἰναι χηρ-
 νικαι, εὐκατένευε εἰς ὁ, τὴ ἐπιθυμιοσ; διδοὶ ἀλ-
 λῶς κηρῶσιν ἀλλῶν ἱερόν ἔστε φανερα, εἰτε
 κηρὰ σου, ὁστις; διὰ να εἰσέλθῃ εἰς τὴν κῆαν
 οἰκίαν, ἐκτελει καθ' ὅσα τὴν ἐπιθυμιαν τῶν. Τοι-
 ουτοσῶσ καὶ ὁ πονάξος τοσθεσῶσ εὐλογῶ-
 σει εἰς τοὺς εἰν Ἐβλήν προδύλοντας ὁ, τὴ ἐπεθῶ-
 μων (*).